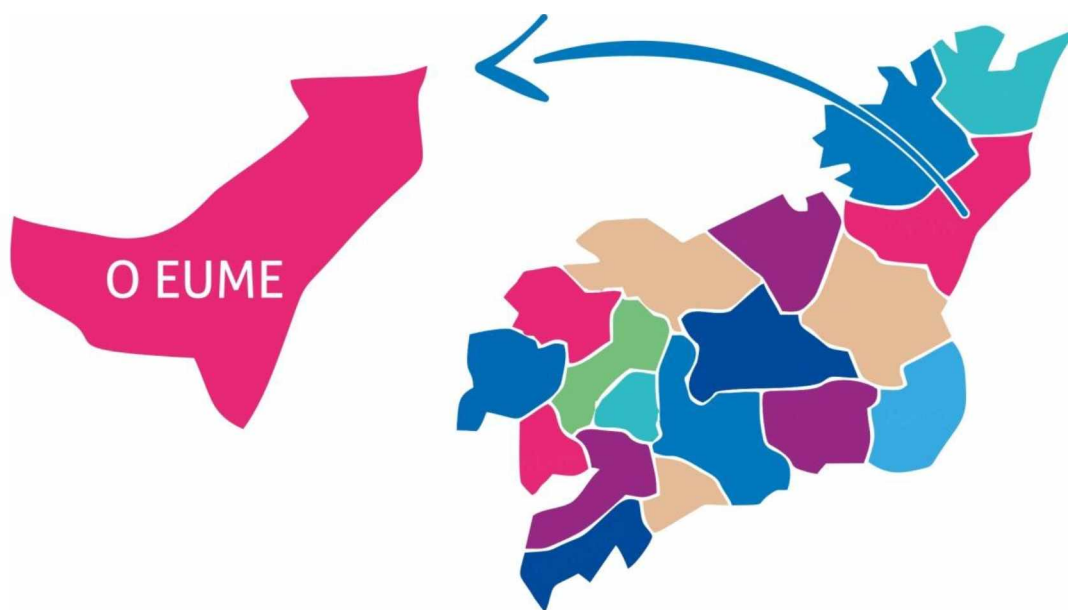

OS SERVIZOS SOCIAIS NA COMARCA DO EUME

Plan de Acción de Servizos Sociais

REDE DE CONCELLOS
para o benestar

OS SERVIZOS SOCIAIS NA COMARCA DO EUME

Plan de Acción de Servizos Sociais

ÍNDICE

INTRODUCCIÓN.	9
OBXECTIVOS DA DIAGNOSE.	11
ESTRUTURA DA DIAGNOSE.	14
A COMARCA DO EUME.	16
1. A DINÁMICA DEMOGRÁFICA. ELEMENTOS BÁSICOS E EVOLUCIÓN.	17
1.1 A estrutura da poboación. evolución e proxeccións	17
1.2 O asentamento da poboación. Densidade, dispersión e condicións da vivenda.	24
1.3 Extracto da dinámica demográfica na Comarca do Eume.	27
2. O CONTEXTO SOCIOECONÓMICO. ASPECTOS BÁSICOS E EVOLUCIÓN.	29
2.1 Economía, traballo e ensino.	29
2.2 A cohesión social.	32
2.3 Os gastos dos fogares.	38
2.4 Síntese do contexto socioeconómico na Comarca.	39
3. OS SERVIZOS SOCIAIS. SITUACIÓN E EVOLUCIÓN.	41
3.1 As entidades e os equipamentos de benestar na Comarca.	41
A)As Entidades de Servizos Sociais.....	42
B)Os Centros de Servizos Sociais.....	43
3.2 Os Departamentos municipais de Benestar.....	49
A)O financiamento dos Servizos Sociais.....	49
B)Os recursos humanos nos Servizos Sociais municipais.....	53
C)A actividade e os principais programas dos departamentos municipais de benestar. O Servizo de Axuda no Fogar.	55
3.3 Extracto da situación dos servizos sociais na Comarca do Eume.....	61
4. CONCLUSIÓN E RECOMENDACIÓN.	65
4.1 As principais conclusións	66
A) A evolución demográfica	66
B) O avellentamento e a soidade.	71
C) As múltiples exclusións.	74
D) Os coidados.	77
E) Os equipos locais de benestar.	80

4.2	As principais recomendacións.	83
	A) A evolución demográfica	83
	B) A soidade e o avellentamento.	90
	C) As múltiples exclusións.	97
	D) Os coidados.	102
	E) Os equipos e a continuidade das políticas de benestar.	106
4.3	Consideracións finais.	110

ÍNDICE DE IMAXES

Imaxe 1. Situación e composición da comarca do Eume.	16
Imaxe 2. Distribución das entidades prestadoras de servizos sociais nos concellos da comarca do Eume.	43
Imaxe 3. Distribución dos centros de servizos sociais nos concellos da comarca do Eume.	44

ÍNDICE DE TÁBOAS

Táboa 1. Evolucións comparadas da poboación Provincia da Coruña - Comarca do Eume. 1998, 2007, 2017.	17
Táboa 2. Evolución da poboación dos Concellos da Comarca do Eume. 1998, 2007, 2017.	17
Táboa 3. Evolución da idade media na comarca do Eume, provincia da Coruña e Galicia. 2002 – 2017	21
Táboa 4. Saldo vexetativo dos concellos da Comarca do Eume. 1975 - 2016.	22
Táboa 5. Índice de avellentamento e sobreavellentamento na Comarca do Eume, Provincia da Coruña e Galicia. 2017, 2020, 2025 e 2030.	23
Táboa 6. Evolución da densidade poboacional da Comarca do Eume por concellos. Habitantes por quilómetro cadrado. 2002 – 2017.	25
Táboa 7. Evolución do PIB por habitante en €. Galicia, Provincia, Comarca do Eume e Concellos. 2010 – 2014.	29
Táboa 8. Distribución da poboación por nivel de estudos. Galicia, provincia e Comarca. 2011.	32
Táboa 9. Evolución da Taxa de risco de pobreza ou exclusión social (estratexia Europa 2020). Galicia, provincia e Área Ferrol-Eume-Ortegal. 2011 – 2016.	32
Táboa 10. Evolución dos Ingresos mensuais dos fogares e dos Ingresos por persoa. Galicia, provincia e Área Ferrol-Eume-Ortegal da Coruña. 2011 – 2016.	33
Táboa 11. Evolución da Renda dispoñible bruta por habitante. Galicia, Provincia, Comarca do Eume e Concellos. 2010 – 2015.	34
Táboa 12. Evolución da estrutura de ingresos dos fogares, en porcentaxe. Galicia e provincia. 2011 – 2016.	35
Táboa 13. Evolución do peso das prestacións sobre a renda dispoñible bruta por habitante. Galicia, Provincia, Comarca do Eume e Concellos. 2010 – 2015.	36
Táboa 14. Evolución da mediana de ingresos do fogar atendendo á súa fonte principal. Galicia e provincia. 2011 – 2016.	36
Táboa 15. Distribución dos centros de servizos sociais da comarca de Bergantiños segundo o seu ámbito de actuación.	44
Táboa 16. Número dos centros de servizos sociais da comarca do Eume, segundo a súa tipoloxía, titularidade, concello no que se localiza e número de prazas totais autorizadas.	45
Táboa 17. Evolución ratio de cobertura, número de centros e prazas nos centros de atención ás persoas maiores 2005 – 2017.	47
Táboa 18. Orzamento municipal dos Concellos da Comarca do Eume para o exercicio 2018, importe do programa de “Servizos Sociais e promoción social” dos orzamentos municipais e % do programa sobre o orzamento municipal.	49
Táboa 19. Achegas realizadas pola Deputación da Coruña ós concellos da comarca do Eume en concepto de financiamento dos servizos sociais comunitarios. Anos 2016 – 2018.	51
Táboa 20. Achegas realizadas pola Xunta de Galicia ós concellos da comarca do Eume en concepto de financiamento dos servizos sociais comunitarios. Anos 2016 – 2018.	52
Táboa 21. Número de profesionais segundo ocupación e concello que forman parte dos equipos de servizos sociais na Comarca do Eume. 2018.	53
Táboa 22. Número de horas prestadas e usuarios/as atendidos/as segundo a modalidade de SAF libre concorrência e dependencia nos concellos da comarca do Eume. 2018.	56
Táboa 23. Ratio de cobertura do servizo de SAF segundo as modalidades de libre concorrência e dependencia nos concellos da comarca do Eume. 2018.	57
Táboa 24. Número de horas prestadas do SAF libre concorrência nos concellos da comarca do Eume. 2016 - 2018.	58
Táboa 25. Importe das achegas realizadas pola Deputación da Coruña para o financiamento do SAF libre concorrência nos concellos da comarca do Eume. 2016 - 2019.	59
Táboa 26. Tipo de xestión do servizo de axuda no fogar nos concellos da comarca do Eume en función da súa modalidade e número de persoal encargado da coordinación e da prestación directa do servizo. 2018.	60

ÍNDICE DE GRÁFICOS

Gráfico 1. Pirámide de poboación Comarca do Eume, 2017.	18
Gráfico 2. Distribución da poboación por grupos de idade. Comarca do Eume. 2017.	19
Gráfico 3. Evolución da pirámide poboacional da Comarca do Eume, anos 1998- 2007 e 2017.	20
Gráfico 4. Distribución por tramos de idade nos concellos da Comarca do Eume. 2017.	20
Gráfico 5. Evolución do saldo vexetativo da Comarca do Eume. 1975 - 2015.	21
Gráfico 6. Saldo migratorio da Comarca do Eume. 1998 – 2016 22	22
Gráfico 7. Pirámide de poboación da Comarca do Eume, 2030 en base a proxeccións de poboación.	23
Gráfico 8. Evolución da composición dos fogares da comarca do Eume. 2001-2011.	26
Gráfico 9. Estrutura do tecido empresarial da Comarca do Eume por condición xurídica. 2014.	30
Gráfico 10. Evolución da afiliación á Seguridade Social por réximes na Comarca do Eume. 2011-2018.	31
Gráfico 11. Evolución do custo mensual das hipotecas activas. Galicia, provincia e Concellos galegos menores de 10.000 habitantes. 2011-2018.	38
Gráfico 12. Finalidade das achegas recibidas polos concellos da comarca do Eume da administración autonómica e provincial para o financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais. Ano 2018.	53

Introdución.

A Diagnose sobre os servizos sociais na Comarca do Eume forma parte da serie de documentos diagnósticos que integran o Plan de Acción de servizos sociais da Deputación da Coruña.

O Plan de Acción de servizos sociais da Deputación da Coruña ten como obxectivo dotar á Deputación dun marco estratéxico para o desenvolvemento das políticas de benestar na provincia en relación cos Concellos menores de 20.000 habitantes e coas entidades sociais do territorio.

Este novo marco susténtase na axeitada interpretación do contexto demográfico e socioeconómico do territorio como elemento fundamental para a construción conxunta dun novo modelo de política pública que dea resposta á evolución das necesidades sociais. É, neste sentido, onde radica a importancia de contar non unicamente con datos fiables e actualizados sobre a realidade na que vimos traballando dende os departamentos de servizos sociais, senón dunha adecuada interpretación dos mesmos que nos leve a deseñar medidas efectivas no camiño cara a construción de sociedades máis xustas e con maior benestar.

Deste xeito, se ben a Diagnose que aquí se presenta é un apartado fundamental no conxunto do Plan de Acción, a incorporación dun sistema de traballo participativo leva a transcender ós meros datos a través da obtención de diferentes interpretacións das súas causas e dos fenómenos que os xeran. Así, se ben as problemáticas sociais se poden definir en termos de políticas públicas como *wicked problems* ou problemas malvados debido ás súas múltiples relacións cruzadas, non é posible o deseño dun Plan de Acción efectivo sen asumir tanto a complexidade das propias situacións sociais como a multiplicidade das visións que os actores da política teñen sobre os mesmos, aspectos estes que serán a base das medidas deseñadas dentro do propio Plan de Acción da Deputación.

Con todo, e aínda que a existencia de matices na interpretación da realidade social é un elemento consubstancial ás propias políticas sociais, existen aspectos cuantificables que evidencian a presenza de situacións definidas comunmente como non desexadas sobre as que é preciso incidir dende os poderes públicos. Así, realidades como o devalo demográfico xeral ou o despoboamento de zonas importantes do territorio, o avellentamento ou a presenza de núcleos salientables de exclusión social constitúen realidades que, conxuntamente con outras, marcan e marcarán a actuación dos departamentos de benestar social a medio prazo.

Dentro deste esquema xeral é onde cobra especial valor a obtención de datos fiables sobre a realidade social e sobre a actividade que están a realizar os departamentos municipais de servizos sociais.

A continuación preséntase a Diagnose sobre a situación dos servizos sociais na Comarca do Eume como parte dos traballos de diagnose, do territorio provincial e das comarcas da provincia, a partir dos cales se elabora o Plan de Acción de servizos sociais.

Obxectivos da diagnose.

A Diagnose dos Servizos Sociais da Comarca do Eume enmarcarse nos traballos do Plan de Acción de Servizos Sociais da Deputación da Coruña e, como tal, é a ferramenta que utilizará a Deputación para conformar o seu marco de actuación e a súa relación cos Concellos e coas Entidades Sociais en relación ás políticas de benestar.

O **obxectivo da Diagnose do Plan de Acción de Servizos Sociais** é o seguinte:

A Diagnose do Plan de Acción de Servizos Sociais da Deputación da Coruña ten como obxectivo fornecernos de datos oficiais, fiables e contrastados sobre a situación demográfica e socioeconómica do territorio, así como sobre a actuación que as administracións locais están a levar a cabo en relación ás políticas de benestar. Esta recompilación de información será unha parte fundamental sobre a que deseñar o conxunto de medidas que conformen o Plan de Acción, así como a liña de base sobre a cal realizar o seguimento posterior da súa efectividade no marco dun novo modelo de relación entre administracións e entes sociais no seu traballo de procura na mellora da autonomía das persoas.

Para facer fronte a este obxectivo xeral, a Diagnose do Plan de Acción de Servizos Sociais realizou as seguintes tarefas:

- Análise de fontes estatísticas oficiais galegas e estatais.
- Análise documental de publicacións oficiais e de recoñecido prestixio.
- Análise da normativa e dos actos administrativos propios da Deputación e dos Concellos relacionados coas políticas de benestar.
- Análise do Rexistro Unificado de Entidades Prestadoras de Servizos Sociais da Xunta de Galicia.
- Análise do Sistema de Información de Usuarios dos Servizos Sociais (SIUSS)
- Recompilación de información cuantitativa municipal relacionada coa dotación de recursos dos departamentos de benestar.
- Outras.

Un dos elementos máis importantes do Plan de Acción e da Diagnose como unha das súas partes centrais, é o conxunto de valores sobre os que se sustenta e que, polo tanto, serán os que guíen o seu desenvolvemento. Estes valores, dun xeito coherente coa Lei 13/2008 de Servizos Sociais de Galicia, aterran o marco normativo vixente á actuación da Deputación da Coruña dentro da súa misión global de apoiar ós Concellos, con especial atención ós de menos de 20.000 habitantes, de modo que supoñen non só a nosa interpretación da lexislación senón os principios que a Deputación

Ile traslada a tódalas actuacións e ós modelos de relación enmarcados dentro do propio Plan de Acción.

Os valores do Plan de Acción de Servizos Sociais da Deputación da Coruña son os seguintes:

- **Compromiso.** O Plan de Acción de Servizos Sociais supón o compromiso da institución coa cidadanía e cos equipos dos Concellos á hora de responder ás demandas sociais e prestar servizos de calidade que promovan e melloren a autonomía das persoas.
- **Solidariedade.** O Plan de Acción define un marco de relación estable entre a Deputación e os Concellos que garante a sustentabilidade dos servizos sociais comunitarios a través da dotación de recursos e de ferramentas compartidas, poñendo a primeira pedra para a creación da Rede de Concellos para o Benestar. A través do valor da solidariedade garántese que a Rede de servizos sociais comunitarios estea ó alcance de toda a cidadanía da provincia, eliminando as fendas territoriais e promovendo o acceso universal.
- **Integración.** O Plan de Acción contén a creación dun modelo de apoio institucional e técnico que a Deputación da Coruña poñerá a disposición dos Concellos. Este modelo garantizará que a asistencia técnica da Deputación chegue a tódolos equipos municipais dando unidade ás intervencións dentro da necesaria adaptación ás realidades locais.
- **Participación.** O Plan de Acción constrúese sobre a base da participación das persoas profesionais dos servizos sociais tanto nos Concellos como nas Entidades Sociais, e mantén ese espírito a través da creación de espazos de reflexión conxunto para compartir experiencias e mellorar na prestación de servizos. A participación é un elemento consubstancial á Rede e á mellora continua, ademais de constituír a base para a co-responsabilidade dos membros da Rede e para o seu compromiso.
- **Proximidade.** O Plan de Acción ten como un dos seus alicerces fundamentais o achegamento tanto á realidade social de cada contexto de referencia como o achegamento ás persoas como xeito de fomentar a súa autonomía. A proximidade dos equipos ás persoas e a proximidade do apoio técnico ós equipos son elementos constituíntes do novo modelo de política de benestar e teñen no fomento do traballo relacional o seu máximo expoñente.
- **Liderado público.** O liderado público das políticas de benestar potencia e dálle forza ás iniciativas de coordinación e complementariedade coas entidades do terceiro sector. O liderado público é a garantía de que a cidadanía pode exercer os seus dereitos sociais con independencia das súas posibilidades ou localización territorial. O liderado público da rede de axentes que traballan nas políticas de benestar afianza as súas capacidades, multiplica o efecto das súas intervencións, posibilita a participación da cidadanía e garante a resposta ás necesidades sociais.

- **Intelixencia.** O Plan de Acción comprende no seu seo un importante abano de información sobre a realidade dos servizos prestados polos Concellos e polas entidades sociais no territorio. Estes datos, así como diferentes propostas especificamente deseñadas para mellorar a toma de información e a súa xestión para incrementar a coordinación local e o rendemento dos servizos, serán elementos básicos á hora de planificar o desenvolvemento das actuacións e xerar maior coñecemento sobre as intervencións. O coñecemento e a intelixencia nos servizos sociais son elementos sobre o que pivotará o desenvolvemento da Rede e a adaptación dos servizos á realidade social.
- **Diversidade.** A diversidade é o valor sobre o que se asenta tanto a especificidade comarcal das análises e das actuacións territoriais de proximidade contempladas no Plan de Acción, como o recoñecemento da complexidade social á que ten que dar resposta os servizos sociais locais. Esta crecente diversidade social comporta un esforzo por parte dos equipos técnicos á hora de adaptarse ás diferentes circunstancias e, polo tanto, a necesidade de maior apoio, maiores recursos e mellores ferramentas á hora de deseñar intervencións no territorio.

Ademais, e na liña mencionada de coherencia coa normativa de referencia, o Plan de Acción asume como propios os principios xerais presentes no Art. 4 da Lei 13/2008 de Servizos Sociais de Galicia que son: (I) a universalidade; (II) a prevención; (III) a responsabilidade pública; (IV) a igualdade; (V) a equidade; (VI) a solidariedade; (VII) a atención integral e personalizada; (VIII) a autonomía persoal e vida independente; (IX) a participación; (X) a integración e normalización; (XI) a globalidade; (XII) a descentralización e proximidade; (XIII) a coordinación; (XIV) a economía, eficacia e eficiencia; (XV) a planificación; e (XVI) a avaliación e a calidade.

Estrutura da Diagnose.

A Diagnose dos Servizos Sociais da Comarca do Eume, para a consecución dos obxectivos establecidos no punto previo, aséntase sobre a análise, tanto a nivel comarcal como na desagregación para os Concellos que a compoñen (o Concello de Cabanas, A Capela, Monfero, Pontedeume e As Pontes de García Rodríguez) dunha serie de indicadores agrupados atendendo ós seguintes contidos:

- Análise **demográfica**, atendendo á evolución da **estrutura poboacional** e ás proxeccións sobre poboación. Un dos apartados a salientar dentro do estudo das variables demográficas é o asentamento da poboación no territorio, de tal xeito que serán analizadas as dinámicas demográficas a nivel parroquial e o grao de dispersión da poboación na comarca.
- Análise **socioeconómica**. Co obxectivo de estudar o contexto de actuación de carácter socioeconómico, analizaranse elementos como o nivel de renda dos habitantes da comarca, o nivel formativo, a existencia e a evolución do desemprego, ou a conformación dos ingresos dos fogares.
- Análise da **actividade e dos recursos** dos departamentos de benestar social. Dentro deste apartado, estudaranse os principais indicadores relacionados coa actividade dos servizos sociais, a composición dos diferentes departamentos municipais ou as entidades que conforman o Terceiro Sector de Acción Social na comarca e nos seus diferentes Concellos así como os equipamentos e recursos dispoñibles en materia de servizos sociais na zona.
- Finalmente, achegaranse as **conclusións e recomendacións** da análise cuantitativa realizada, que conformarán o contexto para a definición dos principais eixos estratéxicos do Plan de Acción e que, de xeito coherente cos deseñados a nivel provincial, serán aterrados á realidade específica da Comarca e dos Concellos.

As principais fontes de información utilizadas para a elaboración desta Diagnose correspóndense ós Institutos de Estatística tanto galegos (Instituto Galego de Estatística) como estatal (Instituto Nacional de Estadística). Estas fontes son complementadas con diferentes recursos especializados de recoñecido prestixio relacionadas, con informes oficiais procedentes da Deputación da Coruña e dos propios Concellos, así como con datos procedentes da Consellería de Política Social, entre os que salienta o Sistema de Información de Usuarios de Servizos Sociais. Neste último sentido salienta a utilización do Rexistro Unificado de Entidades Prestadoras de Servizos Sociais como fonte oficial sobre a que realizar os estudos das entidades e dos centros que prestan servizos no territorio.

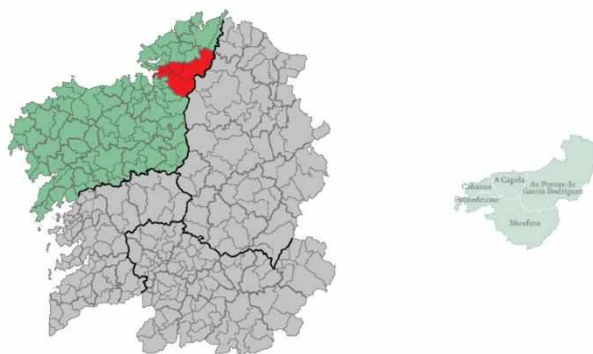
Ademais, é preciso mencionar que serán estudados os orzamentos e os equipos que os Concellos teñen a disposición do público nos seus diferentes departamentos de Servizos Sociais locais, de tal xeito que se conformará unha imaxe tanto do territorio, das condicións da cidadanía e dos recursos

(tanto públicos, sociais como privados) que actúan no territorio dentro das políticas de benestar, completando así unha visión integral da política.

A comarca do Eume.

A comarca do Eume está composta polos concellos de Cabanas, A Capela, Monfero, Pontedeume (capital) e As Pontes de García Rodríguez, que conforman unha superficie de 550 qm2 e preto de 25.000 habitantes. Os concellos forman parte de dous partidos xudiciais diferentes. Así, os concellos de Cabanas, A Capela e As Pontes de García Rodríguez pertencen ó Partido Xudicial de Ferrol, mentres que Pontedeume e Monfero pertencen ó Partido Xudicial de Betanzos. Limita polo norte con Ferrolterra e Ortegal, ó sur coa comarca de Betanzos e ao leste coa comarca luguesa da Terra Chá.

Imaxe 1. Situación e composición da comarca do Eume.

Fonte: AGADER e Wikipedia.

O territorio ten unha actividade turística ó redor das Fragas do Eume, así como administrativa e agrogandeira. Así mesmo, no concello de As Pontes de García Rodríguez desenvólvese unha importante actividade industrial a través da Central térmica.

A continuación procederáse á análise dos diferentes apartados mencionados, iniciando así a Diagnose sobre os Servizos Sociais na Comarca do Eume como paso previo á elaboración do Plan de Acción de servizos sociais.

1. A dinámica demográfica. Elementos básicos e evolución.

Un dos elementos centrais da Diagnose é a análise das principais dinámicas demográficas presentes no territorio co obxectivo de conformar unha imaxe sobre a evolución da poboación que será básica á hora de establecer un proceso de planificación das posibles necesidades e dos recursos a poñer á disposición da cidadanía para garantir os seus dereitos.

Neste sentido, o apartado actual amosa un salientable abano de indicadores demográficos oficiais nos que se verán reflectidas as dinámicas poboacionais a nivel comarcal e a nivel municipal, ás que se lle engadirán as proxeccións oficiais sobre a dinámica demográfica futura, conformando así unha parte do pano de fondo sobre o que actuarán as políticas de benestar, é dicir, as persoas.

1.1A ESTRUCTURA DA POBOACIÓN. EVOLUCIÓN E PROXECCIÓNS

A poboación da comarca do Eume no ano 2017 é de 24.834 habitantes, o que corresponde o 2,22% do total da provincia da Coruña e o 0,92% da poboación galega. Segundo amosan os datos, a Comarca do Eume presenta un descenso continuado nestes últimos vinte anos cunha perda de 4.158 habitantes, que corresponde ó un 14% sobre a poboación de 1998.

Táboa 1. Evolucións comparadas da poboación Provincia da Coruña - Comarca do Eume. 1998, 2007, 2017.

Territorio	1998	2007	2017
Provincia da Coruña	1.106.325	1.132.792	1.120.294
Comarca do Eume	28.992	27.309	24.834

Fonte: IGE.

A evolución da poboación da Comarca difire da que presenta a provincia, se ben a provincia experimenta unha evolución xeral positiva, con altas e baixas ó longo do período analizado 1998-2017, a dinámica da Comarca está marcada por un descenso constante e acentuado.

A nivel municipal, a evolución da poboación dos concellos da Comarca recóllese na seguinte táboa.

Táboa 2. Evolución da poboación dos Concellos da Comarca do Eume. 1998, 2007, 2017.

Territorio	1998	2007	2017
Concello de Cabanas	3.249	3.272	3.314
Concello de A Capela	1.619	1.471	1.274
Concello de Monfero	2.758	2.400	1.985
Concello de Pontedeume	8.893	8.635	7.937

Territorio	1998	2007	2017
Concello de As Pontes de García Rodríguez	12.473	11.531	10.324
Total Comarca do Eume	28.992	27.309	24.834

Fonte: IGE.

Na táboa obsérvase unha evolución negativa en tódolos concellos agás en Cabanas. Así, neste concello a poboación vai en aumento cunha evolución positiva pero non acentuada mantendo os niveis poboacionais de hai dúas décadas, roldando os 3.300 habitantes.

O concello de A Capela presenta uns descenso de 148 e 197 habitantes por década, pasando dos 1.619 habitantes en 1998 aos 1.274 no ano 2017. Un descenso que implica un 21% menos de poboación.

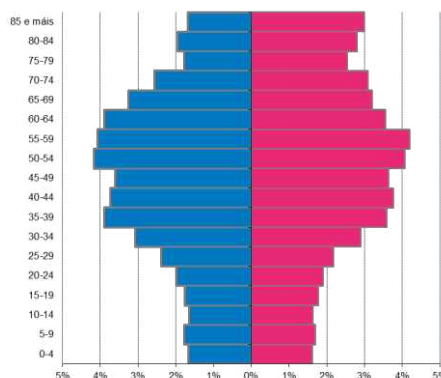
Respecto ó concello de Monfero, a dinámica é similar ao caso da Capela. Este presenta unha evolución negativa onde a perda de 773 habitantes dende o 1998 ó 2017 fai que o concello se sitúe no 2017 por debaixo dos 2.000 habitantes. O descenso, neste caso, equivale a unha perda dun 28% sobre a súa poboación do ano 1998.

No período 1998-2007 o Concello de Pontedeume perde 258 habitantes, mantendo una poboación por riba dos 8.500. No período 2007-2017 o descenso ascende ás 698 persoas menos, situando ó concello por baixo dos 8.000 habitantes. Con respecto á poboación de 1998 Pontedeume perde un 11% da poboación.

As Pontes de García Rodríguez presenta uns números negativos de 942 habitantes menos no 2007 que no 1998, que xunto coa perda de 1.207 que se dá na última década (2007-2017) fan un total de 2.149 habitantes menos en vinte anos, o que corresponde a un 17% menos de poboación ca ano 1998.

A estrutura poboacional da Comarca plásmase no seguinte gráfico, onde se presenta a distribución da poboación por idades e sexo. Así, a imaxe da pirámide poboacional da Comarca proporciona información non só sobre a composición da cidadanía da comarca, senón tamén sobre os perfís actuais que determinarán as necesidades en termos de políticas de benestar a curto prazo.

Gráfico 1. Pirámide de poboación Comarca do Eume, 2017.

Fonte: IGE.

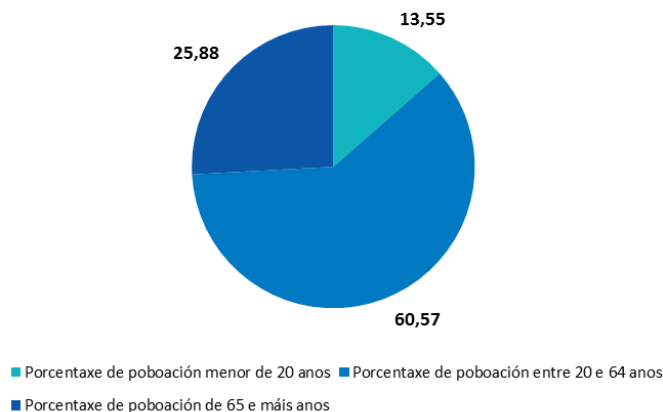
Como se pode observar graficamente na pirámide de poboación da Comarca do Eume, a estrutura vén determinada por unha composición onde a base (representación da xente máis nova) ten menos peso que os chanzo de idades máis avanzadas. Así, dos 0 ós 19 anos non hai chanzo que supere o 2% da poboación, tanto en homes coma en mulleres. A partir dos 35 anos, en ámbolos dous sexos, a poboación supera o 3% da poboación en cada chanzo, chegando ó 4% nas idades comprendidas entre os 50 e os 59 anos. Dos 75 anos en diante, a poboación diminúe pasando dos treitos do 3% ao 2% en homes, mentres que cada chanzo das mulleres maiores de 75 anos supera os 2,5 puntos, chegando ó 3% da poboación só as mulleres maiores de 85 anos.

A pirámide amosa graficamente como a estrutura poboacional da Comarca vén determinada por unha base con tódolos tramos de idade menores de 20 anos inferiores ó 2% da poboación, tanto en mulleres coma en homes.

Os tramos centrais da pirámide teñen un peso superior ós da base, o que supón un descenso na natalidade á vez que un progresivo avellentamento da poboación. Así, a partir dos 35 anos, en ámbolos dous sexos, a poboación supera o 3% da poboación en cada tramo, chegando ó 4% nas idades comprendidas entre os 50 e os 59 anos. Polo que respecta ós tramos de maior idade, o peso por idade vai diminuindo, pasando do 3% ao 2% en homes, mentres no colectivo feminino as maiores de 75 anos superan o 2,5% chegando ó 3% da poboación só as mulleres maiores de 85 anos.

Por grandes treitos de idade, a distribución da poboación presenta a seguinte forma.

Gráfico 2. Distribución da poboación por grupos de idade. Comarca do Eume. 2017.

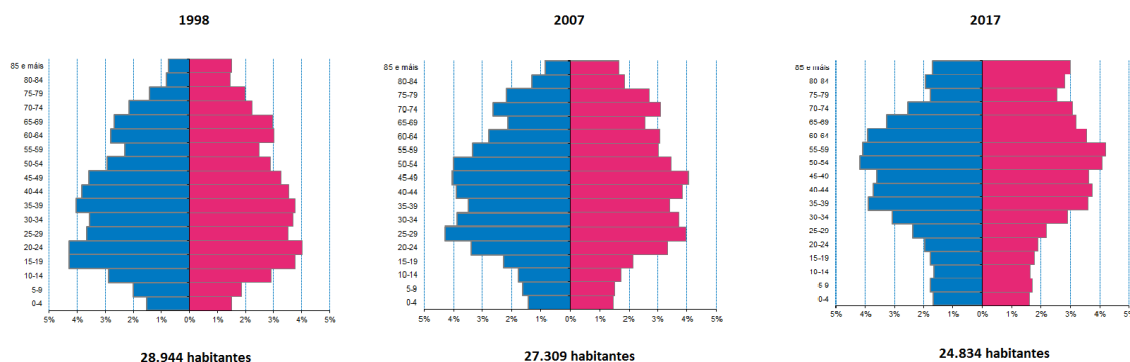
Fonte: IGE.

O gráfico amosa unha distribución da poboación para o 2017 onde o groso da poboación é maior de 20 anos (o 86% da poboación é maior de 20 anos). Cabe salientar que o peso da poboación maior de 65 anos (26%) supera á menor de 20 anos (14%) en 12 puntos.

A imaxe da distribución actual da poboación na Comarca é resultado da súa evolución ó longo dos últimos anos, nos que se produce un descenso progresivo e constante. Este proceso, como se pode observar na evolución da pirámides do gráfico, comporta unha constante redución da base da

pirámide composta polas persoas de menor idade (moi visible no paso de 1998 ó 2007, e acentuado do 2007 ó 2017), en tanto que se produce un progresivo incremento da parte superior desta, formada polas persoas de maior idade.

Gráfico 3. Evolución da pirámide poboacional da Comarca do Eume, anos 1998- 2007 e 2017.

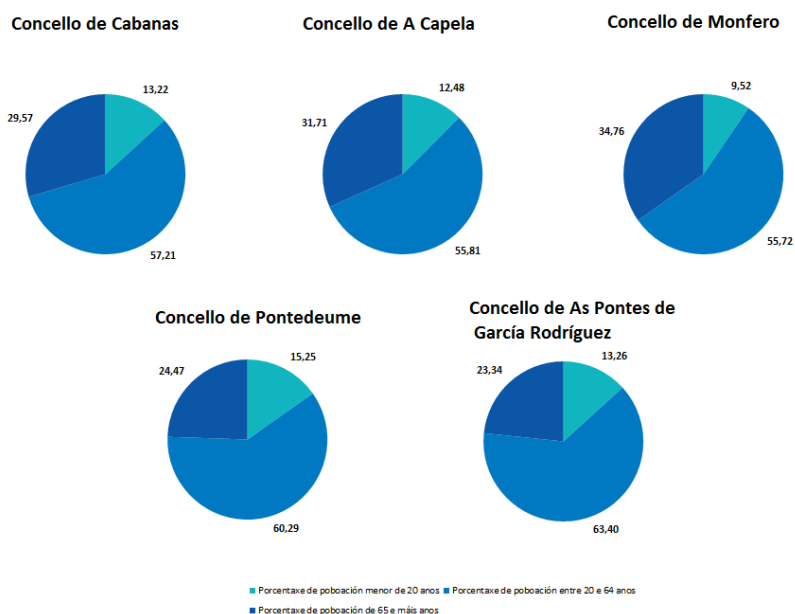

Fonte: IGE.

A imaxe da evolución da pirámide da Comarca permite identificar graficamente o proceso aludido. É dicir, un gradual avellentamento da poboación unido a un progresivo incremento da esperanza de vida, ó tempo que a base da pirámide diminúe e estabilízase en porcentaxes limitadas.

Esta estrutura demográfica comarcal trasládase á realidade municipal que presenta, por grandes grupos de idade, a seguinte distribución.

Gráfico 4. Distribución por tramos de idade nos concellos da Comarca do Eume. 2017.

Fonte: IGE.

Neste sentido, a nivel municipal, o concello de Monfero é o que conta cunha poboación menor de habitantes menores de 20 anos (o 9,5%). No resto de concellos este grupo de idade rolda o 12% - 15% da súa poboación. Polo que respecta ó grupo de idade máis avanzada, os maiores de 65 anos, o concello de Monfero é o que ten maior poboación, case o 35%, seguindo do concello de A Capela que ten o 31% da súa poboación maior de 65 anos.

Esta distribución municipal amosa que a tendencia observada na comarca non se ve modificada pola presenza de tendencias demográficas que puideran responder a características locais relacionadas cunha dinámica poboacional diferente, de tal xeito que se pode afirmar que tanto o contexto demográfico comarcal como o local son homoxéneos a pesar de existiren pequenas particularidades.

Outro dos indicadores que proporciona información sobre a evolución da poboación, e máis concretamente sobre o proceso de avellentamento, é a idade media das persoas que habitan a comarca en comparación cos da provincia e do conxunto de Galicia.

Táboa 3. Evolución da idade media na comarca do Eume, provincia da Coruña e Galicia. 2002 – 2017

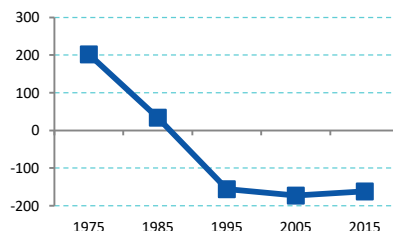
Territorio	2002	2007	2017
Galicia	42,89	44,22	46,76
Provincia da Coruña	42,49	43,87	46,46
Comarca do Eume	42,54	44,58	48,30

Fonte: IGE.

Como se pode comprobar, a evolución xeral da idade media da cidadanía galega é crecente. Os datos amosan como nos últimos 15 anos a idade media en Galicia e na provincia da Coruña aumenta en case 4 anos (dos 42 ós 46 anos de idade media). No caso dos habitantes da Comarca do Eume este incremento é de 6 anos (dos 42 ós 48 anos de idade media). Este maior ascenso na idade dos habitantes da Comarca acentúa a diferenza entre esta e os territorios de referencia, presentando a Comarca unha idade media 2 anos superior á dos habitantes de Galicia e da provincia.

Por outro lado, a análise dos nacementos e as defuncións no conxunto da Comarca, é dicir do saldo vexetativo, presenta unha imaxe clara do proceso de devalo na natalidade na Comarca. No seguinte gráfico recóllese a evolución do saldo vexetativo da Comarca, amosando como a tendencia deste indicador é negativa dende mediados dos anos 80.

Gráfico 5. Evolución do saldo vexetativo da Comarca do Eume. 1975 - 2015.

Fonte: IGE. INE. Movemento natural da poboación.

Neste senso, os concellos do Eume presentan dinámicas semellantes. Tanto en Cabanas, coma na Capela e en Monfero, os saldos negativos empezan na década dos 80, mentres que no caso de Pontedeume e das Pontes de García Rodríguez estes non aparecen ata a década dos 90.

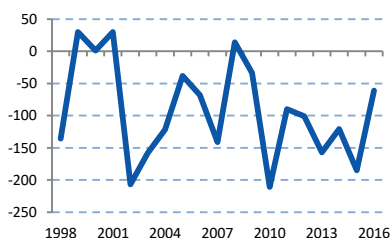
Táboa 4. Saldo vexetativo dos concellos da Comarca do Eume. 1975 - 2016.

Territorio	1975	1985	1995	2005	2015
Concello de Cabanas	50	-4	-24	-42	-42
Concello de A Capela	23	-8	-31	-12	-16
Concello de Monfero	-21	-11	-43	-26	-21
Concello de Pontedeume	77	3	-24	-58	-59
Concello de As Pontes de García Rodríguez	73	54	-34	-35	-24

Fonte: IGE. INE. Movemento natural da poboación.

Estes datos hai que completalos co saldo migratorio da Comarca. Neste sentido, tal e como se pode advertir no gráfico seguinte, ó longo do período analizado, 1998 - 2016 a tendencia xeral é irregular ó longo do período analizado. Se ben algúns picos son positivos (cun saldo máximo positivo de 30 persoas nos anos 1999 e 2001), a liña xeral é negativa. A comarca do Eume tivo o seu último saldo migratorio positivo no 2008, de 14 persoas. No ano 2010 acadase o saldo migratorio negativo máis acentuado cunha perda de 211 persoas.

Gráfico 6. Saldo migratorio da Comarca do Eume. 1998 – 2016

Fonte: IGE

Analizando de xeito pormenorizado o saldo migratorio, hai que diferenciar entre o saldo interno (movementos intraprovinciais e co resto de Galicia) e o saldo externo (co resto de España e co estranxeiro). Así, a Comarca do Eume, en canto a saldo interno, os fluxos migratorios son maiores a nivel intraprovincial que co resto de Galicia. Dende o ano 1998 a Comarca so tivo no 1999 un saldo migratorio positivo a nivel intraprovincial e nos anos 2001 e 2016 en relación co resto de Galicia. No saldo externo existe unha dinámica diferencial relevante. Mentres que (a excepción dos anos 2014 e 2015) o saldo migratorio en relación co estranxeiro é positivo, en relación co resto de España presenta unha dinámica negativa en toda a serie de anos analizados.

Así, a estrutura demográfica comarcal caracterízase polo seu progresivo avellentamento. Neste sentido, é preciso facer referencia ós índices de avellentamento e sobreavellentamento como elementos de referencia para a análise deste fenómeno demográfico. O índice de avellentamento

amosa o número de persoas de 65 ou máis anos por cada 100 menores de 20 anos, en tanto que o índice de sobreavellentamento relaciona as persoas de 85 ou máis anos por cada 100 de 65 ou menos anos.

Táboa 5. Índice de avellentamento e sobreavellentamento na Comarca do Eume, Provincia da Coruña e Galicia. 2017, 2020, 2025 e 2030.

Índice	2017	2020	2025	2030
Índice de avellentamento Eume	184,4	197,3	229,3	277,8
Índice de avellentamento A Coruña	148,98	156,2	177,2	213,1
Índice de avellentamento Galicia	154,77	162,5	185,1	223,6
Índice de sobreavellentamento Eume	16,5	18,3	17,5	17,7
Índice de sobreavellentamento A Coruña	16,35	18,3	17,9	18,3
Índice de sobreavellentamento Galicia	17,48	19,4	18,9	19

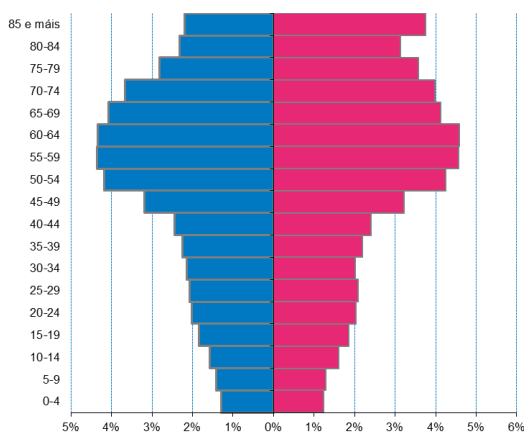
Fonte: IGE

Os datos oficiais ofrecen tanto a posibilidade de analizar a situación actual dos índices relacionados co avellentamento, como realizar proxeccións de futuro. Neste senso, a situación da Comarca do Eume presenta un grao de avellentamento máis acentuado que a media galega e da provincia da Coruña. Esta situación mantense nas proxeccións, o que implica un índice de avellentamento na Comarca para o 2030 substancialmente superior ó dos territorios de referencia.

Polo que respecta ó índice de sobreavellentamento, o índice que presenta a Comarca se ben na actualidade está na media da provincia e por debaixo da galega, nas proxeccións a futuro sitúan á comarca do Eume por debaixo dos índices galego e provincial.

Deste xeito, as proxeccións da poboación da Comarca do Eume previstas para o 2030 caracterízanse pola dinámica de avellentamento da poboación e de incremento da esperanza de vida, obtendo a seguinte representación da pirámide poboación da Comarca para o 2030.

Gráfico 7. Pirámide de poboación da Comarca do Eume, 2030 en base a proxeccións de poboación.

Fonte: IGE

A estrutura demográfica prevista supón a continuidade da evolución observada ata a actualidade. A pirámide poboacional para o 2030 da Comarca presenta unha poboación total de 20.519 habitantes, no que o peso das persoas con máis de 85 anos sobrepasa o 2% nos homes e o 3% no caso das mulleres, en tanto que o peso xeral das persoas con máis de 65 anos será de case o 34%, cifra que contrasta coa estimación de persoas de menos de 20 anos, que se establece no 12% do total da poboación da Comarca.

1.20 ASENTAMENTO DA POBOACIÓN. DENSIDADE, DISPERSIÓN E CONDICIÓNS DA VIVENDA.

O modelo de asentamento e de ocupación do territorio é un dos elementos a considerar no deseño das políticas de benestar. Neste sentido, a comarca do Eume comprende, nos seus cinco concellos, un total de 38 parroquias e 608 entidades singulares de poboación.

Esta distribución completa un panorama dunha notable dispersión da poboación xa que, como se pode comprobar, se está a definir un territorio no que a poboación agrúpase principalmente en torno ás cabeceiras de concello, existindo, iso si, multiplicidade de núcleos diferenciados habitados.

No Concello de Cabanas existen sete parroquias. A principal, Porto (San Martín), abarca o 30% do total do concello con 981 habitantes. Cabanas (San Andrés) e a Laraxe (San Mamed) corresponden ó 29 e ó 23% respectivamente do total do concello. As catro parroquias restantes non sobrepasan os 200 habitantes, sendo a parroquia menos poboada do concello Reguela (San Vicente), con 114 habitantes que son o 3% do concello.

Neste sentido, salienta a evolución positiva entre os anos 2000 e 2017 das parroquias de San Andrés de Cabanas e de Laraxe, que medran un 21% e un 17% respectivamente, en tanto que as perdas máis intensas son protagonizadas por San Vicente de Reguela, cun 25%, Santa Eulalia de Soaserra co 22% e Santa Cruz de Salto co 20%.

Das tres parroquias do concello de A Capela, a súa capital, A Capela (Santiago) é a que concentra á maioría da poboación do concello, con 863 persoas que representan un 68% da poboación. Cabalar (Santa María) e Caaveiro (San Boulo), con 269 e 142 habitantes respectivamente concentran o 32% restante do concello. A evolución das parroquias é decrecente, salientando pola súa intensidade a de San Boulo de Caaveiro, que perde un 34% da poboación entre os anos 2000 e 2017.

O concello de Monfero está composto por sete parroquias. Destas, Monfero (San Félix) é a máis poboada con 726 habitantes que corresponden ó 37% da poboación total do concello. As parroquias menos poboadas son Monfero (San Juliana) e Taboada (Santa Marina) con 57 e 77 habitantes cada unha, que non acadan o 7% da poboación total do concello. Entre medias, as catro parroquias restantes sitúanse entre os 220 e 384 habitantes (11 e 19%). A evolución da poboación das parroquias é decrecente en todas elas, salientando pola súa intensidade a perda en Santa Xuliana de Monfero cun 41% de perda ou Santa María de Xestoso co 36%.

A parroquia de Pontedeume (Santiago) abarca o 56% do concello que leva o mesmo nome, que son 4.462 habitantes. O resto de parroquias non sobrepasan os 718 habitantes, é dicir, o 9% do total do concello. A menos poboada é a parroquia de Breamo (San Miguel) con 300 habitantes, que son o 4% da poboación do concello. En relación á evolución, tódalas parroquias perden poboación, salientando sobre todo o caso de San Pedro de Vilar co 29%, en tanto que o núcleo urbano de Santiago de Pontedeume perde o 7%.

O concello das Pontes de García Rodríguez consta de trece parroquias. A máis poboada é a propia das Pontes de García Rodríguez (Santa María) con 9.288 habitantes que concentra o 90% da poboación do concello. O resto de parroquias non chega ós 200 habitantes, sendo o caso de Seoane (San Xoán) a máis deshabitada con só 7 habitantes. En relación á evolución, son numerosos os casos de perdas superiores ó 30% da poboación (quedan fora desta relación o núcleo urbano, Santiago de Bermuí – que perde un 21%-, Santa María de Espiñaredo –que perde un 28%-, Santa María de Ribadeume –cun 25%- e San Xoán de Seoane – cun 13%) salientando os casos de San Mamede, que perde un 68% da poboación, e Santa María de Deveso e San Xoán do Freixo que perden un 58% e un 57% respectivamente.

Un dos elementos que contribúe a relacionar a dimensión do territorio e o volume de poboación é a evolución da densidade poboacional dos territorios, definida como o número de habitantes por quilómetro cadrado de superficie. Neste sentido, segundo os datos que recolle a seguinte táboa, obsérvase na Comarca unha tendencia decrecente da densidade poboacional que difire da que presentan os territorios de referencia, nos que a dinámica é máis estable. Obsérvase tamén como este proceso a nivel comarcal se acentúa na última década analizada.

Táboa 6. Evolución da densidade poboacional da Comarca do Eume por concellos. Habitantes por quilómetro cadrado. 2002 – 2017.

Territorio	2002	2007	2017
Galicia	91,2	92,7	91,6
Provincia de A Coruña	137,9	141	141,1
Comarca do Eume	52,4	50,1	45,9
Concello de Cabanas	110,5	106,5	109,6
Concello de A Capela	26,3	25,8	23,1
Concello de Monfero	14,9	13,9	11,5
Concello de Pontedeume	296,7	290,7	267
Concello de As Pontes de García Rodríguez	48,5	45,6	41,1

Fonte: IGE

A nivel municipal hai que deterse na heteroxeneidade dos datos que presentan, se ben todos mostran unha dinámica decrecente ó longo do período obxecto de análise. Así, o concello de Pontedeume presenta uns datos de densidade poboacional moi superior á media da provincia da Coruña, con máis de 260 persoas por qm². Cabe salientar que diminuíu en 30 persoas no período 2002-2017. O concello de Monfero, pola contra, presenta unha densidade poboacional de 12 persoas por qm².

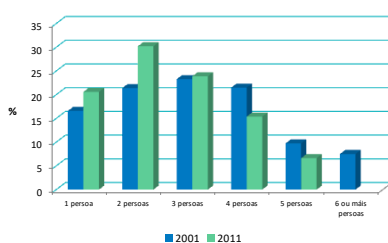
Tal e como se vén comentando, a complexidade da ocupación do territorio por parte da poboación en Galicia, é froito dun modelo de asentamento tradicionalmente espallado en múltiples núcleos e entidades para o aproveitamento do territorio propio. No caso da comarca do Eume, onde hai núcleos poboacionais que concentran maioritariamente á poboación en torno á capital do concello – As Pontes de García Rodríguez, Pontedeume e A Capela-, a densidade (coa excepción de Pontedeume) é inferior á media galega e da provincia da Coruña, polo que o devalo demográfico incide nun territorio cada vez máis desocupado, con gran número de parroquias cada vez máis despoboadas

Así, das 38 parroquias da comarca do Eume, so Cabanas (San Andrés) e Laraxe (San Mamed), ámbalas dúas do concello cabanés, aumentan a súa poboación dende o ano 2000 ata o 2017. O incremento é de 167 habitantes no primeiro caso e de 110 no segundo. Pola contra, a parroquia máis poboada da comarca, As Pontes de García Rodríguez (Santa María) é a que experimenta un impacto negativo máis acentuado no período 2000-2017, perdendo algo máis dun 12% da poboación, o que implica un descenso de 1.557 persoas. Deste xeito, agás os casos puntuais mencionados, dáse un descenso xeral da poboación estendido ó longo de tódolos concellos e parroquias que compoñen a comarca.

Na análise do asentamento da poboación no territorio, é preciso facer referencia ós fogares e á súa composición en función do número de persoas que habitan neles.

O número de fogares na Comarca do Eume pasa dos 8.978, no 2001, ós 9.793, no 2011. A evolución destes fogares en canto á súa composición recóllese no seguinte gráfico.

Gráfico 8. Evolución da composición dos fogares da comarca do Eume. 2001-2011¹.

Fonte: IGE

A imaxe do gráfico amosa como a composición dos fogares tende a mudar ó longo do período analizado, incrementándose o peso das vivendas formadas por 1, 2 e 3 persoas (estas últimas en menor medida) e reducíndose aquelas compostas por máis de 4 residentes (neste punto é preciso ter en conta a apreciación de carácter metodolóxico referida en nota a pé de páxina). Así, se ben no 2001 o tipo de vivenda que contaba con máis peso na Comarca era a formada por 3 e 4 persoas (23% e 21% respectivamente), no 2011 no 30% dos fogares residen dúas persoas.

¹ O INE non recolle os datos nos casos de 1 residentes no Concello de A Capela no ano 2011. Así mesmo, non se recollen os fogares de máis de 6 residentes no 2011 en toda a comarca.

En canto ás características das vivendas, o 79% das vivendas da Comarca son en réxime de propiedade das cales un 18% ten hipoteca pendente de pago. Só un 7% están en réxime de alugueiro.

Así, na Comarca do Eume o 62% das vivendas teñen unha superficie entre os 76 m² e os 120m², vivendas cunha superficie superior os 120m² son o 19% e so o 13% son vivendas de menos de 75 m².

Polo que respecta ás condicións da vivendas en termos de problemas de infraestrutura, no ano 2015 o 44% dos fogares da área de Ferrol-Eume-Ortegal² declarou ter problemas relacionados coa falta de espazo, ruídos procedentes do exterior, luz natural insuficiente, deficiencias de illamento, goteiras, humidades e podremia en solos ou ventás. Con todo, esta cifra mellora positivamente reducíndose en máis de 9 puntos dende o ano 2010.

Sobre á disposición de ordenador e internet nos fogares esta foi en aumento no período 2012 - 2016. A tenencia dun ordenador no fogar foi aumentando dun 60,78% no 2012 ata un 63,27% no 2015. No relativo á conexión a internet contratada, a súa evolución positiva é máis acentuada xa que, se no 2012 a metade dos fogares contaban con este servizo, catro anos despois, no 2016, case o 70% dos fogares xa contan cunha conexión a internet contratada.

Finalmente, outro dos elementos a salientar pola súa incidencia tanto nun contexto de asentamento da poboación como o descrito como na presenza de servizos públicos é a mobilidade. Neste sentido, no ano 2015 o 77% das vivendas da área de Ferrol-Eume-Ortegal contan con automóbil para uso persoal.

1.3 EXTRACTO DA DINÁMICA DEMOGRÁFICA NA COMARCA DO EUME.

Ó longo do achegamento realizado tanto á evolución demográfica, como ó modelo de asentamento da poboación e ás condicións das vivenda da Comarca preséntase un contexto caracterizado por un continuo descenso da súa poboación, unido a un intenso proceso de avellentamento.

Esta dinámica xeral, estudada a través de datos relativos á evolución global da poboación, á idade media desta e ós saldos vexetativos e migratorios da Comarca, replícase no modelo de asentamento da poboación no territorio, de tal xeito que a perda de poboación e o avellentamento son una realidade nos concellos da Comarca agás no concello de Cabana, onde se mantén certa estabilidade poboacional.

Neste senso, ó longo do período analizado vese como case a totalidade das parroquias perden poboación, coa excepción de dúas parroquias nas que se gaña un número limitado de habitantes. Así mesmo, todo e obsevarse una dispersión poboacional xeral, tamén hai núcleos que presentan unha salientable concentración como son A Capela (Santiago) co 68% da poboación do concello,

² A área Ferrol-Eume-Ortegal é a área da que forma parte a comarca do Eume.

Pontedeume (Santiago) co 56% da súa poboación e As Pontes (Santa María) que concentra o 90% da poboación do concello.

Polo que respecta ós fogares da Comarca, este parque está conformado maioritariamente por vivendas de tamaño medio-grande en réxime de propiedade, dos que algo máis do 40% declaran contar con problemas de infraestrutura relacionados coa falta de espazo, humidades ou goteiras, entre outros. No referente ó asentamento das novas tecnoloxías nos fogares en torno ó acceso dun ordenador e internet, a Comarca presenta una evolución positiva ó longo dos últimos anos.

2. O contexto socioeconómico. Aspectos básicos e evolución.

Tal e como se indicaba con anterioridade, o contexto socioeconómico determina en boa medida as condicións de vida dos habitantes do territorio e, polo tanto, é unha parte fundamental á hora de elaborar unha política de benestar.

Dentro deste apartado, e co obxectivo de contextualizar a situación da cidadanía da comarca, utilizaranse diferentes indicadores relacionados coa evolución da renda, da actividade económica e laboral ou, por exemplo, da cohesión social de tal xeito que se establezan as bases para, de modo complementario coa evolución demográfica xa observada, avanzar nas principais características da sociedade sobre a que deben actuar as medidas do Plan de Acción.

2.1 ECONOMÍA, TRABALLO E ENSINO.

Un dos índices máis habituais que permite medir a situación xeral económica dun territorio é a evolución do Produto Interior Bruto por habitante, entendido este como o resultado da actividade produtiva de tódalas unidades de produción residentes na Comarca en relación ó número de habitantes. A continuación amósase unha táboa comparativa cos datos de Galicia, da provincia da Coruña, da Comarca do Eume e dos Concellos integrantes.

Táboa 7. Evolución do PIB por habitante en €. Galicia, Provincia, Comarca do Eume e Concellos. 2010 – 2014.

Territorio	2010	2012	2014
Galicia	20.574	19.660	20.077
Provincia da Coruña	21.918	21.462	22.055
Comarca do Eume	28.542	40.399	35.392
Concello de Cabanas	20.098	17.513	15.863
Concello da Capela	15.669	13.647	14.944
Concello de Monfero	14.386	15.108	16.190
Concello de Pontedeume	14.490	12.022	12.059
Concello das Pontes de García Rodríguez	45.944	76.956	65.663

Fonte: IGE

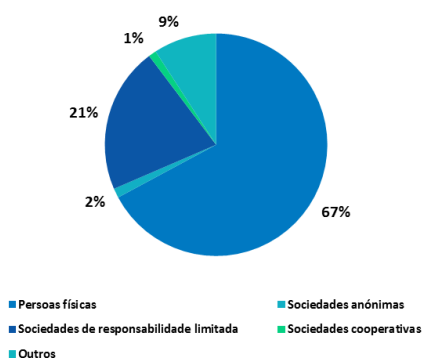
O PIB por habitante observado a nivel comparativo entre Galicia, a provincia e a realidade comarcal, que inclúe as situacións dos diferentes Concellos, amosa a presenza dunha salientable fenda entre a

Comarca e os territorios de referencia. Así, en todo o período o PIB per cápita da Comarca rolda entre o 130% do dato da provincia e o 205% do dato de Galicia. A particularidade desta comarca reside na situación que presenta o concello das Pontes de García Rodríguez.

A nivel municipal é necesario empezar salientado a particularidade que presenta o Concello das Pontes de García Rodríguez. Este concello ten (ano 2014) máis de 65.000€ referidos ao PIB per cápita. Isto significa que multiplica por 3 os datos dos territorios de referencia (un 330%). Pola contra, os concellos de Cabanas, A Capela, Monfero e Pontedeume presentan uns datos inferiores tanto á provincia da Coruña como aos datos galegos. O caso con menor PIB per cápita é Pontedeume, onde acadan o 60% do dato galego, mentres que A Capela chega ao 74% e Cabanas e Monfero rolda o 80% (sobre 16.000€).

Con respecto ó tecido empresarial da Comarca, no ano 2014 na comarca hai 2.033 empresas distribuídas segundo a súa condición xurídica como amosa o seguinte gráfico.

Gráfico 9. Estrutura do tecido empresarial da Comarca do Eume por condición xurídica. 2014.

Fonte: IGE

O gráfico indica que a maioría do tecido empresarial do Eume está formado por persoas físicas (o 67%), en tanto que o 21% corresponde ás sociedades limitadas. De entre as figuras restantes salienta a presenza de 23 sociedades cooperativas, se ben en porcentaxe é do 1% do total.

Este tecido empresarial ten como actividade principal o sector servizos, que ocupa ó 60% das empresas (cunha notable presenza do comercio e a hostalaría), e o sector da agricultura e pesca que ocupa ó 24% da actividade comarcal. A industria ten un peso de apenas o 6%, mentres que á construción adícase un 11% das empresas.

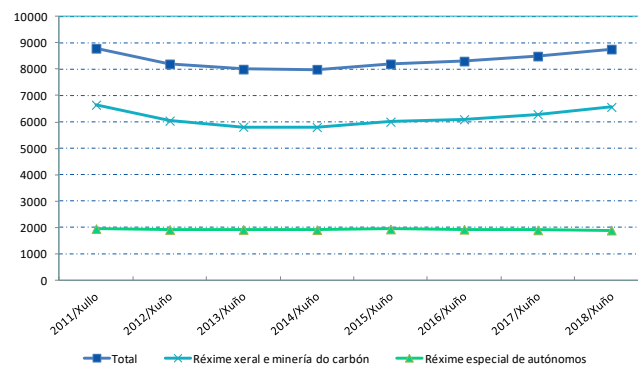
Polo que respecta ó sector primario, o agro experimenta dende o 1999 ó 2009 unha notable caída, xa que pasa de contar con 2.244 explotacións e 1.955 Unidades de Trballo / Ano (UTA)³, a contar no 2009 con 1.100 explotacións e 1.178 UTA xeradas.

Para complementar a imaxe do sector económico e empresarial da comarca é necesario deterse na evolución da afiliación á Seguridade Social ó longo dos últimos anos. Así, se ben entre os anos 2011 e

³ Unha UTA equivale ao traballo que realiza unha persoa a tempo completo ao longo dun ano.

2018 a cifra final de persoas afiliadas á Seguridade Social é semellante, ata o 2014 houbo una considerable redución na afiliación que foi recuperándose ata as cifras actuais. Esta estabilidade vén da afiliación ó réxime xeral (cunha diferenza de 30 persoas menos afiliadas, o que supón unha variación do -0,3% no período analizado), o réxime especial de persoas autónomas sofre unha lixeira redución do 3%, en tanto que o réxime especial agrario incrementa nun 36% os seus afiliados, o que en números absolutos son 12 persoas. Neste sentido, tamén é salientable o incremento dun 73% no período analizado da afiliación ó réxime especial de empregados no fogar na comarca.

Gráfico 10. Evolución da afiliación á Seguridade Social por réximes na Comarca do Eume. 2011-2018.

Fonte: IGE

Esta tendencia xeral á estabilidade da afiliación á seguridade social, é compatible coa diminución do desemprego que, entre o ano 2011 e o mes de maio do 2018 baixa nun 47%, pasando das 2.102 persoas desempregadas a un total de 1.115. Esta baixada dáse tanto no colectivo feminino, cunha diminución do 37% ata chegar ás 638 mulleres desempregadas, como nos homes, cuxa baixada é dun 56% ata os 477 homes desempregados.

A formación, e as infraestruturas e servizos para tal fin, son outro dos elementos a analizar no desenvolvemento económico dun territorio.

Neste sentido, no ano 2016 a Comarca do Eume conta cun total de 17 centros onde se imparten ensinanzas oficiais do réxime xeral⁴ non universitaria, do total de 538 existentes na provincia da Coruña e dos 1.378 actualmente operativos en toda Galicia. Destes 17 centros, 14 son de titularidade pública e 3 son de titularidade privada.

Estes centros son utilizados pola poboación da Comarca para cursar diferentes ensinanzas oficiais. Así, para o ano 2011 a distribución da poboación en función do seu nivel de estudos é a seguinte:

⁴ Dentro das ensinanzas de réxime xeral inclúense as seguintes: Ensinanzas Ordinarias (Educación Infantil, Educación Primaria, Educación Secundaria Obrigatoria, Bacharelato, Ciclos Formativos e Programas de Cualificación Profesional Inicial) e Ensinanzas de Adultos (Nivel I, Nivel II, ESO de adultos, Bacharelato e Ciclos Formativos).

Táboa 8. Distribución da poboación por nivel de estudos. Galicia, provincia e Comarca. 2011.

Territorio	Poboación total	Sen estudos	Menores de 16 anos	Primeiro grao	Segundo grao	Estudos superiores
Galicia	2.759.888	11,4%	12,6%	14,9%	47,3%	13,9%
Provincia da Coruña	1.137.555	11,0%	12,7%	14,2%	46,5%	15,5%
Comarca do Eume	26.031	9,3%	10,2%	15,4%	52,7%	12,3%

Fonte: IGE

Os datos recollidos na táboa amosan as diferenzas sobre a distribución académica da poboación do Eume con respecto aos territorios de referencia. A distribución que presenta a cidadanía da Comarca do Eume é parella á dos territorios de referencia, todo e presentar diferenzas puntuais. Así, os datos comarcais presentan unha porcentaxe menor de xente sen estudos (9% fronte ao 11% en Galicia). Nos casos de primeiro e segundo grao finalizados, a comarca presenta maior porcentaxe con este nivel de estudos finalizados, mentres que para os estudos superiores, os territorios de referencia presentan mellores datos (aínda que a Comarca do Eume é a cuarta comarca con máis presenza universitaria).

2.2A COHESIÓN SOCIAL.

A continuación estudaranse, para a comarca do Eume, diferentes indicadores propios da cohesión social. Neste sentido, salienta o indicador da taxa de risco de pobreza ou exclusión social (estratexia Europa 2020)⁵ cuxa evolución se observa na seguinte táboa.

Táboa 9. Evolución da Taxa de risco de pobreza ou exclusión social (estratexia Europa 2020). Galicia, provincia e Área Ferrol-Eume-Ortegal. 2011 – 2016.

Territorio	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Galicia	22,05	23,58	22,83	22,11	22,55	20,33
Provincia da Coruña	21,49	21,49	22,27	19,95	19,13	18,04
Área Ferrol-Eume-Ortegal	23,9	19,77	26,7	19,95	22,27	24,03

Fonte: IGE

Os datos oficiais da Taxa de Risco de Pobreza (Europa 2020) agrúpanse por áreas que no caso da comarca de Ferrol, como xa se indica anteriormente, forma parte da Área Ferrol-Eume-Ortegal. Neste sentido, a pesar da heteroxeneidade dos territorios que conforman a área, tomarase esta como referencia oficial a efectos da presente análise.

⁵ Este indicador define a poboación en risco de pobreza ou exclusión social é aquela que está nalgunha das seguintes situacións: (I) En risco de pobreza: o ingreso por unidade de consumo está por debaixo do 60% da mediana dos ingresos por unidade de consumo; (II) En carencia material severa; e (III) Persoas de 0 a 59 anos que viven en fogares sen ingresos de traballo ou con baixa intensidade de ingresos de traballo, é dicir, onde o número de días que os adultos de 18 a 59 anos dese fogar tiveron ingresos por traballo supón ata o 20% do número total de días que poderían telos durante o ano natural anterior á realización da enquisa

A análise da taxa de risco de pobreza ou exclusión social leva a afirmar que case o 25% da poboación da Comarca se atopa nesta situación ano 2016. Esta constatación indica que 6.200 persoas da comarca entran dentro das características do indicador e que, por exemplo, se atopan en situación de carencia material severa ou que contan cunha renda mensual por baixo do limiar de pobreza, situado no 60% da mediana dos ingresos equivalentes de todas as persoas galegas, que suporía 638,68€ mensuais para o caso de acollerse á cifra de limiar do risco de pobreza do conxunto de Galicia ou 669,55€ para o caso de acollerse á cifra do limiar do risco de pobreza para a provincia da Coruña do 2016.

A taxa de risco de pobreza aumenta lixeiramente dende o ano 2011, establecendo a área de Ferrol-Eume-Ortegal como a área con maior risco de pobreza ou exclusión social para o ano 2016.

Polo que respecta ás familias da área, no 2016 o 55% dos fogares declaran que chegan con dificultade a fin de mes, dentro da que se inclúen un 12% que chegan a fin de mes con moita dificultade. Este indicador amosa unha evolución decrecente, que chega ó seu teito no ano 2013 cun 58% de fogares que chegaban a fin de mes con dificultade, seguido do ano 2015 no que esta declaración era realizada polo 57% dos fogares.

Con respecto ás cifras de ingresos fixadas estatisticamente para considerar un fogar dentro da categoría de dificultade ou moita dificultade para chegar a fin de mes, para o conxunto de Galicia establécese para o 2016 que a mediana de ingresos ascende a 1.490€ no caso da dificultade e 883€ no caso da moita dificultade. Estas cifras son, para o caso da provincia da Coruña, de 1.575€ e 880€ respectivamente.

Estes datos relaciónanse co nivel de ingresos dos fogares do territorio que para o ano 2016 presenta un promedio fixado en 1.965€ mensuais para os fogares da Área, cifra máis baixa que os 2.007€ de Galicia e os 2.095€ do total da provincia. Ademais, en termos de ingresos por cada persoa que forman parte do fogar, a cifra para a Área, no mesmo 2016, sitúase nos 818€ mensuais, cifra superior á de Galicia (792€) pero inferior á da provincia (834€).

A evolución dos ingresos dos fogares e das persoas recóllese na seguinte táboa:

Táboa 10. Evolución dos Ingresos mensuais dos fogares e dos Ingresos por persoa. Galicia, provincia e Área Ferrol-Eume-Ortegal da Coruña. 2011 – 2016.

Ano	Galicia		Provincia		Área Ferrol-Eume-Ortegal	
	Ingreso dos fogares	Ingreso por persoa	Ingreso dos fogares	Ingreso por persoa	Ingreso dos fogares	Ingreso por persoa
2011	1.908€	745€	1.984€	772€	1.817€	732€
2012	1.906€	734€	1.995€	775€	1.954€	788€
2013	1.910€	744€	1.993€	783€	1.796€	737€
2014	1.915€	749€	2.015€	795€	1.903€	784€
2015	1.930€	759€	2.036€	807€	1.862€	770€
2016	2.007€	792€	2.095€	834€	1.965€	818€

Fonte: IGE

Os datos que recolle a táboa 10 presentan un panorama onde os ingresos medios dos fogares e das persoas son crecentes no período analizado, sobre todo dende o ano 2013. Nesta tendencia a Área amosa unha mellor evolución ca dos territorios de referencia, se ben é preciso indicar que o punto de partida é substancialmente menor tanto en ingresos dos fogares como en ingresos das persoas.

Neste senso, na comparación dos datos, evidénciase como a área presenta 42€ e 130€ menos de ingresos por fogares respecto á Galicia e á Provincia da Coruña, mentres que amosa uns 26€ máis por persoa que en Galicia pero 16€ menos que na Provincia.

Neste sentido, e para seguir conformando a imaxe da capacidade económica da poboación da comarca do Eume, os datos oficiais ofrecen a posibilidade de afondar na realidade da renda dispoñible bruta por habitante.

Este indicador, desagregado a nivel municipal e comarcal, obtense a partir do saldo de rendas primarias sumando as prestacións sociais e as transferencias correntes que son un recurso para os fogares; e restando os impostos sobre a renda, as cotizacións sociais e as transferencias correntes. Polo que é relevante para amosar a situación económica da cidadanía na comarca con respecto ós territorios de referencia.

Táboa 11. Evolución da Renda dispoñible bruta por habitante. Galicia, Provincia, Comarca do Eume e Concellos. 2010 – 2015.

Territorio	2010	2012	2015
Galicia	13.661 €	13.365 €	13.838 €
Provincia da Coruña	14.488 €	14.247 €	14.751 €
Comarca do Eume	15.461 €	14.547 €	14.927 €
Concello de Cabanas	15.353 €	15.239 €	15.115 €
Concello da Capela	15.804 €	14.342 €	13.413 €
Concello de Monfero	11.374 €	11.183 €	10.871 €
Concello de Pontedeume	15.633 €	13.398 €	13.433 €
Concello das Pontes de García Rodríguez	16.256 €	15.883 €	16.996 €

Fonte: IGE

Os datos oficiais da renda dispoñible por habitante amosan un escenario marcado por una primeira etapa decrecente que se complementa cunha segunda á alza, obtendo en termos xerais que ó longo do período estudado unha estabilidade xeral que non recupera as cifras máximas de renda acadadas no ano 2010.

A nivel comparativo, a renda da Comarca representa en todo o período entre o 113% e o 107% da renda de Galicia, e entre o 106% e o 101% da renda da provincia da Coruña; de tal xeito que en termos xerais cabe indicar que a cidadanía da Comarca dispón dunha renda superior ó promedio de Galicia e da provincia.

A nivel local, os concellos da comarca presentan a seguinte situación, o Concello das Pontes mellora en termos xerais, xa que entre os anos 2010-2015 presenta un incremento de 740€ por habitante.

O concello de Pontedeume, se ben ten no 2015 2.200€ menos respecto ao ano 2010, experimenta un leve incremento da renda dispoñible bruta a partir do ano 2012. Así, Cabanas, A Capela e Monfero presentan uns resultados á baixa, facendo que a renda dispoñible bruta por habitante descenda respecto ao ano 2010 en 238€, 1.391€ e 503€ respectivamente.

No marco da análise da economía das familias e fogares da comarca é relevante deterse na procedencia dos ingresos cos que contan fogares. Para esta aproximación empréganse os datos oficiais vixentes que permiten un achegamento territorial á realidade de Galicia e da provincia, e que amosan información sobre as orixes destes ingresos en función do traballo por conta allea, por conta propia, por prestacións ou por rendas e outros ingresos.

Os datos da evolución, do 2011 ó 2016, da estrutura de ingresos dos fogares amósase na seguinte táboa:

Táboa 12. Evolución da estrutura de ingresos dos fogares, en porcentaxe. Galicia e provincia. 2011 – 2016.

Ano	Traballo por conta allea		Traballo por conta propia		Prestacións		Rendas e outros	
	Galicia	A Coruña	Galicia	A Coruña	Galicia	A Coruña	Galicia	A Coruña
2011	52,93	54,62	10,05	9,5	33,86	32,64	3,15	3,25
2012	50,58	52,78	10,16	9,96	36,31	34,28	2,95	2,99
2013	49,87	51,69	10,48	10,74	36,9	34,81	2,75	2,76
2014	50,43	52,14	9,87	9,75	36,87	35	2,82	3,1
2015	50,84	53,26	9,89	8,87	36,35	34,75	2,92	3,12
2016	50,47	51,99	10,49	10,43	36,02	34,31	3,02	3,27

Fonte: IGE

A evolución da estrutura de ingresos dos fogares que presenta a táboa amosa, ó longo do período, estabilidade nos pesos das diferentes orixes de fondos que conforman os ingresos dos fogares. Así, para o caso de Galicia o traballo por conta allea supón ó redor do 50% dos ingresos dos fogares, en tanto que as prestacións supoñen o 36% e o traballo por conta propia non supera o 10,5%. As porcentaxes e a evolución difiren pouco para o caso da provincia, se ben o peso do traballo por conta allea sitúase ó redor do 52% e as prestacións no 34%, en tanto que o traballo por conta propia tampouco supera o 10,5% xa observado para o conxunto de Galicia.

Seguidamente, e para continuar coa análise da renda dispoñible, hai que facer mención do peso que teñen as prestacións sociais sobre o total da renda das persoas a nivel municipal e a súa evolución dende o ano 2010 ata o 2015.

Táboa 13. Evolución do peso das prestacións sobre a renda dispoñible bruta por habitante. Galicia, Provincia, Comarca do Eume e Concellos. 2010 – 2015⁶.

Territorio	2010	2012	2015
Galicia	29%	32%	32%
Provincia da Coruña	28%	31%	31%
Comarca do Eume	36%	37%	38%

Concello de Cabanas	33%	34%	36%
Concello da Capela	34%	38%	43%
Concello de Monfero	34%	36%	39%
Concello de Pontedeume	38%	36%	36%
Concello das Pontes de García Rodríguez	35%	38%	39%

Fonte: IGE

Os datos evidencian que o peso das prestacións sobre a renda na comarca do Eume é superior ós territorios de referencia. Esta diferenza de 6 e 7 puntos respectivamente, conxuntamente coa progresiva evolución á alza acentúa a fenda entre a comarca e os territorios de referencia.

A nivel municipal os datos evolucionan á alza en tódolos Concellos, agás en Pontedeume onde diminúe o peso das prestacións sobre a renda nun 2%. Salienta o Concello da Capela onde o peso das prestacións sobre a renda se incrementa nun 9% no período. Este incremento sitúase entre o 3% e o 5% nos concellos de Cabanas, Monfero e As Pontes de García Rodríguez.

Dentro desta análise, tamén é preciso realizar un achegamento ás cantidades ingresadas atendendo á fonte do ingreso do fogar. Así, como foi observado na táboa 10, na actualidade o ingreso promedio dos fogares rolda os 2.000€ para Galicia, a provincia e a Área da Ferrol-Eume-Ortega, pero estas cifras poden ser desagregadas atendendo a se o ingreso procede do traballo ou das prestacións como principal fonte. Neste sentido, e co obxectivo de afondar na realidade, tomase a mediana de ingresos⁷ como indicador.

Táboa 14. Evolución da mediana de ingresos do fogar atendendo á súa fonte principal. Galicia e provincia. 2011 – 2016.

Ano	Ingresos do traballo		Ingresos por prestacións	
	Galicia	A Coruña	Galicia	A Coruña
2011	2.033	2.100	1.212	1.276
2012	2.080	2.143	1.243	1.283

⁶ Esta análise constrúese sobre os datos oficiais procedentes do IGE relacionados coa conta de distribución secundaria da renda, que amosa como se asigna o saldo das rendas primarias dos fogares por medio da redistribución, é dicir, mediante os impostos correntes sobre a renda, o patrimonio, etc., as cotizacións e prestacións sociais en efectivo e as outras transferencias correntes. Nesta conta rexístranse as operacións que para os fogares residentes, constitúen unha redistribución da renda en efectivo, tanto en recursos (prestacións sociais, indemnizacións de seguros non vida, ...) como en empregos (impostos correntes, cotizacións sociais, primas netas de seguro...). O saldo da conta é a renda dispoñible, que reflicte as operacións correntes e que exclúe, explicitamente, as transferencias de capital, as ganancias e perdas de posesión reais e as consecuencias de sucesos como as catástrofes naturais. Ademais, dentro das prestacións sociais inclúense as prestacións da seguridade social en efectivo, as prestacións doutros sistemas de seguros sociais e as prestacións da asistencia social en efectivo.

⁷ A mediana dos ingresos é o valor que, ordenando todos os fogares de menor a maior ingreso, deixa unha metade deles por debaixo do dito valor e a outra metade por enriba.

Ano	Ingresos do traballo		Ingresos por prestacións	
	Galicia	A Coruña	Galicia	A Coruña
2013	2.057	2.073	1.265	1.334
2014	2.100	2.164	1.282	1.329
2015	2.100	2.190	1.293	1.342
2016	2.150	2.199	1.365	1.400

Fonte: IGE

A táboa 14 amosa a mediana das contías percibidas polos fogares en función da súa principal fonte de ingresos. Así, e dentro dun contexto xeral de incremento limitado das cantidades, obsérvase que aqueles fogares cuxo ingreso principal procede de prestacións contan cunha cifra que rolda o 60% dos ingresos dos fogares cuxo ingreso principal procede do traballo. Ademais, tamén é posible observar unha limitada diferenza tanto en ingresos do traballo como en ingresos procedentes de prestacións favorable á provincia da Coruña.

En relación ós ingresos procedentes do traballo, hai que indicar que estes proceden maioritariamente dos salarios ou do traballo por conta allea, como xa se comenta na táboa 12. Así, para o ano 2014 o salario bruto anual promedio en Galicia ascendía a 20.195€, sendo preciso diferenciar entre as persoas contratadas con duración indefinida, cuxo salario promedio era de 21.591,5€ e das persoas con contratos de duración determinada, cuxo salario promedio era de 15.229,3€. Esta contía promedio supón un ingreso mensual en termos de salario bruto de 1.552,5€ e, en termos netos, de 1.227,4€.

Con todo, é preciso indicar que para o ano 2014 estímase que un 11,2% dos salarios en Galicia considéranse dentro da categoría de salarios baixos, considerando salario baixo a aquelas persoas que gañan 2/3 ou menos da mediana das ganancias brutas por hora na rexión/país de referencia. Esta cifra é do 11% para a provincia da Coruña.

Outro dato que serve para acabar de conformar a imaxe dos ingresos cos que contan as familias da comarca é o dos fogares onde as prestacións representan máis do 50% do total dos ingresos.

Neste sentido, as cifras oficiais de Galicia e da provincia para o período 2011 – 2016 amosan un abano de fogares do 42% - 44% que integran este grupo, en tanto que na provincia este abano sitúase no 40% - 42%. Con todo, salienta o número de fogares nos que o ingreso por prestacións supón o total dos ingresos, que para o 2016 se sitúa en Galicia no 31% e na provincia no 28% do total.

Con respecto á realidade da Área de Ferrol-Eume-Ortegal, para o ano 2016 a porcentaxe de fogares nas que os ingresos de prestacións superan o 50% do total é do 46%, en tanto que aqueles fogares nos que o único ingreso procede de prestacións é do 32%. Estas cifras amosan estabilidade dende o ano 2011.

Dentro destas prestacións teñen especial importancia as relacionadas coas pensións de carácter contributivo que, no ano 2017, son percibidas por 6.398 persoas na Comarca do Eume e teñen un importe medio de 1.133,48€. Este importe medio evoluciona á alza dende os 945,3€ do ano 2011, a

nivel comparativo a comarca sitúase por riba dos 896,24€ do promedio galego ou dos 927,97€ do promedio das pensións contributivas da provincia.

2.3 OS GASTOS DOS FOGARES.

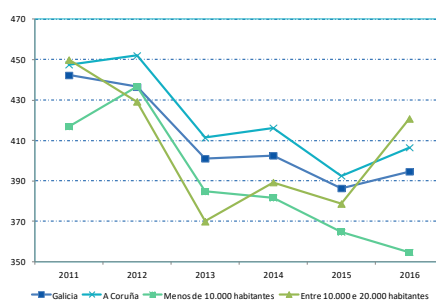
A aproximación á realidade das vivendas no territorio realizado na análise demográfica, complétase no actual apartado co estudo dos principais gastos dos fogares e a súa incidencia sobre os hábitos de vida da poboación o cal, vencellado cos datos expostos sobre a renda e os ingresos analizados no anterior apartado, contribuirá a continuar contextualizando as políticas de benestar.

Os datos sobre propiedade e hipotecas analizados na parte demográfica teñen aquí a súa actualización para o ano 2016 por áreas. A área de Ferrol-Eume-Ortegal presenta un contexto onde un 18% do total de fogares teñen hipotecas activas. Esta cifra é menor en comparación tanto con Galicia como co dato provincial, que amosan un 18,7% e un 20,3% respectivamente. Con todo, esta área é a terceira que presenta maior incidencia de hipotecas activas tralas da Coruña e Santiago, onde nestes ámbitos urbanos a incidencia é superior que nas áreas máis ruralizadas.

Con respecto ó gasto que supón unha hipoteca activa, os datos oficiais amosan as cifras de custo medio para Galicia e para a provincia da Coruña, ofrecendo tamén a posibilidade de estudar o custo medio para os Concellos de menos de 10.000 habitantes, rango no que se inclúen os diferentes Concellos da Comarca do Eume

A evolución, dende o ano 2011 ata o 2018, dos gastos hipotecarios nos concellos segundo o número de habitantes reflíctese no gráfico seguinte:

Gráfico 11. Evolución do custo mensual das hipotecas activas. Galicia, provincia e Concellos galegos menores de 10.000 habitantes. 2011-2018.

Fonte: IGE

Segundo os datos, na comarca do Eume o gasto medio en hipotecas sitúase ó redor dos 355€ mensuais. A evolución é descendente tralo punto de inflexión do ano 2012, onde se chega a un gasto de 437€. Neste ano, 2012, o nivel de gasto dos concellos de menos de 10.000 habitantes acadaba o

nivel galego. Para o ano 2016 hai unha fenda de 50€ entre os territorios de referencia e o dato referido ós concellos menores de 10.000 habitantes, nos que se integran os concellos da comarca do Eume.

O concello de As Pontes enmárcase dentro dos concellos con máis de 10.000 habitantes e menos de 20.000. Son esta categoría de municipios os que presentan un maior gasto para o ano 2016, asentándose nos 420€ de gasto mensual da hipoteca. A súa evolución, tras tocar chan no ano 2013 con 370€, presenta un ascenso para o ano 2014 de 20€, mentres que descende no 2015 e repunta para este ano 2016.

Outro dos elementos que é posible ter en conta á hora de estudar as condicións socioeconómicas da poboación é o relacionado co aforro que os fogares declaran afrontar en alimentos e reparacións⁸. Así, se ben a porcentaxe de fogares que declara este tipo de aforro en Galicia e na provincia é do 44% e do 42,7% para o ano 2016, na Área de Ferrol-Eume-Ortegal esta porcentaxe descende ata o 31,49%, situándose como a segunda área con menor incidencia trala da Coruña.

Ademais, á hora de cuantificar este aforro, os datos oficiais amosan que, en tanto en termos xerais os fogares que aforran en Galicia e na provincia declaran uns aforros promedio de 67€ e 72€ mensuais respectivamente, os fogares da Área de Ferrol-Eume-Ortegal reducen esta cifra ata os 57,4€ mensuais para o ano 2016.

2.4 SÍNTESE DO CONTEXTO SOCIOECONÓMICO NA COMARCA.

O estudo do contexto socioeconómico da Comarca, conxuntamente coa análise demográfica realizada con anterioridade, amosan un territorio no que se complementa un descenso progresivo da poboación e avellentamento xeneralizado, cunha situación marcada pola limitación das capacidades económicas xerais do territorio. Saliendo a peculiaridade que presenta o Concello das Pontes de García Rodríguez co central térmica alí instaladas, que permite xerar maiores rendas dispoñibles municipais que as propias de Galicia e da Provincia, pero non así nos concellos lindeiros. Deste xeito consegue que o PIB per cápita da localidade sexa moi superior á media galega, namentres os concellos veciños presentan uns datos menores aos galegos.

En canto á distribución empresarial do Eume, a base da actividade económica xira entornando ao sector servizos (60%), sobre todo encadradas baixo a forma xurídica da persoa física (autónomos/as). Con todo, a pesar da importante presenza industrial na comarca este sector só representa o 11% da actividade comarcal.

⁸ O aforro en alimentos defínese como o aforro que tivo lugar ó ser o propio fogar o que os produce u ben llos regalou algún familiar ou amigo e, polo tanto, lle evitou ao fogar a súa compra. Con respecto ó aforro en reparacións, refírese a que algún membro do fogar, familiar ou amigo realizou tarefas tales como pintar, reparar avarías, facer ou montar mobles... que supuxeron para o fogar un aforro de máis de 500 euros. Definicións obtidas do IGE.

Os datos relacionados co PIB por habitante ou coa renda dispoñible, ámbolos dous superiores ós promedios galego e provincial debido ó peso do Concello de As Pontes, non evitan que a taxa de risco de pobreza sexa, para a data do 2016, a maior da provincia, a pesar de que esta taxa se atopa referida á Área de Ferrol-Eume-Ortegal onde se dá unha importante influencia do feito urbano de Ferrol e Narón.

Finalmente, aínda que é salientable o xa mencionado diferencial económico xeral coa súa peculiaridade, a Comarca do Eume presenta uns datos de peso das prestacións sobre a renda dispoñible bruta por habitante substancialmente superiores ós datos galego e provincial. Así, a pesar da actividade derivada da importancia industrial de As Pontes, tanto no propio Concello como nos restantes da Comarca o peso das prestacións na renda é crecente, chegando a cifras do 43% no Concello da Capela, o que determina a importancia estrutural que as transferencias públicas teñen para a dinamización económica comarcal.

3. Os servizos sociais. Situación e evolución.

As administracións locais, atendendo á normativa vixente, teñen un rol fundamental dentro do conxunto coordinado de prestacións, programas e equipamentos que son as políticas de benestar, destinadas estas a garantir a igualdade de oportunidades no acceso á calidade de vida e á participación social de toda a poboación.

Neste sentido, dentro do conxunto de servizos integrados dentro do sistema público de servizos sociais, é responsabilidade das administracións locais a xestión dos servizos sociais comunitarios, entendidos como o acceso normalizado ós servizos sociais e primeiro nivel de intervención (Art. 9.1 da Lei 13/2008 de Servizos Sociais de Galicia), sendo, por tanto, a súa función principal a atención ós cidadáns no achegamento e acceso ó sistema de servizos sociais.

A continuación serán analizadas diferentes variables relacionadas tanto coa existencia e localización de entidades (públicas, privadas e sociais) que traballan en materia de benestar na comarca, como coa súa actividade. Así, dentro deste apartado, estudaranse aspectos como os equipamentos e a súa evolución ó longo do tempo, o financiamento das entidades públicas e os seus equipos de traballo, ou os programas máis salientables que estas desenvolven, facendo especial fincapé naqueles servizos locais de elevada capilaridade territorial e de salientable impacto en termos de emprego e de atención ás persoas usuarias, como é o caso do Servizo de Axuda no Fogar.

3.1 AS ENTIDADES E OS EQUIPAMENTOS DE BENESTAR NA COMARCA.

O conxunto de servizos e prestacións que conforman o sistema de servizos sociais necesita contar coas infraestruturas e equipamentos suficientes que permitan unha axeitada prestación dos mesmos, así como un desenvolvemento que responda tanto á realidade da poboación como ás necesidades dos cidadáns de cada territorio.

Neste sentido, e como primeiro paso, é necesario coñecer a rede de actores, tanto de titularidade pública como privada, que integran na comarca do Eume o sistema de servizos sociais, así como identificar e ter unha imaxe clara dos centros e equipamentos que, no eido do benestar social, actúan e traballan na comarca.

A) As Entidades de Servizos Sociais⁹.

Na Comarca do Eume hai domiciliadas 23 entidades prestadoras de servizos sociais.

Das 23 entidades presentes na comarca 5 son de titularidade pública e 18 son de titularidade privada, das cales 8 pertencen a iniciativas de carácter social.

Entidades públicas:

- 1 Concello de Cabanas.
- 2 Concello de A Capela.
- 3 Concello de Monfero.
- 4 Concello de Pontedeume.
- 5 Concello de As Pontes de García Rodríguez.

Entidades de iniciativa social:

- 6 A Xanela, Asociación de Discapacitados Activos – As Pontes.
- 7 Asociación Axuda ós Drogodependentes Abeiro – As Pontes.
- 8 Asociación Consello de Anciáns – Monfero.
- 9 Asociación de Mulleres do Campo de Xestoso de Cambas – Monfero.
- 10 Asociación de Exalcohólicos Adiante das Pontes – As Pontes.
- 11 Asociación para a Formación e o Desenvolvemento Integral Común Acivos – As Pontes.
- 12 Congregación Hermanitas de los Ascianos Desamparados – Pontedeume.
- 13 Fundación EINSA – Pontedeume.

Entidades de iniciativa privada:

- 14 Amil Lago Servicios Generales S.L – Cabanas.
- 15 Bolboreta S.C – As Pontes.
- 16 Galilandia S.L – Monfero.
- 17 Gereume Servicios Sociales S.L – As Pontes.
- 18 L.R.R – As Pontes.
- 19 L.F.M – As Pontes.
- 20 M^adC. S.L – Pontedeume.
- 21 Servizos Sociais Virxe do Carme S.L – As Pontes.
- 22 S.D.L – Cabanas.
- 23 Vienco Galicia S.L – As Pontes.

⁹ Neste apartado recóllense as entidades que están rexistradas no Rexistro Único de Entidades Prestadoras de Servizos Sociais da Xunta de Galicia, na comarca do Eume, ata o 30/06/2018.

Imaxe 2. Distribución das entidades prestadoras de servizos sociais nos concellos da comarca do Eume.

Fonte: Elaboración propia a partir de datos RUEPSS.

Como se observa no mapa, o Concello de As Pontes é o que concentra un maior número de entidades de servizos sociais, un total de 11, nos concellos de Monfero e Pontedeume atópanse localizadas un total de 8, 4 en cada un, o Concello de Cabanas é sede de 3 entidades e no Concello de A Capela unicamente está presente o Concello como entidade prestadora de servizos sociais.

As áreas estratéxicas de actuación nas que se clasifican as entidades da comarca do Eume ó abeiro do disposto no artigo 12.2 do Decreto 254/2011¹⁰ e recollidas no Rexistro Único de Entidades Prestadoras de Servizos Sociais dependente da Consellería de Política Social da Xunta de Galicia, indican que as entidades de iniciativa social da comarca teñen como principal ámbito de actuación á comunidade e ás persoas maiores, e as entidades privadas adícanse maioritariamente á infancia, ás persoas maiores e á dependencia. Polo que respecta ás entidades públicas, que son as propias administracións locais, o seu ámbito de actuación abarca tódalas áreas estratéxicas ó ser a porta de entrada os servizos sociais.

B) Os Centros de Servizos Sociais¹¹.

Nos concellos da Comarca hai un total de 13 centros de servizos sociais, 6 de titularidade pública, 4 corresponden á iniciativa social e 3 son centros de titularidade privada.

Centos públicos:

- 1 Centro de día para persoas maiores das Pontes – As Pontes.
- 2 Centro Sociocomunitario de Benestar das Pontes – As Pontes.
- 3 Escola Infantil Municipal Barosa As Pontes – As Pontes.
- 4 Escola Infantil Municipal Chalé Rosa – Pontedeume.

¹⁰ Decreto 254/2011, do 23 de decembro, polo que se regula o réxime de rexistro, autorización, acreditación e a inspección dos servizos sociais de Galicia (DOG nº 14, do 20 de xaneiro de 2012).

¹¹ Neste apartado recóllense os centros que están rexistrados no Rexistro Único de Entidades Prestadoras de Servizos Sociais da Xunta de Galicia, na comarca do Eume, ata o 30/06/2018.

- 5 Punto de Atención á Infancia As Viñas de Cabanas – Cabanas.
- 6 Residencia de Maiores de Laraxe – Cabanas.

Centros de iniciativa social:

- 7 Centro de día ASPANAES – As Pontes.
- 8 Centro de maiores AFUNDACIÓN – Pontedeume.
- 9 Residencia de gravemente afectados ASPANAES – As Pontes.
- 10 Residencia Nosa Sra. das Virtudes – Pontedeume.

Centros de iniciativa privada:

- 11 Residencia A Magdalena – As Pontes.
- 12 Vivenda Comunitaria El Carmen – Pontedeume.
- 13 Residencia As Fragas – Pontedeume.

Imaxe 3. Distribución dos centros de servizos sociais nos concellos da comarca do Eume.

Fonte: Elaboración propia a partir de datos RUEPSS.

O Concello que conta cun número maior de centros de servizos sociais é As Pontes, que se erixe como a centralidade da comarca en termos de equipamentos de benestar. É salientable o feito de que nos Concellos de Monfero e A Capela non se localicen equipamentos de ningún tipo, con especial atención a equipamentos de atención á primeira infancia ou ás persoas maiores.

Táboa 15. Distribución dos centros de servizos sociais da comarca de Bergantiños segundo o seu ámbito de actuación.

Ámbito de actuación	Centros		
	Titularidade pública	Titularidade privada	
		Iniciativa social	Iniciativa privada
Dependencia	2		1
Discapacidade		2	
Infancia	3		
Maiores	1	2	2

Fonte: Elaboración propia a partir de datos RUEPSS.

Como se pode comprobar, o universo de equipamentos distribúese, de xeito homoxéneo, entre a atención á primeira infancia, á dependencia e ás persoas maiores, sendo tamén de relevancia a presenza de dous equipamentos adicados á atención ás persoas con discapacidade.

Analizando estes datos por prestadores, é relevante que as titularidades públicas e privadas se complementen no traballo coa dependencia e cos maiores, en tanto que a iniciativa de carácter social é a única que desenvolve traballos específicos coas persoas con discapacidade.

O tipo de centros presentes na comarca do Eume en base ós ámbitos de actuación anteriormente citados, recóllese na seguinte táboa.

Táboa 16. Número dos centros de servizos sociais da comarca do Eume, segundo a súa tipoloxía, titularidade, concello no que se localiza e número de prazas totais autorizadas.

Tipo de centros	Ámbito de actuación	Número	Titularidade	Concello no que se localiza	Total prazas autorizadas
Centro de día	Dependentes	1	Pública	As Pontes	30
	Discapacidade	1	Social		38
Centro Social	Maiores	1	Pública	As Pontes	-
Escola infantil	Infancia	2	Pública	As Pontes	91
				Pontedeume	41
Fogares e clubs	Maiores	1	Social	Pontedeume	-
Punto de atención á infancia	Infancia	1	Pública	Cabanas	20
Residencia	Dependencia	2	Pública	Cabanas	172
			Privada	As Pontes	56
	Discapacidade	1	Social	As Pontes	35
	Maiores	2	Social	Pontedeume	94
Privada			60		
Vivenda/ piso tutelado	Maiores	1	Privada	Pontedeume	12

Fonte: Elaboración propia a partir de datos RUEPSS.

Como se pode comprobar e como se menciona con anterioridade, a maior parte dos equipamentos da Comarca sitúase no Concello de As Pontes, seguido por Pontedeume. Con respecto ó Concello de Cabanas, é relevante a localización dun gran centro residencial da Xunta de Galicia para a atención ás persoas con dependencia.

Neste sentido, os únicos Concellos que non contan con equipamentos son os de Monfero e A Capela, de tal xeito que na Comarca obsérvase un efecto centralidade salientable nos Concellos de As Pontes e Pontedeume. Este efecto opera, sobre todo, sobre os equipamentos de titularidade privada e social, exclusivamente localizados nestes dous Concellos, o que supón que, por exemplo, os equipamentos de atención ás persoas con discapacidade se focalicen no Concello de As Pontes, onde se localiza unha residencia cunha capacidade de 35 prazas autorizadas.

Así, a Comarca do Eume conta con 2 equipamentos residenciais de atención ás persoas dependentes, un no Concello de Cabanas, de titularidade pública, cunha capacidade de 172 prazas autorizadas e outro no Concello de As Pontes, de titularidade privada, para 56 persoas usuarias.

Polo que respecta a atención ás persoas maiores, na Comarca localízanse un total de 5 equipamentos, 3 de carácter residencial, os tres no Concello de Pontedeume, 1 de iniciativa social cunha capacidade de 94 prazas autorizadas, e 2 de iniciativa privada, unha residencia para 60 persoas usuarias e unha vivenda tutelada que conta con 12 prazas autorizadas. As persoas maiores tamén contan con 2 centros sociais, un en As Pontes e outro en Pontedeume.

A atención á infancia, na Comarca, préstase nas 2 escolas infantís de Pontedeume (41 prazas) e As Pontes (91) e no Punto de Atención á Infancia do Concello de Cabanas (20 prazas).

Análise e cobertura dos centros.

O Mapa galego de servizos sociais é, segundo o artigo 44.2 da Lei 13/2008 de servizos sociais de Galicia, o instrumento de planificación encargado tanto da definición das áreas sociais de Galicia como dos criterios de dotación de centros e servizos sociais no territorio

Se ben o Mapa galego de servizos sociais non está publicado nos termos que recolle a Lei 13/2008, no ano 2008 a Xunta de Galicia publica o *“Mapa Galego de Equipamentos e Servizos Sociais. Criterios para a planificación territorial e sectorial”*. Esta publicación contén tanto o inventario dos recursos sociais de Galicia, para identificar os recursos existentes no territorio no eido dos servizos sociais, como os criterios para a dotación de centros e servizos sociais, definindo, para determinados equipamentos, as ratios de cobertura obxectivo a lograr nos vindeiros anos para os diferentes territorios.

Nesta diagnose emprégase a metodoloxía definida no *“Mapa Galego de Equipamentos e Servizos Sociais. Criterios para a planificación territorial e sectorial”* para a determinación das ratios de cobertura así como para as prazas obxectivo dos diferentes equipamentos sociais, co obxectivo de poder establecer unha comparativa e describir a situación actual dos equipamentos de servizos sociais atendendo ó ámbito territorial obxecto desta diagnose, o comarcal, que define nalgúns casos das áreas sociais definidas no Mapa.

A Comarca do Eume no *“Mapa Galego de Equipamentos e Servizos Sociais. Criterios para a planificación territorial e sectorial”* forma parte de dúas áreas sociais. Por unha parte, os concellos de As Pontes e A Capela inclúense na denominada área rural 2 (xunto cos concellos de Valdoviño, San Sadurniño, As Somozas e Moeche). Os concellos Cabanas, Monfero e Pontedeume forman a área social denominada area rural 3, xunto cos concellos de Miño e Vilarmador. Neste sentido, e co obxectivo de adaptar a metodoloxía do *Mapa* á realidade comarcal, para a determinación dos índices de cobertura da diagnose da Comarca do Eume teranse en conta unicamente os datos dos concellos da comarca que se reflicten en cada unha das áreas.

Os centros de atención ás persoas maiores.

Os centros residenciais de atención as persoas maiores e dependentes da comarca do Eume, no ano 2005¹², ofrecían unha cobertura¹³ do 5,86% ó contar con 4 centros residenciais e un total de 334 prazas autorizadas. Superando o obxectivo¹⁴ que se recolle no “*Mapa Galego de Equipamentos e Servizos Sociais. Criterios para a planificación territorial e sectorial*”, e contando con 49 prazas máis que as definidas pola ratio.

No ano 2017 a comarca incrementa tanto o número de centros residenciais de atención ás persoas maiores e dependentes como o número de prazas dispoñibles, coa apertura dun novo centro residencial no Concello de Pontedeume cunha capacidade de 60 prazas autorizadas. Así, a Comarca dispón de 394 prazas autorizadas que proporcionan un índice de cobertura do 6%, superando a ratio obxectivo en 65 prazas.

As áreas das que forman parte os concellos da Comarca do Eume, no ano 2005, contaba cun único centro de atención non residencial, centro de día, no Concello de Cabanas cunha capacidade para 25 prazas autorizadas. A cobertura que proporcionaban estas prazas non residenciais era do 0,44%. No ano 2017 a Comarca segue a contar cun único centro de día, no Concello de As Pontes, con 30 prazas, así a cobertura para os centros non residenciais é do 0,46% afastado aínda da ratio do 2%¹⁵ marcada como obxectivo polo *Mapa galego*.

Táboa 17. Evolución ratio de cobertura, número de centros e prazas nos centros de atención ás persoas maiores 2005 – 2017.

Tipo de centro	Ratios de cobertura obxectivo	Ano	Nº de centros	Prazas totais	índice de cobertura ≥ 65 anos (%)	Prazas ratios obxectivos	Diferenza de prazas
Residencias	5	2005	4	334	5,86	285	49
		2017	5	394	6	329	65
Centros de día	2	2005	1	25	0,44	114	-89
		2017	1	30	0,46	131	-101

Fonte: Elaboración propia.

No relativo ós equipamentos de atención residencial da comarca, a capacidade, en termos de prazas autorizadas, dos centros presentes na Comarca proporcionan un índice de cobertura por enriba da ratio obxectivo definida no *Mapa*. Neste sentido, hai que ter presente que conviven vivendas comunitarias con grandes centros residenciais que teñen colectivos obxectivo diferentes con diferentes tipos de necesidades en termos de dependencia e autonomía, polo que aínda que se

¹² Os datos que recolle o “*Mapa Galego de Equipamentos e Servizos Sociais. Criterios para a planificación territorial e sectorial*” son do ano 2005.

¹³ O índice de cobertura dos centros de atención ás persoas maiores no “*Mapa Galego de Equipamentos e Servizos Sociais. Criterios para a planificación territorial e sectorial*” determinábase segundo a seguinte fórmula número de prazas en centros adicados á atención as persoas maiores entre o número de persoas maiores de 65 anos.

¹⁴ A Secretaría Xeral de Benestar establece no 5% a ratio de prazas residencias mínima por área, obxectivo que se recolle no “*Mapa Galego de Equipamentos e Servizos Sociais. Criterios para a planificación territorial e sectorial*”.

¹⁵ A Secretaría Xeral de Benestar establece no 2% a ratio de prazas de centros de día mínima por área, obxectivo que se recolle no “*Mapa Galego de Equipamentos e Servizos Sociais. Criterios para a planificación territorial e sectorial*”.

encadran no concepto de carácter residencial, a súa misión e metodoloxías de intervención coas persoas usuarias son diferentes.

No relativo ó equipamento non residencial de atención as persoas maiores e dependentes, o centro de día de As Pontes que conta con 30 prazas e que é xestionado polo Consorcio Galego de Servizos de Igualdade e Benestar no que se atopa integrado o Concello de As Pontes, considérase un equipamento de proximidade de carácter sociosanitario e de elevado interese local, sobre todo tendo en conta a evolución demográfica xa mencionada en apartados previos da presente diagnose, ó que aínda lle faltan 101 prazas para cubrir a ratio establecida no *Mapa*.

Centros de atención á infancia.

Os Centros de atención á infancia na comarca están presentes nos concellos de As Pontes, Pontedeume e Cabanas, sendo a totalidade da oferta de titularidade pública. Así, a comarca conta con dúas escolas infantís, unha no Concello de As Pontes, con 91 prazas, outra situada no Concello de Pontedeume, con 41 prazas, e un punto de atención á infancia, con 20 prazas, no Concellos de Cabanas. O total de prazas de atención á infancia ofertadas na comarca é de 152.

As 152 prazas nos centros infantís proporcionan un índice de cobertura do 24,48% ás 621 nenas e nenos de entre 0 e 3 anos de idade que había na comarca no 2017. Este índice non acadar o obxectivo do 33% de taxa de escolarización para menores de 3 anos definido no Cumio de Barcelona da Unión Europea para o 2010. Para acadar este taxa a comarca precisa de 53 novas prazas en centros de atención á infancia.

Neste mesmo sentido, é preciso salientar a ausencia deste equipamento nos concellos de Monfero e A Capela, o cal supón que persoas usuarias se trasladen a outros Concellos, ou ben que se interiorice na familia a atención ós nenos e nenas menores de 3 anos.

Centros de atención ás persoas con discapacidade.

As persoas con discapacidade, no ano 2005, na Comarca do Eume contaban cun centro dotado de 30 prazas, 22 delas eran de residencia máis centro de día e 8 unicamente de centro de día, no Concello de As Pontes.

No ano 2017, a comarca conta con dous centros de atención as persoas con discapacidade, por unha parte, un centro de día con 30 prazas autorizadas e, por outra, cunha residencia con capacidade para 35 persoas usuarias. Os dous centros están no Concello de As Pontes e están xestionados pola Asociación ASPANAES.

3.2 OS DEPARTAMENTOS MUNICIPAIS DE BENESTAR.

A) O financiamento dos Servizos Sociais.

Para un correcto desenvolvemento dos servizos sociais comunitarios é fundamental o financiamento apropiado. Segundo a normativa vixente as fontes de financiamento dos servizos sociais comunitarios son (I) os orzamentos das entidades locais, (II) as achegas que realicen as Deputacións provinciais, (III) as achegas realizadas pola Xunta de Galicia e (IV) os ingresos xerados en concepto de copagamento que realizan as persoas usuarias dos servizos.

A estrutura por programas dos orzamentos municipais¹⁶ permite determinar o gasto municipal que as entidades locais destinan ós servizos sociais comunitarios. Así, segundo os orzamentos municipais aprobados ou prorrogados para o exercicio 2018, o gasto dos concellos da Comarca do Eume en “servizos sociais e promoción social”, é dicir, na política de gasto 23¹⁷ dos orzamentos, vai do teito que marca o Concello de Monfero co 19,20% ó chan que marca o de As Pontes co 12,46%.

Táboa 18. Orzamento municipal dos Concellos da Comarca do Eume para o exercicio 2018, importe do programa de “Servizos Sociais e promoción social” dos orzamentos municipais e % do programa sobre o orzamento municipal.

Concello	Orzamento municipal	Política de gasto 23: Servizos Sociais e promoción social	% da Política de gasto 23 sobre o Orzamento
A Capela	1.360.000,00 € ¹⁸	237.034,70 €	17,43%
As Pontes de Gª Rguez.	13.941.127,55 € ¹⁹	1.737.193,69 €	12,46%
Cabanas	2.687.553,00 € ²⁰	449.177,00 €	16,71%
Monfero	1.352.126,27 € ²¹	259.673,31 €	19,20%

¹⁶ Segundo a Orde EHA/3565/2008, de 3 de decembro, pola que se aproba a estrutura dos orzamentos das entidades locais.

¹⁷ A Orde EHA/3565/2008, de 3 de decembro, pola que se aproba a estrutura dos orzamentos das entidades locais, no anexo I define a política de gasto 23: Servizos sociais e promoción social neste sentido: “Imputaranse a esta política de gasto os levados a cabo pola entidade local para a promoción da igualdade de xénero, promoción e reinserción social de marxinados, así como para a xestión dos servizos sociais; prestación de servizos a persoas dependentes e de asistencia social, residencias de anciáns e outros de natureza análoga. Tamén se incluírán as transferencias finalistas a entidades e familias que colaboren na consecución destes fins.

Inclúranse os gastos correspondentes á Administración Xeral, que corresponderán ás actividades dirixidas á planificación, coordinación, control, organización, xestión administrativa e desenvolvemento de funcións de apoio dos distintos centros directivos que integran a política de gasto.”

¹⁸ Segundo datos obtidos no Ministerio de Facenda na ligazón <https://serviciostelematicosext.hacienda.gob.es/sgcief/presupuestos2018/Publicacion.aspx> sobre o orzamento aprobado en data 21/11/2017 (consulta realizada en data 22/05/2019) e no BOP nº242 de 22 de decembro de 2017.

¹⁹ Segundo datos obtidos no Ministerio de Facenda na ligazón <https://serviciostelematicosext.hacienda.gob.es/sgcief/presupuestos2018/Publicacion.aspx> sobre o orzamento prorrogado en data 29/12/2017 (consulta realizada en data 22/05/2019).

²⁰ Segundo datos obtidos no Ministerio de Facenda na ligazón <https://serviciostelematicosext.hacienda.gob.es/sgcief/presupuestos2018/Publicacion.aspx> sobre o orzamento aprobado en data 29/12/2017 (consulta realizada en data 22/05/2019) e no BOP nº24 de 2 de febreiro de 2018.

²¹ Segundo datos obtidos no Ministerio de Facenda na ligazón <https://serviciostelematicosext.hacienda.gob.es/sgcief/presupuestos2018/Publicacion.aspx> sobre o orzamento prorrogado en data 29/12/2017 (consulta realizada en data 22/05/2019). O orzamento aprobado do Concello de Monfero publícase no BOP nº244 de 24 de decembro de 2018, o orzamento de gasto do Concello ascende a 2.720.000,00€.

Concello	Orzamento municipal	Política de gasto 23: Servizos Sociais e promoción social	% da Política de gasto 23 sobre o Orzamento
Pontedeume	7.676.776,88 € ²²	1.075.423,25 €	14,01%

Fonte: BOP coa aprobación definitiva dos orzamentos municipais para o exercicio 2018 e Ministerio de Facenda
<https://serviciostelematicosext.hacienda.gob.es/sgcief/presupuestos2018/Publicacion.aspx>

En termos de financiamento por habitante, os datos sitúan ó Concello de A Capela como o que máis inviste, con 186€, seguido de As Pontes con 168€. Os restantes Concellos contan cun nivel de investimento por habitante semellante, amosando Cabanas uns datos de 135,5€, Pontedeume de 135,54€ e Monfero de 130,82€. Neste sentido, é relevante amosar que o Concello de Monfero, que é o que porcentualmente amosa unha mellor posición en relación ó peso das políticas de benestar sobre o total do orzamento, é o que menor investimento asume por habitante.

Polo que respecta ás achegas realizadas pola Deputación da Coruña e a Xunta de Galicia é preciso deterse no obxecto que teñen como achegas finalistas que son. Así, as achegas finalistas que realiza a Deputación da Coruña ós servizos sociais comunitarios municipais teñen como obxecto o apoio ó financiamento do servizo de axuda no fogar básico e a contratación dos equipos municipais diferentes e complementarios ó do persoal de referencia²³.

No referente ás achegas da Xunta de Galicia, as de natureza corrente, teñen por obxecto o cofinanciamento dos gastos derivados do funcionamento cotiá e desenvolvemento dos servizos sociais comunitarios municipais en cada exercicio orzamentario e o sistema empregado e a través do denominado Plan Concertado mediante o sistema de financiamento recollido no Decreto 99/2012.

As achegas da Deputación da Coruña para o financiamento dos servizos sociais comunitarios nos últimos anos tiveron unha evolución dispar nos concellos da comarca, tal e como se pode observar na seguinte táboa. As achegas que recibiron os concellos da Comarca do Eume experimentaron incrementos substancial como no caso de As Pontes, 106%, Cabanas, 170%, e Pontedeume, 104€ e reducións do 13% na Capela ou do 55% en Monfero.

²² Segundo datos obtidos no Ministerio de Facenda na ligazón <https://serviciostelematicosext.hacienda.gob.es/sgcief/presupuestos2018/Publicacion.aspx> sobre o orzamento aprobado en data 28/03/2018 (consulta realizada en data 22/05/2019) e no BOP nº84 de 4 de maio de 2018.

²³ O obxecto de financiamento do **Programa de financiamento dos Servizos Sociais Comunitarios Municipais (FOPPSS)** é "(...)o cofinanciamento dos gastos polos conceptos de salarios e seguridade social do persoal con perfís profesionais diferentes e complementarios ao do/a profesional de referencia (que se regula no artigo 37 do Decreto: persoal auxiliar administrativo, persoal técnico de grao medio e persoal técnico de grao superior) como do persoal auxiliar do servizo de axuda no fogar, o SAF básico, todo el (...)" (base 3 das bases de financiamento BOP núm. 221, do mércores 18 de novembro de 2015.) O obxecto de financiamento do **Programa FOAXCA** consiste no mantemento, programas e promoción de actividades contemplados na convocatoria véxase base 3 das Bases reguladoras do programa de subvencións a concellos e outras entidades locais da provincia para o desenvolvemento de servizos sociais para o ano 2016. (BOP núm. 221, do mércores 18 de novembro de 2015.) O obxecto de financiamento do **Programa** é o impulso as entidades locais a través de "(...)axudas para gastos de mantemento, programas e promoción de actividades(...)" relacionadas coas políticas de envellecemento activo, seguindo a Base 3 das Bases reguladoras do Programa de Subvencións a concellos e outras entidades locais da provincia para o desenvolvemento de programas de envellecemento activo para as persoas maiores no ano 2016 ((BOP núm. 221, do mércores 18 de novembro de 2015.)

Táboa 19. Achegas realizadas pola Deputación da Coruña ós concellos da comarca do Eume en concepto de financiamento dos servizos sociais comunitarios. Anos 2016 – 2018²⁴.

Concello	2016	2017	2018	Diferenza 2016 -2018 (%)
A Capela	20.643,83 €	17.643,83 €	18.012,00 €	-13%
As Pontes de Gª Rguez.	64.373,34 €	45.155,82 €	132.392,00 €	106%
Cabanas	42.570,68 €	31.572,68 €	114.955,00 €	170%
Monfero	32.343,83 €	17.643,83 €	14.400,00 €	-55%
Pontedeume	91.158,93 €	69.169,28 €	186.203,28 €	104%

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos das Resolucións: RP 2016/11712, RP 2016/8711, RP 2016/15377, RP 16525/ 2017 e RP núm. 2018/14387.

A variación no apoio económico da Deputación da Coruña ós servizos sociais comunitarios dos concellos da Comarca responde tanto a un cambio do sistema de financiamento da propia Deputación, como á nova fórmula empregada pola institución para o financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais.

Neste sentido, o novo sistema empregado pola Deputación da Coruña para o financiamento dos servizos sociais comunitarios baséase no apoio directo ós concellos no financiamento do persoal de servizos sociais comunitarios distinto do/a traballador/a social, conforme os módulos no que se encadra o persoal correspondente: persoal administrativo grupo C1 e C2, persoal técnico A2, persoal técnico A1 e o persoal auxiliar do Servizo de Axuda no Fogar en réxime de libre concorrência (SAF libre concorrência), segundo base 3 das Bases reguladoras do programa de financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais no ano 2019²⁵.

A evolución, nos últimos tres anos, do cofinanciamento²⁶ dos servizos sociais comunitarios por parte da Xunta de Galicia mediante transferencias finalistas recóllese na táboa 20. Estas transferencias

²⁴ Bases reguladoras do Programa de subvencións a concellos e outras entidades locais da provincia para o desenvolvemento de servizos sociais para o ano 2016. BOP núm. 221, do mércores 18 de novembro de 2015.

RP 2016/11712 Resolución pola que se aproba a concesión definitiva das subvencións correspondentes ao programa FOAXCA 2016. BOP núm. 103, do mércores 1 de xuño de 2016.

Bases reguladoras do Programa de subvencións a concellos e outras entidades locais da provincia para o desenvolvemento de programas de envellecemento activo para as persoas maiores no ano 2016. BOP núm. 221, do mércores 18 de novembro de 2015.

RP 2016/8711 Resolución pola que se aproba a concesión definitiva das subvencións correspondentes ao programa FO036A. BOP núm. 82, do luns 2 de maio de 2016.

Bases reguladoras do programa de financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais no ano 2016. BOP núm. 221, do mércores 18 de novembro de 2015.

Resolución pola que se aproba o programa de financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais no ano 2016 (FOPPSS/2016). BOP núm. 39, do luns 29 de febreiro de 2016.

Bases reguladoras do programa de financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais no ano 2017. BOP núm. 39, do venres 24 de febreiro de 2017.

RP 16525/ 2017 Resolución pola que se aproba o programa de financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais no ano 2017 (FOPPSS/2017). BOP núm. 99, do luns 29 de maio de 2017.

Bases reguladoras do programa de financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais no ano 2017. BOP núm. 242, do venres 22 de decembro de 2017.

RP núm. 2018/14387 Resolución pola que se aproba o programa de financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais no ano 2018 (FOPPSS/2018). BOP núm. 81, do luns 30 de abril de 2017.

²⁵ BOP nº 5, do martes 5 de xaneiro de 2019.

²⁶ Resolución do 5 de abril de 2016 pola que se publican as contías das transferencias finalistas efectuadas no exercicio 2015 ao abeiro do Decreto 99/2012, do 16 de marzo, polo que se regulan os servizos sociais comunitarios e o seu financiamento. DOG núm. 71, do xoves 14 de abril de 2016.

para o cofinanciamento dos gastos derivados do funcionamento cotiá e desenvolvemento dos servizos sociais comunitarios municipais inclúen o financiamento básico dos servizos sociais comunitarios básicos, o programa específico de atención á primeira infancia en centros e instalacións que posibiliten a conciliación da vida laboral e familiar, e a axuda no fogar a persoas valoradas como dependentes.

Neste sentido, é preciso incidir en que unha parte salientable do financiamento da Xunta de Galicia vai dirixido á prestación por parte dos Concellos de servizos derivados da Lei 39/2006, de Promoción da Autonomía Persoal e Atención ás persoas en situación de dependencia, concretamente os relacionados co Servizo de Axuda no Fogar na modalidade de atención ás persoas dependentes, cubrindo así as necesidades financeiras derivadas da competencia local que determina o artigo 11 da Orde do 22 de xaneiro de 2009 pola que se regula o servizo de axuda no fogar, no que se establece que o servizo de axuda no fogar será prestado polas entidades locais.

Táboa 20. Achegas realizadas pola Xunta de Galicia ós concellos da comarca do Eume en concepto de financiamento dos servizos sociais comunitarios. Anos 2016 – 2018.

Concello	2016	2017	2018	Diferenza 2016 -2018 (%)
A Capela	96.168,72 €	97.984,34 €	115.089,66 €	20%
As Pontes de Gª Rguez.	547.513,09 €	612.017,84 €	640.224,60 €	17%
Cabanas	154.312,96 €	157.783,04 €	160.878,92 €	4%
Monfero	128.986,41 €	130.025,96 €	132.926,52 €	3%
Pontedeume	296.992,44 €	300.055,85 €	343.552,59 €	16%

Fonte: Elaboración propia a partir de datos Xunta de Galicia.

A axuda no fogar a persoas valoradas como dependentes é a partida que presenta un incremento máis notable ó longo dos anos expostos, xa que o resto de obxectos de financiamentos destas transferencias finalistas da Xunta de Galicia teñen unha tendencia estable.

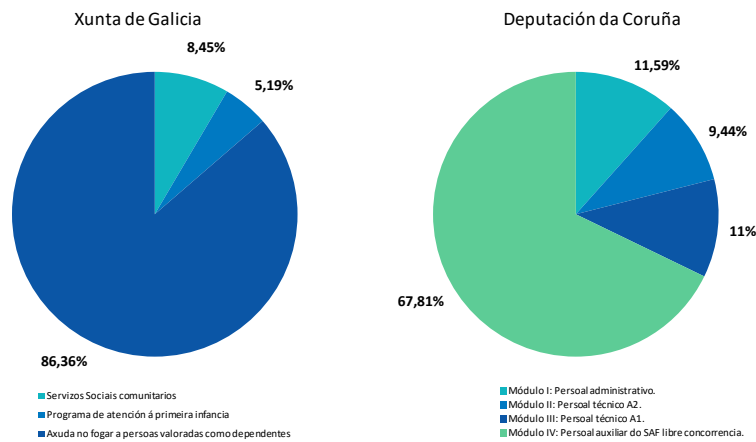
O financiamento do servizo de axuda no fogar, na modalidade de dependencia, é o obxecto de financiamento que presenta un maior peso nas achegas da Xunta de Galicia, en tanto que dende a Deputación, dentro dun equilibrio relativo entre tódolos conceptos cofinanciados, tamén salienta o cofinanciamento do SAF libre concorrencia.

Así, e segundo se observa no seguinte gráfico, o 86,36%% do financiamento que reciben os concellos da Comarca do Eume da Xunta de Galicia ten como destino o financiamento do servizo de axuda no fogar ás persoas valoradas como dependentes e o 67,8% das achegas que reciben da Deputación da Coruña ten como finalidade o financiamento das horas prestadas polo persoal auxiliar do SAF libre concorrencia.

Resolución do 8 de maio de 2017 pola que se publican as contías das transferencias finalistas efectuadas no exercicio 2016 ao abeiro do Decreto 99/2012, do 16 de marzo, polo que se regulan os servizos sociais comunitarios e o seu financiamento. DOG núm. 100, do luns 29 de maio de 2017.

Resolución do 30 de abril de 2018 pola que se publican as contías das transferencias finalistas efectuadas no exercicio 2017 ao abeiro do Decreto 99/2012, do 16 de marzo, polo que se regulan os servizos sociais comunitarios e o seu financiamento. DOG núm. 105, do luns 4 de maio de 2018.

Gráfico 12. Finalidade das achegas recibidas polos concellos da comarca do Eume da administración autonómica e provincial para o financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais. Ano 2018.

Fonte: Elaboración propia a partir de datos Deputación e Xunta de Galicia.

Cos datos amosados é posible evidenciar como o Servizo de Axuda no Fogar, tanto na modalidade de atención ás persoas dependentes como na modalidade de libre concorrencia, vai conformándose como o programa máis relevante que na actualidade están a xestionar os departamentos municipais de benestar.

B) Os recursos humanos nos Servizos Sociais municipais.

Os recursos humanos son a peza fundamental dos servizos sociais comunitarios municipais na súa función como porta de entrada o sistema público de servizos sociais.

Para o ano 2018, o número de profesionais que forman parte dos servizos sociais municipais na comarca do Eume ascende a 222 profesionais.

Na seguinte táboa recóllese a dotación de profesionais, segundo as súas ocupacións, que forman parte dos equipos das área de benestar e servizos sociais municipais da comarca:

Táboa 21. Número de profesionais segundo ocupación e concello que forman parte dos equipos de servizos sociais na Comarca do Eume. 2018.

Ocupación profesional	Concellos				
	A Capela	As Pontes	Cabanas	Monfero	Pontedeume
Traballador/a social	1	2	1	1	1
Educador/a familiar			1		1
Psicólogo/a					1
Pedagogo/a		1			
Persoal de dirección		1			1
Animador sociocomunitario					1
Administrativo - Auxiliar Administrativo/a		1	1		1

Ocupación profesional	Concellos				
	A Capela	As Pontes	Cabanas	Monfero	Pontedeume
Outras		1			
Auxiliar SAF	15	93	38	13	44

Fonte: Elaboración propia a partir da información facilitada polos concellos.

A situación en termos de persoal dos servizos de benestar municipais é heteroxénea en función da capacidade e do volume dos Concellos, sendo posible diferenciar os casos dos Concellos de As Pontes, Pontedeume e Cabanas, dos casos de Monfero e A Capela.

En relación ós Concellos de As Pontes, Pontedeume e Cabanas, estes contan todos cun equipo composto polos traballadores/as sociais, como profesionais de referencia, con persoal técnico complementario, e con apoio administrativo. Afondando nesta análise, os Concellos de As Pontes e Pontedeume tamén contan con persoal de dirección dentro dos seus departamentos, conformado no caso de As Pontes por unha profesional da pedagogía e, no caso de Pontedeume, por unha traballadora social, de tal xeito que ademais de asumir funcións de coordinación, tamén asumen as propias da súa especialidade. No caso do persoal técnico complementario, salienta o caso de Pontedeume que conta con profesionais da educación social, da psicoloxía, así como da animación sociocomunitaria. Este grupo de Concellos tamén conta con persoal administrativo de apoio e, no caso de As Pontes, tamén se debe contemplar a figura da conserxería do equipamento especificamente deseñado para o departamento de benestar e para a realización de diferentes actividades.

Con respecto ós Concellos de A Capela e Monfero, a súa situación é semellante xa que os departamentos de benestar están constituídos unicamente polo profesional técnico de referencia e o equipo SAF, coas súas diferentes modalidades de xestión como se poderá observar con posterioridade. Nestes casos, a pesar da existencia de financiamento da Deputación para a incorporación de apoio técnico e administrativo, así como da necesidade técnica e operativa do mesmo para ampliar e afondar nas intervencións de benestar, non se verifica a existencia destes profesionais nos equipos locais.

A normativa determina as dotacións mínimas de persoal que deben formar parte do servizo en base a unha definición de equipos profesionais en función da área social²⁷ na que se atope o concello. Segundo a clasificación do Decreto 99/2012 na que se atopan os concellos da comarca do Eume, os Concellos de As Pontes, Cabanas e Pontedeume cobren a dotación mínima esixida, en tanto que os Concellos de A Capela e Monfero deben avanzar na incorporación de apoio administrativo.

Con respecto ó persoal técnico complementario, é salientable a presenza de profesionais da educación social e/ou familiar, da psicoloxía e da pedagogía, aspecto este que contribúe a incrementar tanto a profundidade como o abano das intervencións planificadas dende os Concellos. Neste caso, a maior multidisciplinidade dos equipos obsérvase no Concello de As Pontes e

²⁷ As áreas sociais establécense atendendo ás características dos concellos, referidas fundamentalmente ao tamaño, densidade e dispersión poboacional, configuración orográfica e ós índices de dependencia, envellecemento e discapacidade. As áreas sociais están definidas no Anexo I do Decreto 99/2012 e son unha ferramenta para a planificación de referencia das dotacións de servizos sociais comunitarios.

Pontedeume, salientando no caso de As Pontes a intensidade do traballo das profesionais da pedagogía que incide directamente na tradición de colaboración cos centros educativos.

Respecto das dotacións de persoal auxiliar do servizo de axuda no fogar, se ben hai unha parte importante fixa hai outra, que vén derivada polo tipo de xestión, maioritariamente externalizado, do servizo presente nos concellos, que é variable e flexible en función das necesidades que vai presentando o propio servizo en termos de recursos humanos. Así, o número de persoal do SAF non baixa das 203 profesionais, a maior parte contratados por entidades prestadoras externas.

Con todo, en tódolos Concellos se verifica a existencia de profesionais de contratación directa do Concello, salientando o caso de Monfero que conta unicamente cun equipo propio de 13 profesionais para a prestación do servizo, en tanto que en As Pontes cóntase con 9 auxiliares propias, en Cabanas e en Pontedeume con 5 auxiliares, e na Capela con 2.

C)A actividade e os principais programas dos departamentos municipais de benestar. O Servizo de Axuda no Fogar.

As administracións locais teñen un rol esencial na atención primaria dos servizos sociais como porta de entrada ó sistema galego de servizos sociais. Así os concellos encárganse do desenvolvemento e implementación dos programas e servizos definidos no artigo 9 do Decreto 99/2012 e que son o Programa de información e orientación en materia social, o Servizo de educación e apoio familiar, o Programa básico de inserción social, o Programa de fomento da cooperación e solidariedade social e o Programa de axuda no fogar (SAF).

Como se pode observar, a complexidade é o factor que determina a actividade dos departamentos de benestar locais, polo que é preciso ter en conta este elemento á hora de xerar o dato primario relacionado coa poboación á que efectivamente se lle presta servizo dende os devanditos departamentos locais, ben sexa a través de intervencións directas, ben sexa a través da información ou asesoramento puntual tanto presencial como, por exemplo, telefónico.

Neste sentido, as dificultades de confiabilidade coas que contan os datos primarios relacionados coa actividade xeral dos departamentos de benestar, provoca que a explotación estatística do Sistema de Información de Usuarios de Servizos Sociais (SIUSS) dificulte albiscar toda a profundidade e amplitude do traballo realizado polos equipos técnicos.

Con todo, a efectos de realizar unha estimación sobre o número de persoas ós que se presta servizo público dende os Concellos, e tendo en conta as experiencias analizadas ó longo da elaboración do Plan de Acción de Servizos Sociais da Deputación da Coruña, é posible afirmar que na actualidade os departamentos municipais de benestar dos Concellos menores de 20.000 habitantes da provincia están a chegar a unha porcentaxe da poboación que supera o 20%, de tal xeito que para a comarca do Eume é posible estimar que os departamentos de benestar municipais atenderon, aproximadamente, a unhas 5.000 persoas no ano 2017.

O programa de axuda no fogar, tanto pola súa importancia no financiamento como pola súa dotación de persoal, é o principal programa dos servizos sociais, tal e como se ven revelando ó longo desta diagnose.

O servizo de axuda no fogar (SAF) consiste en ofrecer un conxunto de atencións ás persoas ou unidades de convivencia no propio domicilio para facilitar o seu desenvolvemento e a permanencia no seu medio habitual, de acordo coa valoración técnica correspondente. O SAF é un servizo que se presta e se xestiona dende o ámbito municipal tanto na súa dimensión básica como na modalidade de atención ás persoas valoradas como dependentes, tal e como indica o artigo 11 da Orde do 22 de xaneiro de 2009 pola que se regula o servizo de axuda no fogar.

En base ás competencias regulamentarias e de autoorganización de que dispoñen os concellos, estes teñen regulado²⁸ o servizo de axuda no fogar co obxectivo de garantir a equidade, calidade e intensidade homoxéneas do servizo de conformidade co marco autonómico²⁹ que define e regula o servizo de axuda no fogar.

Na Comarca do Eume, no ano 2018, o servizo de axuda no fogar prestouse a 533 persoas a través de máis de 160.000 horas de servizo. Na seguinte táboa recóllense o número de horas prestadas por cada un dos concellos así como o número de persoas usuarias beneficiarias deste servizo nas súas diferentes modalidades, libre concorrencia e dependencia.

Táboa 22. Número de horas prestadas e usuarios/as atendidos/as segundo a modalidade de SAF libre concorrencia e dependencia nos concellos da comarca do Eume. 2018.

Concello	Modalidade libre concorrencia		Modalidade dependencia	
	Nº de horas prestadas	Nº de usuarios/as atendidos/as	Nº de horas prestadas	Nº de usuarios/as atendidos/as
A Capela	2.037,00	17	11.183,00	31
As Pontes de Gª Rguez.	10.002,00	95	64.309,40	175

²⁸ O Concello de A Capela aprobou a Ordenanza reguladora do servizo de axuda no fogar do Concello de A Capela no pleno do 20 de marzo de 2014, e se publicou no BOP nº 88 de 12 de maio de 2014. O Pleno do Concello de As Pontes de Gª Rguez. en data 30 de xullo de 2009 aproba o Regulamento do servizo municipal de axuda no fogar (SAF) do Concello de As Pontes de Gª Rguez., regulamento que se modifica no Pleno do 01 de abril de 2014 e se publica no BOP nº 119 de 25 de xuño de 2014. O Regulamento municipal do servizo de axuda no fogar do Concello de Cabanas é aprobado polo Pleno do Consistorio do día 30 de xaneiro de 2013, publicándose este no BOP nº 77 de 23 de marzo de 2013. A publicación da vixente Ordenanza municipal do servizo de axuda no fogar do Concello de A Capela atópase no BOP nº 109 de 10 de xuño de 2014. A sesión plenaria do 31 de xullo de 2013 do Concello de Pontedeume aproba o Regulamento do servizo de axuda a domicilio do Concello de Pontedeume, publicándose esta no BOP nº 180 de 20 de setembro de 2013.

²⁹ Lei 13/2008, do 3 de decembro de servizos sociais de Galicia, no capítulo II, define o servizo de axuda no fogar e no seu artigo 11.f) establece que é función dos servizos sociais comunitarios básicos a xestión da axuda no fogar.

Orde do 22 de xaneiro de 2009 pola que se regula o servizo de axuda no fogar responde a necesidade de establecer un marco regulador de carácter básico dos contidos, formas de prestación e aspectos procedementais e organizativos de axuda no fogar ó abeiro da entrada en vigor da Lei 39/2006, do 14 de decembro, de Promoción da Autonomía Persoal e Atención ás persoas en situación de dependencia.

Decreto 254/2011, do 23 de decembro, polo que se regula o réxime de rexistro, autorización, acreditación e a inspección dos servizos sociais en Galicia, que establece como requisito xeral dos centros e programas de servizos sociais, dispoñer dunhas normas de funcionamento que garanta o respecto ao dereito das persoas usuarias e establezan as condicións da prestación e desenvolvemento dos servizos no seu artigo 7.b).

Decreto 99/2012, do 16 de marzo, polo que se regulan os servizos sociais comunitarios e o seu financiamento que establece na súa disposición derradeira primeira a necesidade de que as corporacións locais adapten a súa normativa municipal, neste caso en materia de axuda no fogar. Igual que acontece co Decreto 149/2013, do 5 de setembro, polo que se define a carteira de servizos sociais para a promoción da autonomía persoal e a atención ás persoas en situación de dependencia e se determina o sistema de participación das persoas usuarias no financiamento do seu custo.

Concello	Modalidade libre concorrencia		Modalidade dependencia	
	Nº de horas prestadas	Nº de usuarios/as atendidos/as	Nº de horas prestadas	Nº de usuarios/as atendidos/as
Cabanas	5.398,00	40	15.073,00	43
Monfero	855,00	9	11.347,00	45
Pontedeume	8.443,00	23	32.220,50	55
Total	26.735,00	184	134.132,90	349

Fonte: Elaboración propia a partir da información facilitada polos concellos.

En base ós/ás usuarios/as atendidos/as polo servizo pódese determinar a taxa de cobertura que está a ter este servizo nos diferentes concellos da Comarca.

Táboa 23. Ratio de cobertura do servizo de SAF segundo as modalidades de libre concorrencia e dependencia nos concellos da comarca do Eume. 2018.

Concello	Modalidade libre concorrencia		Modalidade dependencia		Taxa de cobertura SAF (%)
	Nº de usuarios/as atendidos/as	Taxa de cobertura libre concorrencia(%)	Nº de usuarios/as atendidos/as	Taxa de cobertura dependencia(%)	
A Capela	17	4,6%	31	7,7%	12,3%
As Pontes de Gª Rguez.	95	4,1%	175	7,1%	11,2%
Cabanas	40	4,1%	43	4,2%	8,3%
Monfero	9	1,4%	45	6,5%	7,9%
Pontedeume	23	1,2%	55	2,8%	4,0%
Total comarca	184	2,96%	349	5,31	8,27%

Fonte: Elaboración propia a partir de datos cedidos polos Concellos.

A taxa de cobertura das dúas modalidades conxuntas do SAF supera o 8% da poboación maior de 65 anos da Comarca. Como se pode comprobar, estas taxas son heteroxéneas a nivel local, roldando entre o 12,3% da Capela e o 4% do Concello de Pontedeume.

Esta taxa de cobertura do SAF é posible descompoñela para as modalidades de dependencia e de libre concorrencia. Neste sentido, en termos xerais, a modalidade de dependencia supera amplamente á de libre concorrencia en número de persoas usuarias atendidas seguindo a liña xa marcada polo número de horas de servizo prestadas analizada con anterioridade. Con todo, dentro desta liña xeral é preciso mencionar o caso de Cabanas onde as taxas son semellantes, aínda que as intensidades de prestación do servizo son diferentes.

Tamén é preciso mencionar as dificultades que na actualidade están a ter os Concellos para prestar o servizo en ámbalas modalidades, con independencia do seu sistema de xestión. Neste sentido, a ausencia de persoal coa formación requirida é un problema para as diferentes entidades prestadoras, de tal xeito que esta situación pode supoñer o non aproveitamento das posibilidades de financiamento existentes para o servizo. Ademais, tamén salienta para o caso dos equipos propios dos Concellos a presenza de interpretacións restritivas da normativa vixente con respecto ás posibilidades de nova contratación de recursos humanos, incluso para as coberturas de incapacidades ou vacacións do persoal propio, polo que o SAF constitúese como un servizo complexo

onde interveñen numerosos factores de xestión, que inciden directamente no rendemento final do mesmo.

O SAF na comarca do Eume, a pesar de chegar a 533 usuarios/as no 2018 nas dúas modalidades, contaba con lista de agarda.

Polo que respecta á prestación do servizo de axuda no fogar na modalidade de libre concorrancia, esta evoluciona nos últimos anos atendendo á táboa seguinte.

Táboa 24. Número de horas prestadas do SAF libre concorrancia nos concellos da comarca do Eume. 2016 - 2018.

Concello	2016	2017	2018
A Capela	1.501,00	1.896,00	2.037,00
As Pontes de G^a Rguez.	7.366,00	9.280,00	10.002,00
Cabanas	6.246,00	5.423,00	5.398,00
Monfero	1.244,00	952,00	855,00
Pontedeume	12.548,00	9.901,00	8.443,00

Fonte: Elaboración propia a partir da información facilitada polos concellos e a Deputación da Coruña.

Os datos correspondentes ós Concellos da Comarca indican que no ano 2018 se prestaron 26.735 horas en SAF libre concorrancia, evolucionando en conxunto de xeito negativo dende as 28.905 horas do ano 2016 nun 7,5%.

A nivel local, salienta, en termos positivos, as evolucións de horas efectivamente prestadas nos Concellos de A Capela e As Pontes, que presentan cadanseu 35% máis de prestación con respecto ós datos do ano 2016, se ben en termos absolutos esta evolución é substancialmente diferente entre os dous Concellos, xa que en tanto A Capela ascende a 536 horas, en As Pontes o esforzo cífrase en 2.636 horas. Neste sentido, é salientable que os equipos básicos destes Concellos adicados á libre concorrancia sexan propios, cubrindo as vacacións e incapacidades de xeito diferente, xa que en tanto o Concello de A Capela cóbreas a través dun prestador externo, As Pontes cóbreas a través de bolsa de traballo propia.

Con respecto ós Concellos restantes, Cabanas reduce o servizo nun 13,6% (-848 horas), Monfero nun 31,3% (-389 horas) e Pontedeume nun 32,7% (-4.105 horas). Salienta o caso do Concello de Pontedeume que, nos últimos anos, ve reducido o equipo propio que presta SAF libre concorrancia, razón esta da evolución á baixa observada. Con respecto a Cabanas, no ano 2018 contábase cunha bolsa de traballo para a cobertura de incapacidades e vacacións do equipo propio que non era utilizada de xeito efectivo, de tal xeito que o servizo finalmente vese reducido. A non cobertura das incapacidades ou vacacións do persoal propio tamén é a situación do Concello de Monfero que explica o rendemento decrecente do servizo en número de horas efectivamente prestadas.

En relación á utilización do servizo de libre concorrancia, salienta a extensión da cobertura das agardas do proceso de valoración da dependencia, sendo esta unha parte importante pero non exclusiva, a nivel xeral, das persoas usuarias do servizo.

Os diferentes elementos mencionados conforman ó SAF como un servizo de elevada esixencia en termos de servucción que, na actualidade, está a xerar unha salientable tensión tanto nos departamentos de benestar como nos Concellos dende múltiples puntos de vista.

Non se pode esquecer o apoio financeiro que a Deputación da Coruña esta a prestar ó servizo de axuda no fogar na modalidade de libre concorrència dentro do Programa de financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais (FOPPSS). Como xa se indicou con anterioridade, este programa, que responde á competencia determinada ó abeiro do Decreto 99/2012 que regula os servizos sociais comunitarios e o seu financiamento, evolucionou nos últimos anos e, na actualidade, no caso do SAF financia os custos correspondentes ó persoal auxiliar do devandito servizo, establecéndose, para elo, unha achega³⁰ de 12,00€ por hora prestada de servizo.

A seguinte táboa amosa a evolución do financiamento da Deputación da Coruña ós concellos da comarca para o servizo de axuda no fogar na modalidade de libre concorrència.

Táboa 25. Importe das achegas realizadas pola Deputación da Coruña para o financiamento do SAF libre concorrència nos concellos da comarca do Eume. 2016 - 2019.

Concello	2016	2017	2018	2019
A Capela	17.643,83 €	17.643,83 €	18.012,00 €	21.997,01 €
As Pontes de Gª Rguez.	17.643,83 €	17.643,83 €	88.392,84 €	108.503,33 €
Cabanas	17.643,83 €	17.643,83 €	74.955,00 €	64.800,00 €
Monfero	17.643,83 €	17.643,83 €	14.400,00 €	14.400,00 €
Pontedeume	17.643,83 €	17.643,83 €	120.203,28 €	128.459,10 €

Fonte: Resolúcións pola que se aproba o Programa de financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais (FOPPSS) os anos 2016, 2017, 2018 e 2019.

No período analizado obsérvase unha salientable evolución dos volumes de financiamento do SAF libre concorrència como consecuencia do paso da modalidade de financiamento de carácter lineal dos anos 2016 e 2017 ó sistema de financiamento por horas de prestación de servizo. Esta evolución oscila entre o incremento do 628% do Concello de Pontedeume, ó 25% de A Capela. Neste sentido, tamén é salientable a situación de Monfero, onde a súa redución de financiamento do 18% responde a que non se está a chegar a un horizonte crítico de número de horas prestadas que supere o volume financiado no ano 2016 de xeito lineal.

Con todo, é preciso mencionar que a existencia de financiamento non comporta a prestación efectiva final das horas de servizo financiadas, de tal xeito que, como se vén mencionando, existen circunstancias propias do proceso de servucción que xeran disfuncións e que, polo tanto, limitan o rendemento final do servizo.

Como se mencionou con anterioridade, unha parte importante da composición dos equipos de benestar dos Concellos vencéllase ó servizo de axuda no fogar nas súas diferentes modalidades. Así,

³⁰ A achega para o financiamento do persoal auxiliar do SAF libre concorrència, establecido na base 4 das Bases Reguladoras do programa de financiamento dos servizos sociais comunitarios municipais, pasou de seu unha achega fixa de 17.643,83€ o primeiro ano de vixencia do Programa no 2017 (BOP nº 39 de 24 de febreiro de 2017) a unha achega calculada en función das horas previstas de prestación do servizo sobre a base de 12,00€ por hora prestada de servizo.

e para realizar a análise do volume de profesionais do SAF, é preciso ter en conta tanto a presenza necesaria de diferentes ocupacións como os sistemas de xestión que os Concellos empregan á hora da prestación do servizo.

Táboa 26. Tipo de xestión do servizo de axuda no fogar nos concellos da comarca do Eume en función da súa modalidade e número de persoal encargado da coordinación e da prestación directa do servizo. 2018.

Concello	Modalidade de SAF	Tipo de xestión	Persoal de coordinación	Persoal auxiliar	Custo /hora
A Capela	<i>Libre concorrencia</i>	Mixta	1	2	19,16 €
	<i>Dependencia</i>	Externalizado	1	13	12,67 €
As Pontes de G^a Rguez.	<i>Libre concorrencia</i>	Directa	1	9	12,00 €
	<i>Dependencia</i>	Externalizado	1	84	12,93 €
Cabanas	<i>Libre concorrencia</i>	Directa	1	5	19,20 €
	<i>Dependencia</i>	Externalizado	1	33	12,41 €
Monfero	<i>Libre concorrencia</i>	Directa	1	13	16,05 €
	<i>Dependencia</i>				
Pontedeume	<i>Libre concorrencia</i>	Directa	1	5	16,01 €
	<i>Dependencia</i>	Externalizado	1	39	12,84 €

Fonte: Elaboración propia a partir da información facilitada polos Concellos e RUEPSS

Na actualidade, como se menciona con anterioridade, o SAF está a contar cun número mínimo de 203 auxiliares, o cal supón un elevado impacto en termos de emprego e en termos de esixencia e tensión xerada polo servizo ós Concellos. Ademais, esta cifra complétase cos equipos técnicos encargados da coordinación do servizo que, ó contar con entidades prestadoras externas tanto nos casos de xestión completamente externalizada como de xestión mixta, supón a presenza destes técnicos de coordinación tanto no equipo municipal, como no equipo do prestador.

En canto ós sistemas de xestión, salienta a presenza das dúas modalidades puras de xestión, é dicir, a externalización e a xestión directa, constatando só o caso de A Capela como Concello que conta coa xestión mixta do servizo de libre concorrencia ó cubrir as incapacidades e vacacións do equipo propio cun prestador externo. Neste sentido, como se pode comprobar, os Concellos están a externalizar maioritariamente a prestación da dependencia, en tanto que contan con equipos propios para a prestación da libre concorrencia, liña xeral que non responde á realidade do Concello de Monfero, que conta coa xestión directa completa de todo o servizo.

Con respecto ós custos, se ben o promedio observado se sitúa nos 14,8€/hora, a amplitude é importante roldando dende os 19,20€/hora e 19,16€/hora da libre concorrencia de xestión directa ou mixta en Cabanas e A Capela respectivamente, ós 12€/hora da xestión directa da libre concorrencia en As Pontes.

3.3 EXTRACTO DA SITUACIÓN DOS SERVIZOS SOCIAIS NA COMARCA DO EUME.

Os servizos sociais na Comarca do Eume atópanse integrados por un salientable número de entidades de diferente titularidade, con especial peso das entidades sociais e das privadas, que complementan ás entidades públicas en eidos como pode ser o das actuacións de carácter comunitario ou atención á discapacidade no caso das sociais, ou no traballo coa infancia e dependencia no caso das entidades privadas.

A situación dos equipamentos de benestar na Comarca con respecto á súa localización xeográfica amosa un panorama marcado pola centralidade dos Concellos de Pontedeume e As Pontes, en tanto que nos Concellos de A Capela e Monfero non se verifica a presenza de equipamentos de benestar. En termos de eidos de actuación, salienta a presenza en As Pontes de equipamentos adicados á dependencia e á discapacidade, ó igual que en Pontedeume se conta con equipamentos para as persoas maiores. Neste sentido, é importante a presenza do Centro Residencial de Laraxe no Concello de Cabanas como equipamento de elevado número de prazas autorizadas especificamente destinado ás persoas con dependencia, e titularidade pública da Xunta de Galicia.

É preciso mencionar a situación dos centros de atención ás persoas maiores e dependentes, tanto de proximidade como de carácter residencial, sobre todo en relación ás ratios de referencia. Así, se ben os equipamentos de carácter residencial superan a ratio obxectivo establecida no *Mapa galego de equipamentos e servizos sociais*, tanto no 2005 como no 2017, acadando o 6% de cobertura en termos de prazas autorizadas, xa que a Comarca conta cun total de 394 prazas distribuídas en 5 centros residenciais. Non acontece o mesmo para os centros non residenciais. A Comarca conta unicamente cun centro de día cunha capacidade de 30 prazas autorizadas no Concello de As Pontes, a cobertura que proporcionan estas prazas é do 0,46%, precisándose para acadar a ratio obxectivo 101 novas prazas en centros de proximidade.

A actual dotación de prazas en centros de atención á primeira infancia da Comarca, 152 prazas, deixa á Comarca 8,5 puntos por debaixo da taxa de escolarización que para nenas e nenos menores de 3 anos definiu a Unión Europea para o ano 2010. Así, para procurar a taxa definida pola UE para os 621 nenos e nenas de entre 0 e 3 anos que hai na Comarca no 2017 precisaríanse 53 prazas máis. Neste contexto, evidénciase a necesidade de valorar as posibilidades de ampliación da oferta destes equipamentos que faciliten a conciliación á poboación da Comarca, tanto dende o ámbito público como dende o privado, favorecendo tamén a xeración de actividade económica de proximidade.

Os centros de atención ás persoas con discapacidade experimentaron nos últimos anos un incremento, pasando de contar con 1 centro e 30 prazas no 2005 a ter, no ano 2017, dous centros e 65 prazas. Así, a Comarca conta con 1 centro de día con capacidade para 30 persoas usuarias e 1 centro residencial con 35 prazas autorizadas. A iniciativa social é a principal responsable destes centros de servizos sociais para as persoas con discapacidade.

As políticas de benestar nos concellos da comarca, segundo a asignación de créditos iniciais do programa de “Servizos Sociais e promoción social” dos orzamentos municipais do ano 2018, contan

cun peso heteroxéneo, pero todas superan o 12% nos orzamentos. Así, esta heteroxeneidade leva a que o teito o represente o Concello de Monfero, co 19,2%, en tanto que o chan preséntao As Pontes co 12,46%. En situacións intermedias atópanse os Concellos de Pontedeume (14%), Cabanas (16,7%) e A Capela (17,4%). Esta heteroxeneidade limitada tamén se presenta ó analizar o investimento por habitante, onde se ben todos superan os 130€ por habitante, esta é a cifra de referencia de Monfero (que tiña o maior peso porcentual), seguida de Cabanas e Pontedeume con 135€, As Pontes con 168€ (o Concello que menor peso porcentual tiña na Comarca) e, finalmente, da Capela con 186€ por habitante.

Neste sentido, a presenza de certa amplitude tanto en porcentaxes como en investimentos por habitante en materia social representa a diferente capacidade das axendas de benestar locais para incidir nos orzamentos públicos.

Ó longo dos últimos anos, o incremento do apoio financeiro da Xunta de Galicia vén basicamente pola partida que financia as horas prestadas polo servizo de axuda no fogar na modalidade de dependencia. No caso da Deputación da Coruña, o cambio no sistema de financiamento empregado pola institución, enmarcada no POS, contribúe a que o apoio económico se basee no financiamento do persoal técnico complementario e do persoal administrativo así como á actividade do persoal do Servizo de Axuda no Fogar na modalidade de libre concorrência.

Dentro deste aspecto, resulta destacable a posta a disposición por parte da Deputación de recursos económicos para que os concellos doten os seus equipos municipais de persoal que complemente e reforce os programas que se desenvolven, así como de persoal administrativo, está a ter un salientable impacto positivo na dotación de persoal dos Concellos. Con todo, se ben a existencia de recursos económicos é un elemento necesario para a dotación de persoal esta non é a única variable a ter en consideración, xa que os elementos operativos e procedimentais propios das dinámicas dos departamentos municipais inciden de xeito directo nesta dotación.

Neste sentido, é preciso salientar a evolución que o sistema de financiamento da Deputación supuxo para os Concellos, onde Cabanas evoluciona un 170% en relación ós datos do 2016, en tanto que Monfero reduce o seu financiamento nun 55%.

O sistema de financiamento da Deputación da Coruña supón un incremento das facilidades para a contratación de persoal técnico complementario, aínda que non se verifica a presenza deste en tódolos Concellos. Con respecto ó persoal de apoio administrativo, este tampouco se atopa estendido en tódolos Concellos a raíz do financiamento da Deputación. Este é o caso de Concellos como Monfero ou A Capela que, a pesar da existencia de financiamento, non contan con apoio técnico complementario ou apoio administrativo.

A pesar de que a evolución do sistema de financiamento da Deputación permite maiores facilidades á hora de contar con persoal por parte dos Concellos, considérase que unha menor temporalidade do sistema de financiamento contribuiría a facilitar as operativas administrativas locais, posibilitando, así, a mellora da composición dos equipos profesionais dos servizos sociais

comunitarios municipais, tanto coa dotación de profesionais complementarios/as como con profesionais de apoio administrativo.

Neste sentido, tamén se debe facer referencia á complementariedade que se dá, sobre todo nos Concellos de menor tamaño, entre as accións dos departamentos de benestar e as accións doutros departamentos municipais, como pode ser o caso do departamento de Cultura. Neste aspecto, salienta a complementariedade observada no Concello de Monfero entre as accións de benestar e as accións de carácter sociocultural desenvolvidas polo técnico de animación, a pesar de que tamén se verifican as dificultades en termos de continuidade destas accións derivadas da limitación no tempo da contratación deste persoal de cultura.

Se ben os servizos sociais comunitarios encárganse de desenvolver múltiples e variados programas, o programa de axuda no fogar estase consolidando como aquel que ten un maior impacto ben sexa polas horas de servizo que se prestan, polas persoas usuarias do mesmo, ou polo número de profesionais que participan na súa prestación. Por elo, é salientable que a actividade dos servizos de benestar locais se focalice na prestación do SAF, nas súas diferentes modalidades, converténdose este servizo no centro neuráxico das actividades de benestar locais.

Así, pódese afirmar que o SAF é o servizo que xera nos departamentos de benestar unha maior carga de traballo nos equipos técnicos e, fundamentalmente, na figura do/a traballador/a social quen acaba especializándose en todo o relacionado coa tramitación de recursos, a xestión administrativa e a coordinación do servizo. É dicir, a pesar da existencia de salientables esforzos para a implementación de programas de carácter comunitario ou preventivo en relación cos centros educativos (caso de As Pontes, por exemplo), constátase que o SAF é o centro da maior parte da actividade dos departamentos de benestar, afirmación esta que afecta, sobre todo, ós Concellos de menor capacidade e equipos máis limitados.

Debido a esta realidade, considérase preciso contar cunha programación complementaria estable para cubrir a oferta de programas e servizos necesarios en diferentes ámbitos de actuación, dende o traballo conxunto coas escolas/institutos relacionados con aspectos como a prevención de adiccións ou como o relacionado coas persoas maiores incidindo en accións que contribúan á rexeneración da vida comunitaria, á loita contra a soidade ou á recuperación de hábitos sociais.

Dentro destes eidos de actuación, tamén é preciso mencionar que na Comarca atópanse exemplos que é preciso aproveitar como substrato de actuación que é preciso potenciar. Así, por exemplo, salienta a colaboración entre o departamento de benestar de As Pontes cos centros educativos, as accións xa mencionadas en Monfero de colaboración entre os departamentos de benestar e cultura ademais das realizadas en colaboración co Centro de Saúde, ou diferentes actividades desenvolvidas en Cabanas relacionadas coa mobilidade ou coas familias en relación á infancia e mocidade.

Como se menciona con anterioridade, na actualidade o programa de referencia dos servizos de benestar locais está a ser o SAF, que está a dar servizo a 533 persoas usuarias na Comarca con máis de 160.000 horas entre as dúas modalidades. Neste sentido, a intensidade do traballo do SAF está a xerar salientables tensións nos Concellos que van dende a devandita *hiperfocalización*, ata as

dificultades xurdidas en relación á xestión das bolsas de traballo municipais. É dicir, na actualidade a xestión municipal de ámbalas modalidades do SAF está a chegar a un tope operativo.

Polo que respecta ós custos/hora analizados, estes establécense nun promedio xeral de 14,8€/hora, de tal xeito que boa parte do custo da modalidade da libre concorrència vese cuberta polo financiamento da Deputación da Coruña establecido en 12,00€/hora. Con todo, a suficiencia financeira municipal para a axeitada xestión de ámbalas modalidades do SAF é un elemento a ter en conta unha axeitada planificación do servizo.

Como se vén de observar o SAF é un servizo que implica unha enorme carga de recursos técnicos, financeiros e de coordinación e, neste contexto, conséntase a incipiente utilización de ferramentas de control de xestión e seguimento do servizo, co obxectivo de favorecer as condicións de traballo dos profesionais responsables da coordinación do servizo así como de mellorar na propia coordinación e xestión do servizo que se presta.

Ademais, con respecto á xestión do SAF Libre Concorrència, é preciso salienta a existencia de posibilidades de financiamento por parte da Deputación superiores ás capacidades de xestión e prestación efectiva de horas de servizo por parte dos Concellos, sendo este un elemento a reforzar para a maximización das posibilidades dos devanditos servizos. É dicir, na liña do mencionado con anterioridade en relación á contratación de recursos humanos, a existencia de financiamento é unha condición central, pero non única, para a expansión do servizo de libre concorrència, sendo preciso a consideración integral do proceso de servucción para a súa mellora.

O propio SAF preséntase como unha oportunidade que permite a detonación doutras intervencións relacionadas coa persoa usuaria e o seu contexto como a mellora da vivenda, as relacións familiares ou con outro tipo de aspectos que poden redundar na mellora da autonomía das persoas usuarias e dos seus contextos familiares. Neste sentido, enténdese como unha necesidade o aproveitamento do coñecemento que xera a prestación do SAF que permita convertelo en accións estruturadas de intervención integral sobre o contexto das persoas usuarias e, para elo, é preciso poñer medios a disposición dos equipos municipais que, por unha parte, complementen os perfís dos propios equipos, e por outra, lles facilite este traballo.

Para elo, tamén é necesario contar con equipos de auxiliares suficientes e ben formados que posibiliten unha prestación de calidade do servizo. Nestes momentos na Comarca do Eume, evidénciase a falta de profesionais formados/as en servizos de atención sociosanitaria, a pesar das accións de formación lideradas polos Concellos, que está a dificultar a prestación de máis horas de SAF tanto na modalidade de dependencia como na de libre concorrència. Sería, polo tanto, necesario mellorar a cobertura das necesidades de formación e actualización das profesionais do SAF en activo e propiciar espazos para a formación de novas profesionais.

4. Conclusións e Recomendacións.

Ó longo do presente documento foron analizados, en tres apartados diferentes, os principais aspectos relacionados coa evolución demográfica, co contexto socioeconómico, e coa situación dos servizos sociais e dos principais programas das políticas locais de benestar; amosando así un panorama integral resultante do estudo conxunto (I) das persoas, (II) das súas condicións de vida, e (III) da actividade dos servizos de benestar.

O último punto da Diagnose da Comarca do Eume vén conformada pola formulación das principais conclusións extraídas da análise dos anteriores apartados, así como pola elaboración de diferentes propostas para a mellora e ampliación do alcance e profundidade das actividades dos departamentos locais de benestar.

Estas conclusións e recomendacións terán como vieiro xeral a procura da mellora da calidade de vida da poboación e, máis concretamente, da mellora da autonomía individual e relacional das persoas, de tal xeito que se enmarquen e sexan coherentes coas liñas xerais que o Plan de Acción diseña para a actividade de Área de Benestar da Deputación da Coruña. É dicir, as recomendacións propostas para a Comarca do Eume non só son coherentes cun deseño xeral a nivel provincial, senón que contribúen a este deseño trasladando de xeito *abaixo – arriba* tanto as necesidades locais como as circunstancias puntuais que se presentan no desenvolvemento cotiá das tarefas dos departamentos locais, e que inflúen de xeito determinante no rendemento das políticas locais de benestar e, polo tanto, na súa capacidade de resposta fronte ás situacións sociais.

Neste sentido, ó longo dos últimos anos a Deputación da Coruña evoluciona no seu sistema de apoio ós Concellos de menos de 20.000 habitantes. Esta evolución insírese na emerxencia do POS+ como principal ferramenta de colaboración financeira xeral, en tanto que tamén presenta no relativo ás políticas de benestar unha fonda evolución das ferramentas de apoio financeiro.

Así, tanto o contido do apoio como os volumes financiados evolucionaron de xeito significativo a partir do ano 2017, sempre dentro da modalidade incentivadora, sendo minoría os programas de apoio técnico directo ós Concellos, aspecto este no que a continuación se fará fincapé atendendo á realidade territorial.

Deste xeito, na procura de seguir avanzando e mellorando no apoio integral que a Área de Benestar da Deputación presta ós Concellos, e tendo como referencia o principio de autonomía local, a continuación preséntanse as principais conclusións e recomendacións xurdidas para a Comarca do

Eume no seo dos traballos de elaboración do Plan de Acción de Servizos Sociais da Deputación da Coruña.

4.1 AS PRINCIPAIS CONCLUSIÓNS .

A) A evolución demográfica

A análise da demografía levada a cabo ó longo do documento reflicte unha caída da poboación de Comarca nos últimos 20 anos dun 14%, pasando de roldar os 30.000 habitantes a situarse por baixo dos 25.000.

Esta evolución é preciso matizala atendendo á realidade dos Concellos, tanto no que se refire ó seu signo (positivo ou negativo), como á súa intensidade. Así, o único Concello que gaña poboación é o de Cabanas, se ben este incremento redúcese a un 2%, o que supón 65 persoas entre o 1998 e o 2017.

Con respecto ós restantes Concellos, estes perden poboación, aínda que con diferentes intensidades. Así, nun primeiro grupo poderíanse incluír ós Concellos de Pontedeume e As Pontes que, cunha perda do 11% e do 17% respectivamente, son os que amosan unha menor intensidade na perda da poboación. Nun segundo grupo situaríanse os Concellos de A Capela e de Monfero, que cunha perda do 21% e do 28% respectivamente afrontan un panorama máis incerto xa que o seu limitado volume poboacional vese seriamente mermado.

A evolución á baixa da poboación da Comarca vén determinada polos datos do saldo vexetativo, que amosa cifras negativas dende finais dos anos 80 do século pasado, para estabilizarse en perdas superiores ós 150 habitantes por ano a partir de mediados dos anos 90. Estes datos son xeneralizados en tódolos Concellos da Comarca, salientando o caso de Monfero que xa os amosa dende mediados dos anos 70.

Ademais, os datos negativos do saldo vexetativo son complementados polos datos tamén negativos do saldo migratorio que, coa excepción de catro anualidades que presentan cifras positivas (aínda que limitadas en volume), todo o período comprendido entre o 1998 e o 2016 aséntase en datos negativos. É dicir, a Comarca presenta un fluxo de saída de poboación propia constante ó longo das últimas décadas de tal xeito que incluso nos anos de evolución económica positiva, o territorio perdía poboación por motivos migratorios.

Como se pode comprobar, a evolución analizada supón que as dúas centralidades poboacionais comarcais non están a ter suficiente capacidade non xa para equilibrar as cifras de perda do resto dos Concellos, senón para non perder poboación. Neste sentido, tanto Pontedeume como As Pontes non son quen de actuar como polos de xeración e atracción de poboación, de tal xeito que o fenómeno do devalo só deixa a un lado ó Concello de Cabanas, aínda que a limitación da súa

evolución positiva non fai posible observar un modelo de desenvolvemento demográfico substancialmente diferente.

Un síntoma desta falta de capacidade das centralidades comarcais é o feito de que a evolución negativa observada na poboación tamén se reflicte a nivel de parroquias, figurando só dúas parroquias de Cabanas con maior poboación no 2017 ca no ano 2000. Así, a capilarización da perda de poboación é practicamente absoluta a nivel territorial, salientando o caso de Santa María de As Pontes (o núcleo urbano, que agrupa no 2017 ó 90% da poboación do Concello) que perde o 12,5% dos seus habitantes no período mencionado, o que a converte na parroquia que presenta unha perda máis intensa de toda a Comarca seguida de Santiago de A Capela, que perde o 10,5%. Con respecto ós núcleos rurais, salienta a perda de poboación de varias parroquias do Concello de As Pontes que roldan o 60%, chegando no caso de San Mamede a perder case o 70% da súa poboación entre os anos 2000 e o 2017, de tal xeito que é posible aplicar o concepto de *demotanasia* a amplos territorios da Comarca que, na actualidade, contan con escasos habitantes como é, por exemplo, a parroquia de Santa María de Deveso no Concello de As Pontes con 15 habitantes.

Deste xeito, obsérvase un paralelismo entre os núcleos urbanos e os núcleos máis rurais dos Concellos da Comarca no relativo á perda de poboación, aínda que tamén se debe mencionar que este proceso común complementa a unha progresiva concentración da poboación nos núcleos urbanos máis potentes xa que, alén do caso de As Pontes e do seu núcleo urbano que concentra ó 90% da poboación municipal, no caso de Pontedeume está a concentrar máis do 56%, en tanto que o resto dos Concellos presentan unha distribución máis diseminada dos seus habitantes.

As proxeccións oficiais determinan que a poboación da Comarca ascenderá no 2030 a 20.519 habitantes, o cal suporá unha perda sobre as cifras actuais do 17%, en tanto que en acumulado dende o 1998 suporá a perda de máis do 29% da poboación, situándose os grupos de idade de maior volume entre as persoas de máis de 55 anos.

A prestación de servizos de benestar, e o deseño dos mesmos dende os departamentos municipais, atópase intimamente vencellada coa realidade demográfica local, de tal xeito que no Eume é posible detectar unha dobre liña de evolución dos mesmos.

A primeira dela relaciónase coa emerxencia da resposta local ós dereitos subxectivos da dependencia en termos xerais, que se plasman sobre todo nos requirimentos operativos dos Servizos de Axuda no Fogar municipais e na súa intervención tanto relacionada coa propia dependencia como coa modalidade de libre concorrencia. Con todo, este é o exemplo máis salientable dunha serie de servizos e programas relacionados coa atención ás persoas maiores que, na actualidade están a demandar máis recursos por parte dos Concellos.

A segunda delas atópase relacionada coa resposta local a outro tipo de necesidades non directamente vencelladas coa atención á dependencia ou ás persoas maiores. Neste caso, é posible observar dous grupos de Concellos na Comarca que actúan de xeito diferente. Así, en tanto en Monfero ou na Capela a actuación dos departamentos de benestar locais vese monopolizada na práctica polas actuacións relacionadas coas persoas maiores, con especial fincapé no servizo de SAF

de ámbalas modalidades, nos restantes Concellos apréciase unha importante amplitude de programas que responden ás necesidades sociais de diferentes colectivos.

Neste sentido, salienta a amplitude de accións que presenta o Concello de Cabanas, entre as que se poden destacar as intervencións con familia, infancia e mocidade. Así, dentro destas actuacións relacionadas coa familia é de especial interese o programa Tempo de Familias, continuidade do Preescolar na Casa dentro do que se imparten monográficos e obradoiros de carácter emocional (educación emocional, disciplina positiva...). Ademais, tamén é salientable o Plan Local da Infancia e da Adolescencia dentro do cal se fomenta a participación pública dos nenos e nenas.

Con respecto ó Concello de Pontedeume, dentro do abano de actividades non directamente relacionadas coa atención específica ás persoas maiores atópanse, por exemplo, o programa bianual de prevención cos IES a partir do que se deseñan e se realizan obradoiros mensuais. Ademais, tamén salienta unha experiencia interxeneracional liderada pola Fundación Abanca a través da cal persoas maiores visitan centros educativos para falar de oficios e experiencias. Este programa "*Falamos da Escola*" xera en varios encontros entre persoas maiores e mocidade, un diálogo sobre as experiencias vitais, así como supón a necesidade de que os nenos e nenas investiguen nas súas propias familias.

Estes exemplos de amplitude da actividade dos departamentos locais de benestar tamén é posible atopalos en As Pontes, onde se está a facer especial fincapé na atención pedagóxica a nenos e nenas e na atención integral á adolescencia, así como no reforzo educativo a través de accións específicas sobre o acoso, o abandono escolar, os problemas que afectan ó desenvolvemento persoal dos nenos e nenas ou as accións positivas para o traballo escolar. A amplitude de accións relacionadas co colectivo de menores e cos centros educativos converte a As Pontes nunha referencia, contando tamén con programas de almozos na escola con máis de 80 usuarios/as diarios, ou de prevención a través de entidades sociais como Adiante ou ASFEDRO.

En As Pontes tamén é posible observar a prestación de servizos de asesoramento xurídico ás persoas inmigrantes, elemento este de importante valor á hora de facilitar a atracción e o asentamento de poboación.

A amplitude de accións lideradas polos departamentos de benestar municipais incide directamente na mellora da calidade de vida da poboación e, polo tanto, nas posibilidades de xerar territorios integralmente atractivos, aínda que o elemento fundamental é a xeración de actividade económica coa suficiente capacidade como para reter/atraer poboación e, polo tanto, incidir no devalo demográfico que actualmente determina a situación xeral do Eume.

Neste sentido, é o Concello de As Pontes o que conta cunha estratexia máis definida en relación á promoción económica e ó emprego e, sobre todo, ó establecemento de vencellos entre a promoción económica e o benestar. Así, existe unha importante coordinación entre o departamento de benestar municipal e o servizo de orientación laboral e a bolsa de traballo municipal, aspectos estes que melloran o impacto das accións de benestar a través da complementariedade.

Con todo, bótase en falla nos restantes Concellos da Comarca, sobre todo naqueles onde o devalo demográfico é máis intenso, da presenza de ferramentas como as Bolsas de Traballo, que se conforman como unha conexión entre as demandas e as ofertas de emprego que se xeran na contorna do Concello, ferramenta que ten unha importante conexión en termos de benestar tanto para a dinamización económica de proximidade xeral, como para a mellora da empregabilidade de colectivos específicos susceptibles dunha especial focalización.

Un dos elementos a ter en conta para os departamentos de benestar, e para a relación entre estes e a dinamización demográfica e socioeconómica xeral, é a importante dotación de equipamentos de benestar localizados na Comarca, se ben é preciso especificar que esta dotación repártese entre os Concellos de As Pontes, Pontedeume e Cabanas, quedando Monfero e A Capela á marxe destes equipamentos aínda que no Concello de Monfero atópase prestando servizo unha Casa do Maior e unha Casa Niño.

Na actualidade atópanse operativas dúas Escolas Infantís (en As Pontes e en Pontedeume) e un Punto de Atención á Infancia en Cabanas que suman 152 prazas de titularidade municipal, salientando polo seu volume a de As Pontes con 91 prazas.

Con respecto á atención ás persoas maiores, a Comarca atópase dotada dun Centro de Día con prazas non residenciais en As Pontes que, con 30 prazas, é titularidade do Consorcio Galego de Servizos de Igualdade e Benestar.

As prazas de carácter residencial de titularidade privada para as persoas maiores repártense entre as 56 da Residencia A Magdalena (localizada no Concello de As Pontes), as 60 prazas da Residencia As Fragas (localizada en Pontedeume) e as 12 prazas da Vivenda Comunitaria El Carmen (Pontedeume). A iniciativa social está a xestionar 94 prazas da Residencia Nosa Sra. Das Virtudes (en Pontedeume) e, pola súa banda, a titularidade pública conta coa Residencia de Maiores de Laraxe, no Concello de Cabanas, con 172 prazas. É dicir, en total a Comarca conta con 394 prazas.

En relación coa discapacidade, atópase operativo un Centro de Día de 38 prazas xestionado pola Asociación de Pais de Persoas con Trastorno de Espectro Autista da Provincia da Coruña (ASPANAES), que complementa ó centro residencial para persoas gravemente afectadas tamén xestionado por ASPANAES con 35 prazas. Ámbolos dous equipamentos atópanse no Concello de As Pontes.

Ademais, tamén se conta cun Centro de Maiores xestionado por AFUNDACIÓN en Pontedeume, e un Centro Sociocomunitario xestionado pola Xunta de Galicia nas Pontes, se ben estes equipamentos non se relacionan cos coidados, senón coas actividades relacionadas co lecer.

Como se pode comprobar, a Comarca é un importante centro de equipamentos de benestar que tanto prestan servizo ós colectivos obxectivo (favorecendo non unicamente a calidade de vida das persoas usuarias, senón tamén a conciliación da vida familiar e laboral das persoas coidadoras) e que xeran economías de benestar de proximidade, co impacto que este feito ten para a dinamización demográfica xeral. Ademais, é preciso ter en conta a limitación que as comarcas lindeiras teñen neste tipo de equipamentos, co cal o Eume constitúese á súa vez como centralidade de benestar

para Ortegal, por exemplo, sobre todo tendo en conta a situación do Concello de As Pontes. Con todo, non se pode obviar que a localización destes equipamentos se atopa centrada en Pontedeume, Cabanas e As Pontes, ficando Monfero e A Capela sen centros, co que isto comporta en termos de servizo ós/ás usuarios/as (e ás familias), de necesidade de servizos auxiliares (transporte, por exemplo) ou de xeración de emprego de proximidade que dinamice Concellos deprimidos dende o punto de vista demográfico.

Incidindo na dotación de equipamentos, é preciso facer referencia á importancia das iniciativas tanto privada como social. Así, a iniciativa privada atópase maiormente centrada nas prazas residenciais para persoas maiores e dependentes, a iniciativa social céntrase na atención ás persoas con discapacidade, en tanto que tamén xestiona un centro residencial para este mesmo colectivo. Deste xeito, tal como se menciona con anterioridade, obsérvase unha importante complementariedade de titularidades de equipamentos, se ben salienta pola súa importancia e impacto na atención ás persoas con discapacidade a titularidade social.

Un dos elementos máis importantes á hora de vencellar a dotación de equipamentos de benestar coa evolución demográfica é a posibilidade de establecer nexos entre a formación e a inserción laboral das persoas formadas. Así, resulta salientable a inexistencia na Comarca de ningún centro de Formación Profesional que imparta ensino relacionado coa familia de Servizos socioculturais e á comunidade (dentro do que se atopa o Ciclo Medio de atención ás persoas en situación de dependencia), aínda que esta formación é impartida na Coruña ou en Ferrol, centros cos que as localidades do Eume teñen especial relación socioeconómica.

Con todo, é preciso facer fincapé na oferta doutro tipo de accións formativas encamiñadas á obtención dos requirimentos académicos mínimos para a inserción laboral no SAF, servizo local de intensidade en recursos humanos, respondendo á situación de elevada demanda de profesionais dos diferentes prestadores do servizo na Comarca. Deste xeito, tanto os Concellos como a iniciativa privada lideran o deseño de accións formativas que dean resposta ás necesidades dos diferentes prestadores do servizo, a pesar do cal os equipos técnicos municipais detectan tanto carencia de persoas capacitadas como dificultades para a inserción de calidade nun sector de importante flexibilidade, matizando así a potencialidade do servizo como nicho de xeración de emprego de calidade e de proximidade.

Como se pode observar, a dotación de servizos e equipamentos de benestar é salientable, polo cal é preciso traballar no afianzamento destes servizos e garantir a continuidade dos equipamentos. Ademais, tamén é preciso ter en conta a presenza de entidades do TSAS que desenvolven accións sen xestionar equipamentos, complementando esta oferta de accións os servizos ofertados polos equipamentos.

Así, amósase preciso tanto a mellora da colaboración na rede de entidades que traballan en materia de benestar na liña da sustentabilidade de equipamentos e de actividades, como evolucionar na dotación de novos servizos de carácter complementario que cubran necesidades sociais que, ata o intre, non están a ser consideradas. Trátase, por exemplo, da mellora de servizos como o transporte público local e comarcal, considerado polos equipos técnicos de benestar como un elemento

susceptible dunha profunda mellora que tería un importante impacto tanto en termos de benestar como en relación á dinamización socioeconómica xeral do territorio.

Finalmente, dende unha perspectiva integral de fortalecemento da dinámica demográfica, considérase básico o traballo de reforzo dos servizos de benestar, dos equipamentos operativos na actualidade e das actividades levadas a cabo dende o TSAS, sobre todo tendo en conta a amplitude de colectivos de referencia; avanzar no deseño e prestación de servizos como o transporte local; ampliar a oferta de equipamentos e servizos de conciliación da vida familiar e laboral tanto para a primeira infancia como para as persoas maiores de carácter non residencial e de proximidade; mellorar na formación e inserción laboral de calidade das ocupacións relacionadas coa prestación de servizos de benestar; así como avanzar na construción de *coalicións internas* municipais entre os departamentos de benestar, promoción económica ou asesorías xurídicas, por exemplo, que relacionen os diferentes servizos municipais co obxectivo de fortalecer iniciativas de xeración de oportunidades laborais de proximidade e de mellora da inclusión laboral.

B) O avellentamento e a soidade.

Tal como se comenta, a Comarca presenta unha evolución á baixa na súa poboación no período analizado, focalizándose esta evolución en tódolos Concellos coa limitada excepción do caso de Cabanas.

Esta evolución da poboación complementábase co incremento da idade media, que se ben a principios do século XXI se situaba no promedio de Galicia e da provincia da Coruña, nos últimos anos evoluciona á alza de xeito máis intenso cós territorios de referencia, o que supón que a poboación no Eume avellenta a un ritmo superior. Neste sentido, é significativo que as proxeccións sobre o avellentamento sexan substancialmente superiores na Comarca ca no conxunto de Galicia ou da provincia, ratificando así a evolución mencionada.

Este contexto actual determina que, nas proxeccións oficiais para o ano 2030, os grupos de poboación de maior volume sexan os de persoas con 55 anos e máis, co que isto comporta tanto para a presenza de necesidades sociais como da reposta ás mesmas por parte dos equipos de benestar.

O avellentamento é un aspecto da realidade demográfica que afecta na actualidade, sobre todo, ós núcleos máis rurais da Comarca que, como se mencionaba con anterioridade, son os que máis están a sufrir o devalo demográfico e incluso a desertización. Así, nos núcleos estase a producir un proceso de concentración da poboación de menor idade, ficando nos núcleos rurais as persoas de maior idade, co cal a curto prazo o fenómeno do avellentamento e da dispersión atópanse vencellados, determinando os requirimentos das medidas deseñadas para dar cobertura a este perfil da poboación.

O vencello entre ruralidade e avellentamento (e, por extensión a medio prazo, a soidade) é claro a curto e medio prazo, pero este non é único xa que nos núcleos urbanos de As Pontes ou de

Pontedeume tamén se están a producir casos de soidade de persoas maiores, así como outro tipo de casos que vencellan a soidade coa inexistencia de redes sociais de apoio e que teñen como derivada a presenza da exclusión social. Con todo, os enfoques recomendados para a actuación con estes colectivos son de carácter proactivo e familiar, se ben estes enfoques baten cunha realidade xeral da actuación dos departamentos locais marcada pola elevada intensidade operativa da reactividade e a tramitación de recursos, sobre todo nos Concellos de menor poboación.

Así, dentro das medidas que na actualidade se están a poñer en práctica que poden incidir en materia de avellentamento e soidade atópanse as relacionadas coa teleasistencia e o SAF, consideradas como ferramentas básicas para paliar a soidade. Neste sentido, tamén se recoñece a importante potencialidade que teñen os programas de voluntariado, aínda que na actualidade considérase un elemento no que mellorar a nivel de deseño dos propios programas e de coordinación e traballo coas persoas voluntarias.

Este recoñecemento por parte dos equipos de benestar locais das limitacións no traballo co voluntariado tamén se estende ás relacións coas diferentes entidades sociais que teñen a súa localización na Comarca, ou que prestan servizos na mesma. Así, alén de experiencias puntuais de éxito, recoñécese que a mellora na coordinación e nos fluxos de información coas entidades suporía ampliar as ferramentas das políticas locais de benestar, incrementando o seu alcance e incluso mellorando o deseño de medidas, co que isto comportaría en termos de mellora xeral do rendemento a medio prazo das actuacións preventivas.

Neste sentido, é importante facer énfase na mellora da coordinación coa importante rede de entidades sociais, aproveitando así a súa vitalidade e os seus efectos á hora de traballar tanto a nivel xeral como a nivel de colectivos específicos evitando así a soidade e o illamento que, como se está indicando, non unicamente se atopa relacionado co avellentamento. Dentro desta colaboración salienta, por exemplo, o caso do Concello de As Pontes que colabora coas entidades sociais a través de diferentes liñas de financiamento, en tanto que tamén se leva adiante un traballo de coordinación e derivación. Con todo, este traballo non se debe circunscribir ás entidades do TSAS, senón que na liña da capilarización é preciso amplialo a tódalas entidades asociativas, sobre todo ás de carácter local ou parroquial maximizando así a potencialidade das accións de benestar, maximizando a súa difusión e mellorando a captación de información de valor.

Outro dos elementos a ter en conta de cara á mellora xeral da calidade de vida, na liña da xeración de redes coas entidades sociais, é a xeración de actuacións conxuntas con Centros de Saúde e con Centros Educativos. Estas relacións son heteroxéneas xa que, se ben se bota en falla unha maior coordinación cos equipos de saúde para xerar actividades coordinadas ou complementarias de carácter sociosanitario, esta realidade xeral ten matices locais, como pode ser o caso de Monfero onde se colabora entre Concello e Centro de Saúde en programas como pode ser o Tecendo Coidados no que se pretende visibilizar o traballo das mulleres coidadoras de persoas maiores e dependentes ó mesmo tempo que se xeran espazos para compartir reflexións e sentimentos.

É dicir, dende os departamentos de benestar municipais, é posible coordinarse cos Centros de Saúde para traballar en relación á soidade, sobre todo de determinados perfís como poden ser os de persoas coidadoras.

Con respecto ás actividades en relación ós Centros Educativos, se ben se verifica a presenza de actividades relacionadas co benestar, coa igualdade ou coa prevención, esta presenza considérase limitada e, sobre todo, descontinua nos Concellos de menor poboación, co cal detéctase unha significativa heteroxeneidade na Comarca con respecto a estes programas.

Ademais, dende un punto de vista da complementariedade, e aproveitando a existencia de diferentes actividades tanto relacionadas coas persoas maiores como coas escolas, os equipos técnicos municipais reflicten a existencia dunha elevada potencialidade para o desenvolvemento de programas de carácter interxeneracional cos que, ademais de mellorar a socialización das persoas maiores, se poidan desenvolver actividades de transmisión de tradicións culturais. Ademais, esta ampliación do perímetro das actuacións para as persoas maiores é posible estendela ás actividades deseñadas polas Concellerías de Cultura ou Deportes, por exemplo, de tal xeito que se incrementen os efectos das mesmas tanto dende o punto de vista sectorial (recuperación de costumes, camiños, oficios...) como dende o punto de vista de reforzo das relacións comunitarias, co que isto comporta en termos da loita contra a soidade.

Estas actividades van na liña do programa Falamos da Escola da Fundación Abanca levado adiante no Concello de Pontedeume e supoñen un incremento do abano de posibilidades para a mellora da socialización das persoas maiores.

Un dos elementos importantes á hora de estudar a resposta ó avellentamento é a través da situación actual dos equipamentos especificamente adicados ó coidado das persoas maiores nas súas diferentes modalidades, tanto de carácter residencial como non residencial.

Neste caso, a pesar da existencia de equipamentos na comarca, verifícase un déficit de prazas non residencial de proximidade, entendidos como equipamentos de especial interese que inciden tanto na mellora da calidade de vida das persoas usuarias e das coidadoras, como na xeración de economías de proximidade. Incidindo neste aspecto, é preciso reflectir que a situación das 30 prazas autorizadas no Centro de Día de As Pontes, de titularidade pública consorciada, no que se atopan operativas 17, aspecto este que vai en detrimento dos/as potenciais usuarios/as, das familias e dos empregos de proximidade xerados polo Centro.

Finalmente, tendo en conta a emerxencia xeral do problema da soidade, considérase necesario reflexionar sobre a ausencia de programas específicos neste sentido nos Concellos da Comarca, se ben como se mencionou utilízanse diferentes ferramentas (tanto formais como informais) para a súa detección e para o seu tratamento. Así, a vitalidade das redes informais e comunitarias para a transmisión da información sobre a situación das persoas en soidade é un aspecto clave, se ben é preciso potenciar esta vitalidade con programas específicos que relacionen axentes de proximidade (establecementos de hostalaría, comercios de proximidade, parroquias...) de xeito complementario á colaboración institucional cos Centros de Saúde, completando un mapa de *antenas* que permitan a

detección destas situacións e o traballo con elas cunha axeitada temporalización sen agardar á cronificación.

C) As múltiples exclusións.

A Comarca do Eume forma parte da Área de Ferrol-Eume-Ortegal, utilizada polas fontes oficiais á hora de analizar a taxa de risco de pobreza ou exclusión social, amosando os datos que o 24,03% da poboación da comarca se atopa en risco de pobreza³¹ (Estratexia Europa 2020 para o ano 2016), o que supón que case 6.000 persoas se atopan nesta situación.

A evolución da taxa na Comarca amosa unha salientable variación situándose a anualidade do 2017 como chan da serie dende o ano 2011 (cun dato do 18,97% no 2017), en tanto que o teito corresponde ó ano 2013 co 26,7%. A comparativa cos datos do conxunto de Galicia e da provincia tamén amosan irregularidade, aínda que é posible indicar que a taxa da Área adoita superar o dato provincial (coa excepción do ano 2012) e a situación en relación ó dato galego é variable. Con todo, os datos da Área contan co efecto distorsionador que ofrece a Comarca de Ferrol e, sobre todo, a realidade dos Concellos de Ferrol e Narón, que contan cun contexto socioeconómico substancialmente diferente ó que presentan as Comarcas de Ortegal ou o Eume, aínda que esta última tamén conta cos seus elementos diferenciais, como se poderá observar con posterioridade.

A Comarca presenta uns datos de renda dispoñible bruta por habitante superiores ós galegos e ós da provincia. Neste caso, a diferenza coa renda galega é de algo máis de 1.000€ anuais, en tanto que a diferenza coa renda provincial é de 176€. Con todo, é preciso mencionar que o dato da Comarca para o ano 2015 non acada os niveis presentados no 2010, onde a diferenza coa renda galega ascendía a 1.800€ e coa renda da provincia a 973€.

A nivel municipal, os habitantes que contan cunha maior renda son os do Concello de As Pontes, que contan cun diferencial anual de 3.158€ con respecto ó dato galego; en tanto que os que presentan unha renda menor son os do Concello de Monfero, que presentan case 3.000€ menos de renda có dato galego. É dicir, na Comarca é posible observar como un habitante de Monfero conta con 6.125€ anuais menos ca un habitante de As Pontes.

Nun lugar intermedio entre o teito (As Pontes) e o chan (Monfero) da renda comarcal, sitúanse os Concellos de Cabanas (que supera o dato galego en case 1.300€ anuais), e de Pontedeume e A Capela, estes cunha renda semellante correspondente ó 97% do dato galego.

Con todo, a evolución das rendas nos Concellos é claramente descendente entre o ano 2010 e o 2015, evolucionando á alza só en As Pontes que recupera o dato do 2010 e supérao. Así, en tanto Cabanas perde 238€ no período e Monfero 503€, as perdas de A Capela e de Pontedeume superan os 2.000€ con respecto ó ano 2010, de tal xeito que a pesar da evolución positiva observada entre o 2012 e o 2015, esta non ten a suficiente intensidade como para recuperar os niveis iniciais.

³¹ Os datos do ano 2017 contemplan como esta cifra representa o 18,97%, en tanto que Galicia conta co 20,26% e a provincia co 18,65%.

Como se pode comprobar, o Concello de As Pontes como centro industrial de referencia a nivel galego, introduce un elemento de distorsión salientable á hora de realizar análises dos datos relacionados coa renda ou coa cohesión social a nivel comarcal que é preciso ter en conta para a axeitada interpretación da realidade.

Os datos oficiais tamén permiten a análise a nivel comarcal e local do peso das prestacións na renda dispoñible, observando que estas prestacións teñen un maior peso na Comarca (un 38%) ca en Galicia (32%) e na provincia (31%), evolucionando de xeito practicamente paralelo no período 2010 – 2015.

A nivel municipal son os Concellos de Pontedeume e Cabanas os que amosan uns pesos menores das prestacións sobre a renda (un 36%), a pesar de que superan en 4 puntos o dato promedio de Galicia. Nun segundo chanzo atópanse os Concellos de Monfero e de As Pontes, que presentan un 39% (7 puntos máis có dato galego), en tanto que A Capela presenta un 43% de peso, superando o dato galego en 11 puntos.

A evolución deste indicador é crecente en tódolos Concellos coa excepción do caso de Pontedeume, que pasa no ano 2010 dun 38% ó 36% do ano 2015. Nos restantes Concellos o dato medra entre os 3 puntos de Cabanas e os 9 puntos de A Capela. De tódolos xeitos, a diferente evolución e o caso individual de Pontedeume non obvia que unha boa parte da economía local e comarcal pasa polas prestacións.

Como se pode comprobar, o contexto socioeconómico comarcal vén marcado pola importancia da situación de As Pontes e polo seu salientable, aínda que localizado, impacto en termos de renda derivado da actividade de carácter industrial que caracteriza ó Concello. Con todo, en temos xerais na Comarca a actividade empresarial caracterízase polo elevado peso do sector servizos de proximidade (sobre todo do comercio e da hostalaría), en tanto que o sector primario tamén conta cun rol relevante aínda que en clara evolución negativa.

Neste sentido, a afiliación á Seguridade Social entre os anos 2011 e 2018 presenta uns datos semellantes entre o ano 2011 e o 2018, a pesar de que é preciso ter en conta a importante baixada acontecida entre o 2011 e o 2014 (un 9%) para, a partir deste ano iniciar un proceso de incremento de afiliados ata a cifra actual (o que comporta unha suba dun 9,5% neste período).

Atendendo ós réximes de afiliación, a caída entre o 2011 e o 2018 é xeneralizada en case todos, aínda que limitada ata chegar a cifras equiparables en termos agregados. Con todo, en tanto o réxime xeral e o de autónomos perden afiliados, o agrario e o do mar gañan (aínda que en cifras absolutas o crecemento é de 12 persoas no agrario e 25 no do mar), sendo preciso salientar a evolución positiva do réxime especial de empregados do fogar que case duplica as súas persoas afiliadas (pasa de 99 a 71), o cal amosa a súa vitalidade e, segundo diferentes interpretacións, a presenza dun importante contido de atención ás persoas dependentes no traballo das persoas que se integran neste réxime.

Incidindo no relacionado coa afiliación á Seguridade Social e cos seus efectos, o número de persoas que están a percibir pensións contributivas sitúase no 2017 nas 6.398 persoas, cun importe medio de 1.133,48€ mensuais, fronte ós 896€ de Galicia e os 927€ do conxunto da provincia.

Ás exclusións de carácter económico vencelladas co ámbito laboral e coa renda únenselle outro tipo de exclusións relacionadas coa emerxencia das situacións de dependencia derivadas do intenso avellentamento e coa necesidade de coidados.

Neste sentido, un dos elementos máis salientables relacionado coas necesidades de coidados é o impacto que a intensa feminización dos mesmos ten sobre as persoas, sobre o seu emprego/empregabilidade e sobre as súas carreiras profesionais, sobre todo atendendo ás súas cotizacións e á xeración de dereitos relacionados coa xubilación. Así, outra das exclusións máis importantes que se está a observar é a relacionada coa das persoas coidadoras, que ten efectos inmediatos a través da ruptura das súas relacións laborais actuais e das relacións sociais no seu contexto, e que ten efectos diferidos sobre as pensións de xubilación, o que incrementa as posibilidades de risco de pobreza no futuro.

Outra das exclusións máis salientables é a relacionada coa presenza das discapacidades, tanto polas propias persoas con discapacidade que no 2017 eran 2.500 persoas na Comarca, como polas persoas coidadoras, sendo preciso mencionar que na Comarca atópanse diferentes centros xestionados por entidades de iniciativa social dirixidos a cubrir as necesidades destes colectivos.

Neste sentido, salienta a presenza de varios equipamentos especializados en atención a persoas con discapacidade xestionados por ASPANAES que suman 73 prazas, 38 de carácter non residencial e 35 residenciais no Concello de As Pontes.

A importancia dos equipamentos especializados na atención ás persoas con discapacidade, sobre todo atendendo á especificidade da atención ás persoas con trastorno de espectro autista, provoca que a Comarca se erixa nunha centralidade a nivel provincial e galego. Este feito, así como as necesidades das entidades sociais para a xestión dos devanditos equipamentos, provoca que sexa preciso prestar especial atención á continuidade destes centros como elementos clave de benestar de carácter supralocal.

Finalmente é preciso mencionar o caso das exclusións vencelladas coas adicións de especial incidencia entre a mocidade, entre as que salientan as relacionadas coas tecnoloxías, co repuntamento das drogadiccións e co alcoholismo, para as cales en termos xerais non hai programas estables nos centros educativos liderados dende os departamentos de benestar locais, senón accións puntuais nas que os centros colaboran cos departamentos de benestar e coas entidades sociais, se ben é preciso mencionar a extensa actividade do Concello de Pontedeume e do Concello de As Pontes neste eido.

Neste sentido, salienta o rol de apoio que no Concello de Monfero prestaba a figura do animador sociocultural que, colaborando con benestar, asumía tarefas en colaboración cos centros educativos

ou coas entidades asociativas locais. De tódolos xeitos, esta figura deixou de prestar servizo no Concello, quedando estas actividades deseñadas cun enfoque comunitario conxeladas.

Con todo, en termos xerais, os equipos técnicos de benestar aluden á necesidade de deseñar e implementar nos centros educativos programas amplos e estables relacionados coa prevención, nos que se integren ás familias a través das ANPAS, co obxectivo de incrementar o impacto dos mesmos e a extensión das modificacións da conduta dende o ámbito dos menores ó ámbito familiar.

D) Os coidados.

Na liña do mencionado, é preciso reiterar que a Comarca conta cunha importante presenza de diferentes tipos de equipamentos de servizos sociais, salientando tanto o relacionado coa atención á primeira infancia como o relacionado coa atención á dependencia, discapacidade e maiores.

Ademais, nos últimos anos esta dotación estase a incrementar cos proxectos de Casa Niño e Casa dos Maiores que se atopan en activo en Monfero, en tanto que no Concello de A Capela tamén se atopa previsto a apertura dunha Casa Niño. Estes feitos son relevantes xa que estes dous Concellos non contaban con ningún equipamento.

A dotación de equipamentos, ata o intre da entrada en funcionamento das Casas anteriormente mencionadas, centrábase nos Concellos de maior capacidade como é o caso de Pontedeume, As Pontes ou Cabanas o cal comporta, analizando outro tipo de servizos como o transporte público local, unha importante fonte de inequidade territorial que os novos equipamentos veñen a matizar.

Como se comentaba, a dotación de equipamentos realízase de xeito complementario entre as diferentes titularidades, xa que tanto a iniciativa pública como social teñen un importante asentamento na Comarca, salientando tamén a iniciativa privada, aínda que esta máis focalizada nas prazas residenciais para a atención á dependencia. Ademais, é salientable a existencia de entidades sociais que, sen xestionar equipamentos, están a prestar servizos de importante valor.

Con todo, esta importante presenza de equipamentos así como a súa evolución na última década non obsta para verificar un salientable déficit de prazas que, se ben afecta tanto á atención á primeira infancia (co que isto comporta para a conciliación da vida familiar e laboral nunha Comarca con salientables centralidades económicas) como ás persoas maiores, ten no relativo ás prazas non residenciais para as persoas maiores o seu maior punto feble.

Neste sentido, é preciso ter en conta a situación do único Centro de Día da Rede pública consorciada que se atopa en activo na Comarca, que é o situado no Concello de As Pontes. Este centro, que conta con 30 prazas autorizadas está a ofrecer efectivamente servizo de 17 prazas, segundo indicacións dos equipos técnicos municipais de benestar, co cal a infradotación xeral da oferta destes equipamentos vese incrementada ó non ser maximizada a capacidade do devandito Centro, co que isto comporta para as persoas usuarias, para as familias e para o emprego de proximidade. Así, é preciso establecer

unha reflexión sobre a operatividade completa deste equipamento, maximizando as súas posibilidades.

Con respecto ás prazas de carácter residencial públicas para a atención ás persoas maiores situadas na Residencia de Laraxe (Concello de Cabanas), este centro débese considerar un equipamento de carácter autonómico, pero o seu impacto na Comarca é elevado tanto no que respecta ós posibles usuarios/as do Eume como no que corresponde á xeración de emprego, sendo un equipamento de primeiro nivel que actúa como polo de atracción de recursos humanos formados.

Dentro das prazas residenciais para as persoas maiores obsérvase, ademais da iniciativa pública a través da Xunta de Galicia titular de Laraxe, a complementariedade entre as iniciativas privada e social. Así, a titularidade privada xestiona 128 prazas (dous centros residenciais e unha vivenda comunitaria), en tanto a titularidade social e, concretamente, unha congregación relixiosa, xestiona 94 prazas. Esta complementariedade é un elemento de importante valor debido á elevada tensión económica xerada nas familias polas condicións de acceso e mantemento dos/as usuarios/as nas prazas residenciais privadas, así como a elevada espera para a entrada nos equipamentos públicos. Neste sentido, a presenza de entidades sociais neste eido introduce un elemento corrector dende o punto de vista da equidade económica para as familias que debería ser completado cun incremento na dotación dos equipamentos públicos.

Ademais, un eido no que as entidades sociais contan cun rol de liderado indiscutible é o relacionado coa atención á discapacidade que, no Eume, se traduce na xestión de dous equipamentos (residencial e non residencial) específicos para a discapacidade intelectual con 73 prazas (38 non residenciais e 35 residenciais) que conforman á Comarca e, máis concretamente, ó Concello de As Pontes como unha referencia na atención ás persoas con trastorno de espectro autista. Estes equipamentos complétanse coa actividade de entidades como A Xanela - Asociación de discapacitados activos que prestan servizos de elevado valor para o colectivo de persoas con discapacidade.

Neste sentido, a relación entre entidades públicas e sociais amósase como un dos grandes activos da comarca na liña da creación de redes comarcais de entidades para o benestar co que isto comporta en termos de ampliación das capacidades conxuntas de deseño de medidas de benestar ou de profundidade das mesmas.

A elevada importancia da iniciativa social na política de coidados a nivel local e comarcal supón que a política de benestar debe prestar especial atención á colaboración con estas iniciativas dende un duplo punto de vista conformando un escenario de interdependencia. En primeiro lugar mellorando a intensidade dos fluxos de información entre entidades e equipos municipais, co obxectivo de avanzar no deseño de medidas conxuntas e, polo tanto, de ampliar tanto o abano de medidas como a súa profundidade. En segundo lugar, dende a mellora da estabilidade do funcionamento dos equipamentos das iniciativas sociais, tanto máis canto estes equipamentos se están a focalizar no colectivo das persoas con discapacidade para os cales o sector público non está a dar respostas de proximidade.

Así, na procura desta estabilidade local e da sustentabilidade das iniciativas sociais, dos equipamentos que estas xestionan e dos seus equipos técnicos, amósase preciso non só que os Concellos avancen na colaboración, senón que esta filosofía da estabilidade se estenda ós programas de colaboración sostidos dende ámbitos como a Deputación da Coruña, co que isto supón á hora de multiplicar a potencialidade das redes comarcais e das políticas locais de benestar a través de iniciativas innovadoras.

Outro dos elementos centrais das políticas de benestar en relación ós coidados ás persoas no ámbito local é, sen dúbida, o SAF nas súas dúas modalidades (dependencia e libre concorrencia). Este servizo, que é dunha salientable intensidade en recursos económicos e humanos, na actualidade está a chegar a máis de 530 fogares na Comarca con máis de 160.000 horas de servizo, e dando emprego directo a máis de 200 persoas auxiliares, co cal o servizo conxuga á perfección a potencialidade de creación de postos de traballo de proximidade coa atención individualizada a un elevado número de usuarios/as.

Esta elevada importancia cuantitativa do SAF supón unha elevada tensión en termos de servucción para os Concellos, para a cal se utilizan as formas de xestión directa e indirecta. Neste sentido, é salientable a amplitude dos custos/hora mencionados dende os equipos técnicos de benestar, que van dende os 19,2€/hora do servizo de libre concorrencia de Cabanas ós 12€/hora tamén da libre concorrencia de As Pontes, así como a ausencia de ferramentas informatizadas de xestión do propio servizo.

Con todo, a pesar da importancia do SAF e da súa elevada potencialidade, é preciso facer fincapé no esforzo que os equipos locais de benestar están a asumir para evitar a *hiperfocalización* da política de benestar local en torno ó devandito SAF, respondendo así a unha variedade de necesidades sociais. Estes son os casos, por exemplo, do Concello de As Pontes cos seus programas relacionados cos Centros Educativos, ou do Concello de Cabana coas diferentes actividades enmarcadas no Tempo das Familias. Estes son exemplos puntuais da actividade que desenvolven os Concellos fóra da xa mencionada atención ás persoas maiores e xestión do SAF, pero a pesar da existencia de actividades puntuais encamiñadas a responder a necesidades sociais diferentes das propias das persoas maiores, ou da xestión do SAF, a mencionada *hiperfocalización* é un elemento que domina a operativa cotiá dos departamentos municipais de benestar, sobre todo dos Concellos de menor volume.

De tódolos xeitos, un dos aspectos relacionados cos coidados nos que é preciso incidir é na atención ás persoas coidadoras. Neste sentido, nos Concellos detéctase a importancia do traballo organizado coas persoas coidadoras tanto a nivel formativo como a nivel de asistencia de carácter psicolóxico individual ou grupal, pero este é un eido no que aínda non se está a afondar con intensidade, pero para o cal se pode aproveitar tanto a fertilidade do ecosistema do TSAS (sobre todo en relación co colectivo de persoas con discapacidade), como as propias actividades desenvolvidas dende os Concellos (en eidos como a cultura ou o deporte, por exemplo) xerando efectos multiplicadores e maiores posibilidades de inclusión relacional das persoas coidadoras.

Dentro deste modelo de actuación é importante a coordinación interdepartamental interna que se pode dar de xeito formal en Concellos de importante volume, ou de xeito informal como acontecía,

por exemplo, en Monfero coa figura do animador sociocultural. Con todo, tamén é preciso reflexionar sobre o contido das accións a emprender coas persoas coidadoras e cos sistemas de difusión, evitando experiencias de escasa asistencia de persoas ás actividades que levarían a pensar na ausencia de demanda deste tipo de programas.

Ademais, outro dos elementos nos que é preciso deterse é na dotación de equipamentos para a atención á primeira infancia. Neste sentido, tal como se mencionaba, os únicos Concello que non contaban con este tipo de equipamentos eran os de Monfero e A Capela, pero Monfero está a contar cunha Casa Niño e A Capela en breve porá en funcionamento outra. Deste xeito, estes equipamentos veñen a cubrir uns importantes baleiros no relativo ós coidados á primeira infancia e á conciliación da vida familiar e laboral, aínda que dende un punto de vista limitado debido ás prazas coas que contan estas Casas Niño, así como ó feito de que son iniciativas empresariais cuxa sustentabilidade se está a testar na actualidade.

E) Os equipos locais de benestar.

A evolución das modalidades de financiamento que a Sección de Benestar da Deputación da Coruña pon a disposición dos Concellos menores de 20.000 habitantes supón unha variación nas posibilidades dos servizos a raíz dun dobre efecto.

Por unha banda, o financiamento do perfil do apoio administrativo e de persoal técnico complementario ó/á traballador/s social de referencia permite completar dende un punto de vista integral ó equipo inicial, permitindo tanto unha maior axilidade administrativa e unha mellor atención inicial ó público, como unha atención multidisciplinar ós diferentes casos, achegando tamén posibilidades de ampliar o abano de servizos ofrecidos dende os Concellos.

Por outra banda, a fonda variación do financiamento do SAF da modalidade de libre concorrência supón un incremento no ingreso dos Concellos e, polo tanto, unha maior capacidade á hora da prestación deste servizo que, como se puido observar, aínda non é posible avaliar e que tamén depende doutros factores individuais de cada Concello como pode ser o referente á existencia de sistemas de xestión informatizados ou o rendemento dos equipos propios ou de entidades prestadoras externas.

A evolución do financiamento da Deputación da Coruña, vencéllase coa maior capacidade dos Concellos á hora de incrementar os seus equipos técnicos e administrativos dos departamentos de benestar, así como coas posibilidades do SAF básico.

Con todo, establécese unha diferenza básica entre os Concellos da Comarca relacionada coa dotación dos equipos de benestar e o volume de poboación. Así, nos Concellos de menor capacidade, que son os de A Capela e Monfero, a pesar da existencia de posibilidades de financiamento de persoal técnico complementario e de apoio administrativo, non se verifica a existencia destes apoios, polo cal o equipo de benestar redúcese á figura do/a Traballador/a Social e das persoas auxiliares do SAF contratadas directamente polo Concello. Dentro deste aspecto, é preciso ter en conta que o Concello

de Monfero conta con este financiamento aprobado especificamente para un posto de A2, existindo retencias xurídicas relacionadas coa periodicidade anual deste financiamento para a súa cobertura definitiva.

Neste sentido, dende un punto de vista de complementariedade, salienta o caso de Monfero coas prácticas de traballo compartidas entre os departamentos de benestar e o de cultura, artellados a raíz do traballo conxunto entre a Traballadora Social e o animador sociocultural ata que este deixa de prestar servizo no Concello. É dicir, a amplitude dos programas, sobre todo en contextos de importante avellentamento e tensión dos servizos relacionados coa dependencia (sobre todo SAF) relaciónase directamente coa presenza de perfís complementarios que non teñen porqué corresponderse unicamente coa persoa coordinadora do programa de Educación Familiar. Ademais, é preciso reiterar a necesidade técnica destes apoios que, sobre todo nos Concellos de menor volume, se fan indispensables para o axeitado desenvolvemento dos departamentos de benestar.

Con respecto ós Concellos de maior capacidade (As Pontes, Pontedeume e Cabanas), estes contan nos seus equipos con persoal financiado pola Deputación da Coruña.

O Concello de Cabanas conta cunha A2 (Educadora Familiar) e unha auxiliar administrativa. Estes postos, considerados como indispensables a tempo completo, tiveron dificultades á hora da súa cobertura xa que, por exemplo, en tanto o apoio administrativo incorpórase ó equipo a finais do ano 2018, a Educadora Familiar non se atopa contratada a xornada completa. É dicir, a xestión interna dos recursos humanos municipal (tempos para os procesos de selección, modalidades de contratación...) incide de xeito determinante na conformación e no rendemento final dos equipos de benestar a pesar da existencia de financiamento externo.

O Concello de Pontedeume conta co financiamento do persoal técnico que coordina o programa de Educación Familiar (A2) e do apoio administrativo. Como se pode comprobar, o equipo de Pontedeume é amplo e multidisciplinar dende un punto de vista técnico, complementando traballadoras sociais, educadoras sociais, psicólogas e animadoras socioculturais, detectándose a necesidade de maior apoio de carácter administrativo.

O Concello de As Pontes conta cun equipo conformado por 2 profesionais da pedagogía e 2 traballadoras sociais, ademais do apoio de carácter administrativo. Neste caso, os fondos da Deputación financian un posto de A1 encargada, entre outras funcións, da coordinación de todo o equipo, e o perfil administrativo. Con todo, considérase preciso incrementar o persoal técnico complementario cunha profesional da Educación familiar que complemente a traxectoria de traballo actual do departamento en coordinación cos centros educativos.

Con respecto á prestación do SAF de Libre Concorrenza, a evolución da modalidade de financiamento da Deputación non vai seguida dunha evolución ascendente homoxénea en tódolos Concellos da Comarca, reiterando así a existencia de elementos de xestión que inciden directamente no rendemento do servizo.

Neste caso, os Concellos de A Capela e As Pontes incrementan de xeito substancial a prestación de horas de servizo, utilizando xeitos de xestión paralelos, é dicir, SAF libre concorrència prestado polo equipo propio e SAF dependencia prestado por un equipo externo, a pesar de que no caso de A Capela o prestador externo apoia ó equipo de libre concorrència na cobertura de baixas ou vacacións, en tanto que no Concello de As Pontes estas circunstancias cóbrense con bolsa de traballo propia.

A cobertura das baixas e vacacións das persoas auxiliares do SAF de libre concorrència constitúense como un elemento importante á hora de ver a evolución do número de horas prestadas. Este é o caso de Cabanas, cuxa redución de horas prestadas débese á inexistencia de sistemas efectivos para a cobertura destas circunstancias, non utilizándose a bolsa de traballo coa que contan a tal efecto, ou a cobertura por outro tipo de medios.

Unhas circunstancias semellantes son as propias do Concello de Monfero (aínda que non se conta con bolsa de traballo), en tanto que no caso do Concello de Pontedeume estanse a realizar previsións de financiamento estimando a necesaria contratación de dúas profesionais auxiliares de SAF a maiores do equipo actual. Estas contratacións en Pontedeume cubrirían as necesidades presentes a previsión de incremento futura pero, na actualidade, aínda non se verificaron, razón pola cal non é posible acadar as horas previstas, ó cal tamén se suma as xubilacións de varias persoas integrantes do equipo que non se están a cubrir o cal vai en detrimento xeral dos resultados do servizo.

Con todo, en termos xerais, tódolos Concellos contemplan o SAF Libre Concorrència como *porta de entrada* ós servizos da Dependencia, utilizándoo entre outras finalidades, para cubrir as importantes esperas do proceso de tramitación e valoración da propia Lei da Dependencia. De tódolos xeitos, a cobertura das agardas da Dependencia non é o único obxectivo efectivo do SAF libre concorrència, salientando tamén o traballo con familias, a atención ás altas hospitalarias de persoas con necesidades de especial intensidade, saúde mental, acompañamentos, ou coidados paliativos, por exemplo, de tal xeito que os perfís de usuarios/as son diferentes e as necesidades sociais as que se atende tamén o son.

Na actualidade os equipos SAF que prestan servizo na Comarca superan as 200 auxiliares, o que amosa a intensidade en recursos humanos do servizo, así como a súa intensidade en termos de xestión xa que se están a superar os 530 fogares nos que se presta servizo. Así, os equipos técnicos consideran que a xestión do SAF (de ámbalas modalidades) está a supoñer un reto salientable, chegándose en diferentes Concellos a un tope operativo relacionado coas capacidades económicas, coa capacidade técnica e coa presenza de persoas capacitadas no territorio que integren os equipos dos diferentes prestadores, a pesar de que neste último aspecto vense traballando a través, por exemplo, de obradoiros de emprego que están a achegar recursos humanos formados ós servizos da Comarca.

Con todo, as accións formativas lideradas pola iniciativa pública municipal para fomentar a obtención dos certificados de profesionalidade esixidos para o traballo no SAF, son fragmentadas e puntuais, polo que se ben poden resolver situacións puntuais de demanda de recursos humanos capacitados, esta necesidade segue a existir. De tódolos xeitos, de cara á cobertura das necesidades do servizo,

tamén é preciso ter en conta a importante flexibilidade horaria inherente ó SAF así como a temporalidade das contratacións, elementos estes que dificultan a atracción de profesionais formadas e o seu asentamento no sector a medio prazo, co que isto comporta á hora de limitar a potencialidade que ten este sector á hora de xerar emprego de proximidade.

Como se mencionaba con anterioridade, o elemento que está a determinar a carga de traballo dos equipos de benestar é o relacionado coa atención ás persoas maiores e coa dependencia, así como coa xestión de ámbalas modalidades do SAF, o que dá nun escenario de *hiperfocalización* no que sobre todo se insiren os Concellos de menor volume e de equipos máis limitados como son os de Monfero e A Capela.

Así, amósase preciso incidir tanto na estabilidade do financiamento para a dotación dos equipos, como no seu incremento e na mellora do apoio que estes reciban dende a óptica da multidisciplinariedade, co obxectivo tanto de ampliar o alcance das accións como de mellorar a súa profundidade, favorecendo a existencia de exemplos de transversalidade interna que multipliquen o efecto dos programas emprendidos, e evitando prácticas de *hiperfocalización* na xestión do SAF que reducirían a capacidade de resposta local ás novas e emerxentes necesidades sociais de colectivos diferentes ó das persoas maiores.

Ademais, finalmente, sobre todo tendo en conta o elevado peso que as entidades sociais teñen a raíz da xestión de equipamentos de referencia, salienta a necesidade de mellorar o traballo co TSAS da Comarca. Neste sentido, ademais de ser preciso emprender de xeito xeral en tódolos Concellos prácticas de contratación pública socialmente responsable seguindo exemplos xa presentes na provincia, é preciso intensificar as relacións entre os equipos técnicos dos Concellos e das entidades. Estas relacións terían un efecto multiplicador das accións lideradas polos departamentos de benestar dos Concellos, ofrecendo a posibilidade de chegar a novos potenciais usuarios/as a raíz da mellora, por exemplo, dos sistemas de difusión e captación, e xerando complementariedades que incrementen a información obtida polos equipos técnicos para mellorar a profundidade dos programas relacionados, por exemplo, co colectivo de persoas con discapacidade.

4.2 AS PRINCIPAIS RECOMENDACIÓNS.

A) A evolución demográfica

Tal como se pode comprobar, a evolución xeral da poboación da Comarca é claramente descendente, coa excepción (limitada) do Concello de Cabanas. Este dato puntual non obvia que a Comarca se atopa inmersa nun intenso proceso de devalo poboacional no que tamén se insiren as centralidades como poden ser os núcleos urbanos de Ponteceso e As Pontes que, como se menciona, tamén perden poboación.

Ademais, con respecto ós Concellos máis rurais e de menor volume, este proceso de devalo poboacional convértese en *demotanasia* xa que se están a observar perdas superiores ó 40% nos últimos anos, salientando neste aspecto as presentes en diferentes parroquias de As Pontes onde se produce o fenómeno da desertización ou perda absoluta de poboación.

Neste sentido, a pesar da existencia dun importante polo industrial de referencia no núcleo urbano de As Pontes, a realidade da Comarca amosa que non é posible desvencellar a evolución demográfica da evolución económica xeral do territorio, de tal xeito que o proceso de *demotanasia* no que se atopa inmerso parte do territorio rural galego vén determinado por un conxunto de razóns de carácter económico que afectan á vitalidade social e, polo tanto, á vitalidade demográfica que, como consecuencia, reséntese a través de múltiples síntomas como son, por exemplo, a emigración ou a presenza de constantes saldos vexetativos negativos que non son equilibrados polas entradas de poboación que, en boa parte, se circunscriben ó retorno da emigración previa en idades laboralmente non activas.

Así, considérase que un dos fundamentos para a reversión da evolución demográfica observada é o vencello entre as estratexias locais de promoción económica e emprego e as estratexias de benestar da poboación, de tal xeito que non só se produza unha maximización do aproveitamento e expansión dos sectores económicos de proximidade, senón que os servizos de benestar se convertan en parte desta expansión de proximidade a través do seu desenvolvemento como complementos imprescindibles para a conciliación e a calidade de vida da poboación.

Dentro deste marco de interpretación é preciso atender á potencialidade que o benestar ten como xerador de economías de proximidade, debendo facer referencia á elevada complementariedade existente entre as titularidades pública, privada e social dos diferentes equipamentos, así como ás necesidades de servizos intensos en recursos humanos como é o SAF. A resposta ós retos e ás necesidades dos servizos e das entidades xestoras comportarán, dende este punto de vista, un paso adiante para a xeración de economías de proximidade e para a dinamización socioeconómica do territorio.

Ademais, é preciso ter en conta a necesidade de que os departamentos de benestar municipais expandan a súa actuación rachando coa *hiperfocalización* mencionada que afecta, sobre todo ós Concellos de menor volume, e asentando prácticas de colaboración estables con centros educativos ou entidades asociativas locais na liña do xa presente en Concellos como As Pontes, por exemplo, de tal xeito que sexa posible retomar un traballo de carácter comunitario que será parte indispensable para a mellora da calidade de vida xeral da poboación e para a xeración de novas dinámicas de integración que fagan ó territorio atractivo.

Recomendación 1. Xeración de estratexias compartidas entre os Departamentos de Promoción Económica e Emprego locais cos de Benestar.

Como se menciona ó longo do documento, a Comarca conta con centralidades (os Concellos de As Pontes e de Pontedeume) que a constitúen nun núcleo propio de xeración de economías de proximidade xa que contan con sectores tractors de elevada intensidade en recursos humanos, salientando o sector industrial e as empresas auxiliares do mesmo no caso de As Pontes. Neste sentido, é preciso afondar no desenvolvemento destes sectores así como doutros de carácter complementario que dean continuidade ó pulo territorial na liña de impedir o devalo poboacional, capilarizando este desenvolvemento a nivel territorial e espallándoo por todo o territorio.

Este desenvolvemento socioeconómico debe ser harmónico, para o cal se recomenda a introdución da visión do benestar como elemento consubstancial na acción municipal. Esta visión, que dará na creación de *coalicións internas de benestar*, suporá tanto a introdución da necesaria planificación dos servizos de benestar (servizos de conciliación, servizos de transporte público...) para dar resposta á creación de novas iniciativas económicas que reterán/atraerán persoal, ó mesmo tempo que estes servizos de benestar serán identificados como fontes de ocupacións cualificadas que redundarán na retención/atracción de poboación.

Dentro destas *coalicións internas de benestar* salientan ferramentas como as bolsas de traballo municipais que poñan en relación ás entidades demandantes de recursos humanos e ás persoas demandantes de emprego, aspecto este que fornece de información, ó mesmo tempo, ós servizos técnicos municipais para anticipar demandas sociais ás que responder en termos de benestar a través da creación de novos servizos ou a través da ampliación ou redefinición dos xa existentes. Esta é a liña presente en Concellos como As Pontes é posible implantala en Concellos como Ponteceso e Cabanas que, na actualidade, contan cun servizo de orientación laboral compartido con Concello de Vilarmarior. Neste sentido, é preciso mencionar o elevado éxito destas ferramentas en contextos de proximidade, xa que o coñecemento que os equipos técnicos (tanto de benestar como de promoción económica) teñen sobre o territorio e sobre as necesidades de iniciativas empresariais ou persoas) é salientable, co que isto comporta á hora de xerar novas oportunidades económicas e laborais.

Ademais, é preciso incluír dentro deste elemento a necesidade de potenciar os programas de conciliación, como son os relacionados co servizo de madrugadores (de especial éxito no Concello de Cabanas, por exemplo) ou coas actividades de lecer en períodos vacacionais para os nenos e nenas. Neste sentido, tendo en conta a multifuncionalidade das diferentes recomendacións, é preciso repensar estas actividades dotándoas de contidos relacionados coa transmisión de valores comunitarios ou coa mellora do coñecemento da contorna, de tal xeito que poidan ser núcleos de xeración de novos vencellos, así como de realización de actividades interxeneracionais.

Dentro da relación entre a dinamización económica do territorio (ou a continuación da mesma) e as políticas de benestar, o SAF é un servizo de elevado impacto en termos de creación de postos de traballo e de indubidable valor social. Na actualidade, o SAF xestionado polos Concellos está a

xerar ó redor de 200 postos de traballo de proximidade, co cal non é posible abstraerse da importancia deste servizo a nivel laboral, debendo avanzar tanto para consolidar este servizo como para mellorar as condicións xerais do mesmo garantindo así que sexa considerado atractivo a nivel laboral.

Dentro desta lóxica, é preciso facer referencia ás ferramentas que na actualidade están a disposición das administracións locais á hora de incidir na dinamización económica local. Neste sentido, a lexislación vixente a través da utilización de cláusulas sociais, laborais e medioambientais, así como da reserva de contratos³², permite mellorar a colaboración cos centros especiais de emprego, dos cales na Comarca atópanse catro Centros de Traballo, o cal contribúe á xeración de economías de proximidade de especial valor para colectivos específicos.

Recomendación 2. Mellora da oferta comarcal de formación dirixida á atención ás persoas.

Na liña de considerar os equipamentos e os servizos de benestar como centros de xeración de economías de proximidade (ademais da súa obvia función inicial de atención ás persoas usuarias), estes equipamentos actúan como centros de atracción de persoal formado.

Así, considérase importante o establecemento nalgún dos IES que ofertan Formación Profesional algún Ciclo relacionado co benestar, contando así cun activo substancial que xere anualmente persoal de elevada capacitación para responder ás necesidades sociais. Nesta mesma liña e tendo en conta tanto a situación da poboación na Comarca como a presenza de equipamentos de benestar, bótase en falla oferta de formación profesional da familia dos Servizos socioculturais e á comunidade, como poden ser os Ciclos Superiores de Educación Infantil ou Integración Social (só presentes nas grandes cidades da provincia), que poderían completar un interesante abano de formación dirixida ós servizos de benestar.

Ademais, os equipos técnicos municipais afirman que, na actualidade, servizos como o SAF están en fase de expansión polo que a súa demanda de persoal formado supera as posibilidades da oferta formativa comarcal, debendo avanzar no deseño de accións que permitan á poboación acceder ó certificado de profesionalidade correspondente.

Neste sentido, ferramentas como os obradoiros de emprego demostraron ser de importante utilidade polo que é preciso incidir nelas mellorando a selección de perfís e garantindo que o persoal formado accedan ós postos de traballo ofertados polos diferentes prestadores.

Ademais, estas accións xerarán persoal formado para a súa inserción nos equipamentos de benestar que se localizan na Comarca, o cal redundará, como se menciona con anterioridade, tanto na mellora da prestación de servizos, como na xeración de economías de proximidade para a atracción/retención de poboación.

³² Disposición adicional 4ª da Lei 9/2017, do 8 de novembro, de contratos do sector público, pola que se traspoñen ó ordenamento xurídico español as Directivas do Parlamento Europeo e do Consello 2014/23/UE e 2014/24/UE, de 26 de febreiro do 2014.

Recomendación 3. Programa de estabilidade das entidades sociais e das actividades das entidades asociativas radicadas na Comarca.

Ó longo do documento salientase a importante presenza de entidades sociais na Comarca e, sobre todo, da xestión de diferentes equipamentos de benestar que estas entidades do TSAS están a levar adiante, asumindo, sobre todo, traballo relacionado coas persoas con discapacidade.

Neste sentido, a raíz da elevada complementariedade entre os servizos de benestar de titularidade pública e os asumidos polas entidades do TSAS, na Comarca dáse unha situación de interdependencia que é preciso ter en conta para xerar novas actuacións que amplíen o abano das existentes e que melloren a profundidade das mesmas.

Así, non só é preciso que os equipos municipais melloren o seu coñecemento e coordinación coas entidades sociais, e cos servizos que estas ofrecen nos seus equipamentos e na súa actividade xeral co obxectivo de asentar unha actuación conxunta en forma de *rede*, senón que é preciso avanzar cara fórmulas de estabilidade da actividade destas entidades.

Esta estabilidade debe partir, tanto das propias entidades locais como de institucións superiores ós Concellos que teñen entre as súas liñas de actuación a colaboración e o cofinanciamento de entidades sociais. Esta estabilidade debe colaborar para garantir o funcionamento cotiá das entidades e dos seus equipamentos, de elevado interese social local e comarcal, e debe ser o elemento que una ós diferentes actores para a xeración de actividades conxuntas e complementarias.

Ademais, na liña da mellora da colaboración entre Administracións locais e tecido asociativo en clave de benestar, a intensidade dos fluxos de comunicación non só se debe circunscribir ás entidades do TSAS, senón que debe ser ampliada a outras entidades asociativas de carácter cultural, deportivo... Dende este punto de vista, a mellora da comunicación coas entidades asociativas tanto a nivel sectorial como territorial mellorará o deseño e a implementación das accións de benestar, multiplicando o seu efecto e chegando a máis potenciais usuarios/as.

É dicir, a nivel local é preciso contar cunha estrutura de gobernanza informal que dea capacidade ó equipo de benestar de integrar achegas das entidades para a mellora do deseño das actividades, ó tempo que se conte con elas para a difusión e implementación. Do mesmo xeito, as actividades das entidades asociativas deben ser deseñadas atendendo ás prioridades do benestar e da inclusión e deben contar co apoio dos equipos técnicos municipais á hora da súa implementación.

Esta gobernanza xerará maiores capacidades para as accións de benestar, maior riqueza no deseño e maiores posibilidades de mellorar a calidade de vida das persoas, sobre todo atendendo ás circunstancias daquelas que viven en contornas de elevada dispersión.

Recomendación 4. Establecemento dun programa de actuación conxunta entre os departamentos de benestar locais, os CEIP, os IES da Comarca e as ANPA.

Tal como se menciona ó longo do documento, os equipos técnicos dos Concellos consideran o traballo en rede coas institucións educativas un aspecto no que é preciso mellorar e do cal depende o éxito de numerosas accións de carácter multisectorial. Con todo, a pesar deste recoñecemento, tamén é preciso mencionar a existencia dunha importante experiencia en Concellos como As Pontes, Pontedeume ou Cabanas en relación ó traballo de benestar cos centros educativos.

Esta mellora recomendada supón afondar nesta experiencia acumulada polos Concellos mencionados e avanzar con respecto a un modelo de traballo entre os departamentos de benestar locais e os centros educativos de carácter reactivo, pasando a traballar proactivamente, é dicir, establecendo programacións conxuntas estables que, como se indica, poidan responder a diferentes propósitos que van, por exemplo, dende a loita contra as adiccións, ás actividades de carácter interxeneracional, e que deben ser ampliadas ós Concellos de menor volume poboacional e menor capacidade.

Así, co foco posto na xeración de accións en rede entre os centros escolares e os departamentos locais de benestar, detéctase un amplo espazo de traballo no eido das relacións comunitarias interxeneracionais.

Dentro deste campo, aínda que no marco dun programa de colaboración máis amplo, débense aproveitar as potencialidades que a proximidade xera para o deseño de actividades conxuntas de transmisión de tradicións, oficios, lendas ou toponimias e camiños tradicionais entre as persoas maiores usuarias das actividades de benestar e o alumnado dos CEIP e dos IES.

Estas experiencias poden ser recollidas e recompiladas polo seu elevado interese en termos de difusión en múltiples formatos, tanto entre o público xeral como entre profesionais especializados/as, xerando material de interese para publicacións de carácter académico.

Ademais, esta colaboración entre os departamentos de benestar locais e os CEIP e as ANPA debe ser expandida a outros eidos, entre os cales salienta a posibilidade de deseñar programas de nutrición saudable de proximidade en equidade, accións estas que inciden na xeración de economías locais e que ó mesmo tempo trasladan ó alumnado a posibilidade de almorzar de xeito saudable e equitativo, loitando así contra os casos de risco de pobreza infantil. Neste sentido, é preciso aproveitar o caudal de coñecemento que na actualidade está a acumular o Concello de As Pontes co programa Xantar no Cole ou o Mencer na Escola de Cabanas que pode incluír almorzo.

Ademais, como exemplos de colaboración entre os Concellos e os centros educativos en relación á mobilidade están os Camiños Seguros ou Pedibús, iniciativas levadas adiante en diferentes

Concellos que vencella as prácticas comunitarias cun amplo concepto do benestar onde se unen tanto a devandita mobilidade como as prácticas saudables.

Unha derivada salientable do traballo conxunto cos centros educativos é a posibilidade que se abre para os equipos técnicos de xerar novos ámbitos de actuación, tal como é o caso do traballo con colectivos de persoas inmigradas. Neste sentido, recoñécese a necesidade de mellorar o traballo con estes colectivos que, por exemplo, en As Pontes, contan con servizo de asesoramento xurídico.

Finalmente, na liña de ampliar o abano de servizos ofertados dende os departamentos de benestar, e en relación coas familias e coa infancia, considérase de especial interese redeseñar e expandir as iniciativas relacionadas coas Escolas de Familia que, en diferentes Concellos, son consideradas de éxito, pero que precisan unha actualización metodolóxica e chegar a maior cantidade de potenciais usuarios/as para mellorar no establecemento/reforzo de redes de socialización, favorecendo a intensificación da vida comunitaria.

Recomendación 5. Establecemento dun programa de actuación conxunta entre os departamentos de benestar locais, os Centros de Saúde e os IES .

Na liña do mencionado con respecto á colaboración entre os departamentos de benestar e as institucións educativas, os equipos técnicos municipais recoñecen o traballo conxunto cos Centros de Saúde como outro dos elementos a mellorar.

Dentro das posibilidades que abre o establecemento de redes de actuación cos Centros de Saúde, e na lóxica de xeración/rexeneración de hábitos comunitarios que fagan máis atractivo o territorio para a atracción/retención de poboación, atópase o deseño (baixo criterios sanitarios) de actividades relacionadas coa activación física das persoas maiores aproveitando camiños tradicionais e roteiros recuperados, o deseño de obradoiros relacionados coa nutrición saudable, ou o deseño de actividades de información e orientación sobre saúde sexual nos IES.

Neste sentido, a formulación desta recomendación céntrase no incremento do alcance da colaboración entre centros educativos e departamentos de benestar a través da achega do enfoque sociosanitario por medio da colaboración cos Centros de Saúde que, sobre todo nos IES, debe incorporar un importante elemento de saúde sexual.

Ademais, tamén é posible deseñar protocolos de actuación para a detección e actuación en casos de soidade, casos de saúde mental ou casos de adiccións. Así, dun xeito complementario co SAF, a colaboración co sector saúde debe contemplar a redacción de protocolos conxuntos en situacións de emerxencia sanitaria nos domicilios para as profesionais auxiliares do devandito SAF.

Como se pode comprobar, dende o liderado local dos departamentos de benestar é posible incidir tanto na dinamización de sectores económicos de elevado impacto laboral, como na creación de

estratexias de mellora da vida comunitaria, favorecendo o establecemento de redes de actores que traballen no territorio para a mellora do benestar e a calidade de vida da poboación, e favorecendo de xeito directo e indirecto a capacidade de atracción/retención de poboación na Comarca.

B) A soidade e o avellentamento.

Tal como se indica ó longo do documento, na actualidade estase a compaxinar o descenso da poboación na Comarca cun importante proceso de avellentamento no que se insiren tódolos Concellos, a pesar da limitada evolución positiva amosada polo Concello de Cabanas nos últimos anos.

Neste sentido, a pesar de que o proceso de avellentamento se centra nos Concellos e nas parroquias máis rurais, que son as mesmas que están a centrar o devalo demográfico, non é posible abstraerse de que os centros urbanos tamén están a padecer este proceso de avellentamento, polo que se ben se está a dar un paralelismo entre ruralidade e avellentamento, este paralelismo non é absoluto.

Do mesmo xeito, tamén se está a observar unha importante emerxencia do problema da soidade que afecta ás persoas maiores, co que isto comporta en termos de vencello coa ruralidade e co illamento físico en núcleos rurais que cuxa situación de perda de poboación é límite, pero que tamén está a afectar ás propias persoas maiores nos núcleos urbanos. Ademais, a soidade non só afecta ás persoas maiores, senón que vencellada co illamento social tamén afecta a persoas que, sobre todo nos núcleos urbanos, non contan con redes familiares ou comunitarias de apoio e socialización.

Dende as políticas de benestar, na actualidade, estase traballando de xeito directo ou indirecto en relación á soidade e ó avellentamento dende un duplo punto de vista. Dende o punto de vista dos coidados, salienta pola súa elevada capilaridade e impacto o SAF que, nas súas dúas modalidades, chega a un elevado número de fogares e de persoas maiores.

Ademais, tamén salientan programas como o Xantar na Casa do Consorcio Galego de Servizos de Igualdade e Benestar ou a Teleasistencia que, tanto en relación á dependencia como o propio da Deputación da Coruña, son ferramentas moi utilizadas e valoradas tecnicamente para o seu uso en situacións de soidade.

Dende o punto de vista comunitario, os Concellos están traballando na xeración dunha salientable oferta de actividades relacionadas coa activación (física, memoria...) ás que subxacen obxectivos implícitos/explicitos de revitalización relacional para as persoas usuarias, aínda que a profundidade destas accións é fragmentada, de tal xeito que se amosa preciso potencialas e actualizalas, á vez que dotalas de ferramentas complementarias que minimicen o efecto negativo que servizos como o transporte público (ou a ausencia do mesmo) teñen á hora de incidir na vida social das persoas.

Neste sentido, é preciso mencionar que, sobre todo tendo en conta a evolución no perfil das persoas maiores, débese traballar na integración das actividades especificamente deseñadas para este colectivo como poden ser as relacionadas coa cultura ou coa activación física, coas restantes

actividades ordinarias planificadas polo Concello. Así, a través da inclusión na programación local da óptica do benestar é posible superar a excesiva focalización nas persoas maiores, xerando sinerxias entre diferentes tipos de colectivos obxectivo, mellorando a socialización interxeneracional e ampliando o abano da oferta para atraer a usuarios/as ós que non se estaba a chegar.

Recomendación 6. Actualización e ampliación das actividades levadas a cabo con persoas maiores.

Na actualidade as actividades relacionadas co envellecemento activo ou, en termos xerais, dirixidas ás persoas maiores, son un elemento común a tódolos Concellos da Comarca que amosan, como se mencionou con anterioridade, non só unha importante vitalidade, éxito e demanda entre os colectivos obxectivo, senón a súa validez tanto dende o punto de vista da actividade levada a cabo, como dende os obxectivos implícitos de mellorar a socialización das persoas maiores e xerar motivacións para saíren dos fogares e se relacionaren, con todo o que isto implica en termos de activación psicolóxica.

Con todo, é posible introducir novos elementos dentro do deseño das programacións co obxectivo de avanzar na súa actualización e incremento da profundidade das mesmas. Así, por exemplo, é posible mellorar no deseño de actividades interxeneracionais tanto a través do contacto entre a programación de accións para as persoas maiores cos centros educativos, como a través da programación de accións para persoas maiores que se vencellen con entidades sociais ou veciñais na que se integre de xeito explícito á mocidade ou á infancia. Dentro destas actividades é posible seguir o exemplo do programa Falamos da Escola que Afundación está a levar adiante en Pontedeume.

Este é un exemplo de posibilidades de ampliación do alcance das actividades dirixidas ás persoas maiores que, en termos xerais, deben ser obxecto de actualización metodolóxica e de innovación. Neste sentido, é posible aproveitar experiencias como o programa Club +60 do Concello de Cabanas onde os/as usuarios/as recuperan costumes e tradicións, contan con actividades de estimulación cognitiva e realizan excursións. Como se pode comprobar, estas experiencias céntranse nun enfoque sociocomunitario que, por exemplo, no Concello de Monfero era explorado a partir dunha intensa relación operativa entre o departamento de benestar e o de cultura.

Ademais, é preciso indicar que a curto/medio prazo vai haber un troco substancial dos perfís de persoas maiores usuarias destas actividades, emerxendo un tipo de persoa maior activa, usuaria da tecnoloxía e con inquiredanzas de carácter cultural; características estas ás que se deben adaptar as programacións actuais para manter a súa vitalidade e éxito.

Así, ábrese a posibilidade de introducir a óptica do benestar nas actividades desenvolvidas relacionadas co sendeirismo, coas novas tecnoloxías, ou coa organización de viaxes e excursións, potenciando o seu contido cultural, de recuperación etnográfica e, na liña do mencionado con anterioridade, aproveitando para a introdución da óptica interxeneracional.

Recomendación 7. Deseño e implantación de programas de prevención do deterioro cognitivo e de traballo con familiares cuidadores.

Na actualidade existen experiencias de Concellos da provincia que se forneceron de programas de prevención do deterioro cognitivo de elevado éxito e que non se atopan implantados na Comarca. Estas experiencias están a ser lideradas tanto polas administracións locais como por entidades sociais que veñen traballando ó longo dos últimos anos nestas iniciativas.

Neste sentido, considérase de interese o deseño e a implantación de programas específicos de prevención do deterioro cognitivo a través da detección e realización de actividades de estimulación cognitiva, activación física e activación social das persoas, tendo en conta a prestación de servizos auxiliares como é o caso do transporte adaptado.

Ademais, tamén se considera de interese o deseño de programas de apoio a familiares de persoas afectadas polo Alzheimer e outras demencias que, tanto a nivel de apoio psicolóxico individual, como a nivel grupal, ofrezan ós/ás usuarios/as a posibilidade de compartir experiencias ou de asistir a xornadas de formación, sempre tendo en conta a necesidade de contar con servizos auxiliares de apoio.

Con todo, estes programas de apoio ás familias e persoas cuidadoras non se deben circunscribir unicamente ó deseño de actividades específicas para este colectivo, senón que esta especificidade debe ser complementaria coa súa inclusión noutro tipo de actividades xerais deseñadas polo Concello (actividades culturais, deportivas, sendeirismo, lecer...) que deben contar coa posibilidade de acceder a servizos auxiliares para o coidado das persoas dependentes.

O elevado interese destes programas supón a necesidade de realizar un esforzo en termos de difusión dos mesmos para a captación de usuarios/as ou persoas interesadas. Neste sentido, ademais das ferramentas habituais de difusión municipal e outras innovadoras (como poden ser as liñas municipais de whatsapp, por exemplo), recoméndase a transmisión da información relacionada co programa a través das diferentes actividades deseñadas especificamente para persoas maiores polos Concellos, complementando isto coa utilización de establecementos de proximidade (hostalaría, centros de saúde, farmacias, pequeno comercio...) como rede de transmisión de información, así como coa difusión a través das entidades asociativas locais.

Finalmente, para a operativización desta recomendación considérase preciso establecer unha reflexión sobre a posibilidade de localizar un equipo específico de xeito central a nivel comarcal, ou sobre outro tipo de posibilidades como pode ser, por exemplo, a liña de traballo do Proxecto RedMay (programa europeo Interreg V A España-Portugal encabezado pola Consellería de Política Social, a Universidade de Vigo e a Cámara municipal de Braga) a través de unidades móbiles que complementen estes servizos de información e prevención de demencias con outros relacionados coa podoloxía e oftalmoloxía, tal como actúa o devandito proxecto en diferentes Concellos da provincia.

Recomendación 8. Establecemento dun programa de actuación conxunta entre os departamentos de benestar locais, os CEIP, os IES, as entidades asociativas e as ANPA.

O programa, que nos apartados anteriores tiña o obxectivo de establecer vencellos comunitarios e interxeneracionais entre as persoas maiores asistentes ás actividades de benestar e o alumnado dos CEIP e IES, ten á súa vez o obxectivo de, dende o mesmo punto de vista comunitario, contribuír ó reforzo das relacións sociais entre as persoas maiores, polo que é unha ferramenta de salientable utilidade á hora tanto de incidir no avellentamento activo como á hora de incidir na soidade.

Neste sentido, este programa debe ser ampliado incluíndo experiencias que, tanto desenvolvidas polos Concellos como polas entidades asociativas ou culturais en activo a nivel municipal ou parroquial, son de especial interese pola potencialidade interxeneracional que teñen.

Así, como se mencionaba con anterioridade, de cara á mellora e consolidación das redes comunitarias nas que se integran as persoas maiores, así como para facilitar a transmisión de cultura e valores, considérase de interese potenciar a transmisión destas experiencias ó alumnado dos CEIP e dos IES coa colaboración das ANPAS, facilitando deste xeito a integración de pais e nais nestas experiencias.

Neste sentido, é posible aproveitar o coñecemento xurdido nos Obradoiros de Memoria que os Concellos teñen como unha das súas principais actividades, así como outras actividades especificamente desenvolvidas polas persoas maiores, de cara ó seu pulo e ampliación sempre dende o punto de vista da integración na programación xeral dos Concellos e do incremento da colaboración cos centros educativos.

Deste xeito, os obradoiros e actuacións multisectoriais mencionadas xerarán novas redes de socialización das persoas maiores, elemento este que para ser maximizado debe ir acompañado dun especial esforzo de difusión das iniciativas e captación de usuarios/as, superando os colectivos que tradicionalmente asisten de xeito asiduo ás diferentes actividades de benestar.

Con todo, a pesar de que a capilaridade das actividades municipais é salientable, sobre todo das relacionadas co lecer, é preciso indicar que o perfil das persoas asistentes ás mesmas non responde ó da persoa en situación de soidade, para o cal é preciso deseñar novos programas específicos.

Recomendación 9. Deseño dun programa específico de detección e intervención coas persoas en situación de soidade.

Na actualidade estanse a desenvolver programas específicos de detección e intervención coas persoas en soidade, aínda que estes se levan adiante sobre todo en grandes cidades, como é o caso da Coruña.

No contexto da Comarca é posible identificar, por unha banda, contornas amplamente urbanizadas como é o caso dos núcleos urbanos de As Pontes, Cabanas ou Pontedeume, por exemplo, en tanto que tamén é posible identificar amplas zonas de carácter rural que na actualidade se están a ver afectadas por un intenso proceso de desertización demográfica. Neste sentido, alén dos contextos, é preciso deseñar programas que sigan a liña da revitalización e utilización das redes comunitarias co obxectivo de obter información e previr situacións problemáticas.

Así, os programas de detección e intervención coas persoas en soidade deben ser deseñados tendo en conta a existencia e vitalidade local das redes comunitarias e veciñais coas que colaborar para levalos adiante. Neste sentido, en contornas rurais máis avellentadas estase a observar un proceso de esmorecemento destas redes comunitarias e veciñais no que é preciso incidir co obxectivo de *utilizalas* para mellorar a calidade de vida e a autonomía relacional das persoas.

En contornas urbanas as redes comunitarias son diferentes, vencellando a soidade non ó illamento físico, senón ó illamento social. Con todo, o programa de detección e intervención en situacións de soidade debe colaborar con actores comunitarios colaboradores que actúen a xeito de *antenas* (bares, quioscos, farmacias, Centro de Saúde, parroquia, asociacións locais...), e detecten a presenza de persoas en soidade e as súas principais problemáticas para, a continuación, informar ós departamentos de benestar locais que, a través de ferramentas de carácter comunitario, ou dos servizos propios do Concello (caso do SAF, ou do programa de Teleasistencia), ou a través das entidades sociais mediante voluntariado ou accións específicas das propias entidades, traballará para a revitalización das redes sociais destas persoas evitando así a soidade e os posibles efectos negativos da mesma.

Este mesmo programa operará a xeito de prevención en casos, por exemplo, como o das persoas coidadoras de dependentes. Así, estas persoas que contan con servizo de SAF, serán informadas de todo tipo de actividades de lecer e respiro para evitar que a intensidade e extensión no tempo das tarefas de coidado leven aparelado a desaparición das súas redes relacionais. Con todo, para este colectivo, as accións deseñadas dende os departamentos de benestar locais deben contar con servizos paralelos de coidado que cubran as súas tarefas familiares.

Ademais, este programa atópase intimamente relacionado con outros programas xa existentes, como pode ser o Xantar na Casa xestionado polo Consorcio Galego de Servizos de Igualdade e Benestar, que deben ser intensificados xa que operan a xeito de dupla ferramenta contra o illamento a través da xeración de menús saudables, individualizados e de calidade.

Finalmente, é preciso facer unha especial reflexión sobre as actividades relacionadas co voluntariado que, como se indica con anterioridade, son unha ferramenta importante para potenciar as accións de benestar co liderado público e que nos Concellos da Comarca son considerados como un elemento de benestar que é preciso potenciar.

Así, os programas de voluntariado contan cun percorrido que se debe aproveitar, sobre todo en contacto directo coas entidades asociativas tanto da Comarca como daquelas que traballan na

Comarca, e que poden incrementar as ferramentas tanto relacionadas coa detección de situacións de soidade como de minoración dos seus efectos a raíz non só da mera compañía prestada ós/ás usuarios/as, senón da incorporación destas persoas usuarias a redes de socialización que os leven a, progresivamente, deixar a soidade.

Neste sentido, a creación de redes de voluntariado estable, aproveitando a experiencia coa que contan entidades sociais coas que xa se está a colaborar na Comarca, e a súa focalización en axentes de elevado coñecemento de proximidade (farmacias, bares, comercio de proximidade, quioscos...) potencia a capacidade das mencionadas *antenas* e amplía o seu efecto a numerosos eidos nos que traballar, converténdose nunha potente ferramenta multipropósito das políticas locais de benestar.

Dentro desta lóxica de actuación inclúese a experiencia do Concello de As Pontes en relación coas entidades asociativas locais, que son as encargadas de difundir e captar usuarios/as para determinadas actividades de benestar (por exemplo, os obradoiros de avellentamento activo que, a nivel parroquial conta con actividades de risoterapia ou relaxación de importante demanda), e cuxa colaboración se aproveita para capilarizar tanto a transmisión como a captación de información sobre as persoas usuarias e sobre as súas necesidades.

Recomendación 10. Actualización e ampliación do programa de Teleasistencia da Deputación da Coruña.

Os equipos técnicos dos Concellos do Eume recoñecen que o programa de Teleasistencia da Deputación da Coruña, non só é unha ferramenta de importante eficacia á hora de loitar contra a soidade, senón que é moi valorada polas persoas usuarias polo seu funcionamento, así como polos propios equipos técnicos.

Con todo, é posible mellorar o rendemento deste programa dende varias ópticas diferentes. En primeiro lugar, a través da ampliación da resposta ás situacións de soidade. Na actualidade estanse a detectar casos onde o illamento físico nos núcleos rurais e a soidade se complementan, non existindo nas proximidades dos/as usuarios/as fogares habitados que sexan susceptibles de recolleren as chaves dos fogares dos/as usuarios/as.

Neste sentido, e tendo en conta que esta situación previsiblemente se verá incrementada, é preciso incorporar ó programa protocolos de colaboración con Protección Civil, coa Policía Local, cos servizos de emerxencia sanitaria ou coa Garda Civil, alén dos propios equipos de benestar municipal, para contar coas devanditas chaves dos domicilios das persoas usuarias que teñan problemas á hora de atopar fogares nas súas proximidades onde depositaren as chaves.

En segundo lugar, é preciso incidir na difusión do programa para mellorar o coñecemento social do mesmo e incrementar a súa demanda. Neste sentido, na liña do xa mencionado con anterioridade, un elemento fundamental para a mellora da difusión dos programas é a colaboración coas entidades asociativas, de tal xeito que poidan operar a xeito de altofalantes e,

no caso de teleasistencia, transmitir a importancia do programa para a mellora da calidade de vida e da seguridade das persoas, sobre todo en casos de soidade e illamento.

Esta recomendación, atendendo á ampliación de medidas dixitais de seguridade coas que conta o vixente Programa de Teleasistencia da Deputación da Coruña, atópase na liña do traballo do Proxecto RedMay (programa europeo Interreg V A España-Portugal encabezado pola Consellería de Política Social, a Universidade de Vigo e a Cámara municipal de Braga) e das súas intervencións relacionadas coa implantación de medios tecnolóxicos para mellorar a permanencia das persoas maiores nos fogares a través da mellora da seguridade (Fogar dixital). Como se pode observar, este é un eido no que se está a traballar dende diferentes entidades e iniciativas, xerando unha fiestra de oportunidade a través da creación de sinerxias que deben ser aproveitadas dende o local para a mellora efectiva das condicións de vida da poboación con necesidades especiais.

Recomendación 11. Deseño e implantación de sistemas de transporte público local.

Na actualidade, os equipos de benestar dos Concellos da Comarca consideran que un dos principais elementos que incide na calidade de vida, no benestar e na soidade, sobre todo das persoas maiores que residen en núcleos rurais, é a situación do transporte público de proximidade, considerada como unha das grandes eivas xerais.

Así, a pesar de que os núcleos que se atopan dentro do ámbito da N-651 (Pontedeume e Cabanas) ou da AC-564 (As Neves e As Pontes) contan cos servizos das grandes liñas de transporte, os núcleos afastados destas vías atópanse nunha situación de limitación no servizo recibido, sendo a situación dos núcleos rurais e parroquias máis diseminadas de illamento e ausencia de servizo de transporte público.

Polo tanto, considérase preciso a actuación local dende un dobre punto de vista en relación á mobilidade.

En primeiro lugar, deseñando sistemas de transporte local para conectar as parroquias e núcleos rurais coas centralidades, difundido a súa existencia e fomentando o seu uso entre a poboación.

En segundo lugar, mellorando a conectividade dos sistemas locais coas grandes rutas. Neste sentido é preciso ter en conta os fluxos, horarios as centralidades que supoñen os diferentes equipamentos de referencia situados en Pontedeume ou en As Pontes. Así, na Comarca, cóntase tanto con diferentes equipamentos de carácter empresarial e comercial que atraen importantes cantidades de persoas traballadoras e usuarios/as que se constitúen como auténticas centralidades e nós de comunicación con necesidades propias ós que é preciso responder.

Ademais, estes sistemas de transporte local, e o deseño da rede de conectividade co sistema supralocal, deben ser deseñados atendendo a múltiples criterios que van dende a mellora da interacción social das persoas maiores que residen en núcleos rurais (facilitando visitas ós Centros de Saúde ou a organismos oficiais, por exemplo), da mocidade que reside en núcleos urbanos ou

rurais (facilitando a mobilidade en relación á escola ou ó lecer), ou das persoas en idade activa (facilitando a mobilidade para acceder ás centralidades laborais).

Neste sentido, o Concello de Cabanas conta cun sistema de transporte que dá servizo ós obradoiros de avellentamento activo que discorre por tódalas parroquias recollendo ós/ás usuarios/as tódolos martes. Este sistema de transporte está a ser utilizado por máis de 20 persoas usuarias de xeito constante e é xestionado por un provedor local que, ademais de adaptar o funcionamento ás necesidades dos/as usuarios/as (modificando as paradas, por exemplo, ata chegar ó porta a porta), serve como nó de unión comunitario e sistema de recollida de información sobre os devanditos usuarios/as ó equipo de benestar municipal.

Finalmente, dentro deste programa, tamén é preciso iniciar accións de información/sensibilización/concienciación sobre o axeitado uso de vehículos sen carné que, en colaboración coas autoridades de seguridade viaria, protección civil e tráfico, incidan sobre o colectivo obxectivo de persoas maiores.

C) As múltiples exclusións.

Ó longo da diagnose e das conclusións foron expostas diferentes formas de exclusión que afectan á poboación na Comarca, salientando tanto aquelas de carácter económico relacionadas coa disposición de rendas como as que teñen un carácter relacional vencelladas coa soidade, coa discapacidade ou as xeradas coas diferentes adicións. Con todo, dentro do apartado destinado ás rendas, é preciso mencionar o diferencial positivo que a Comarca ten con respecto a Galicia e á provincia fundamentado, sobre todo, na centralidade industrial que supón o Concello de As Pontes e a capacidade deste sector de xerar rendas do traballo estables.

De tódolos xeitos, un elemento a ter en conta é a limitación do diferencial de rendas ó sector de carácter industrial. Neste sentido, e directamente vencellado coa dinamización económica que, como se mencionou, é un elemento fundamental á hora de xerar capacidade de atracción dos territorios para a fixación de poboación e na loita contra a exclusión social derivada do risco de pobreza, nos Concellos da Comarca amósase como prioritario o establecemento de coalicións entre os departamentos de benestar e os de promoción económica e emprego ou desenvolvemento local, coa finalidade de conectar ámbalas políticas públicas co obxectivo de incidir sobre a xeración de economías de proximidade e, polo tanto, para xerar postos de traballo que garantan rendas suficientes para a poboación.

Esta liña de traballo non só é central nos Concellos que presentan maior capacidade, como poden ser, sobre todo, o de As Pontes, pero tamén o de Pontedeume ou Cabanas, senón que é indispensable nos Concellos de menor volume e capacidade, cuxa situación a nivel económico e demográfico é máis crítica.

Estas coalicións internas deben ser expandidas á creación de dinámicas de traballo conxunto coas entidades asociativas que traballan no territorio, salientando pola súa importancia aquelas que traballan coas persoas con discapacidade.

Ademais, é preciso facer referencia ó activo que supón a existencia na Comarca de equipamentos especificamente deseñados para o traballo con persoas con discapacidade. Esta presenza abre novas posibilidades para o traballo na inclusión deste colectivo dende múltiples puntos de vista, entre os que salienta o de carácter laboral ou o lecer, sendo preciso deseñar actuacións específicas para incidir neste campo de actuación.

Recomendación 12. Deseño e creación de Bolsas de Traballo locais.

Con anterioridade mencionábase a necesidade de xerar *coalicións* entre os departamentos de benestar e os de promoción económica e emprego municipais co obxectivo de integrar as axendas do benestar e da dinamización económica para avanzar no proceso de atracción/retención de poboación.

Una das derivadas máis salientables da potencialidade desta *coalición* é a incidencia sobre os colectivos en risco de pobreza ou exclusión social, cos que é posible traballar non unicamente en termos de elaboración de itinerarios formativos, senón superando a inserción laboral a través de programas específicos integrándoos en ferramentas máis amplas e de maior alcance.

Como se menciona, existen experiencias en diferentes Concellos da provincia e da Comarca que, con profundidades diferentes, poñen en marcha ferramentas como as Bolsas de Traballo, deseñadas para axudar ás persoas en situación de desemprego, ás que busquen o seu primeiro emprego ou ás que desexen mellorar a súa situación laboral actual.

Neste sentido, as Bolsas realizan unha función de intermediación, constituíndose nunha ferramenta de conexión entre as demandas e as ofertas de emprego que se xeran na contorna do Concello, podendo ser beneficiarios dos servizos desta Bolsa de Traballo tanto a poboación activa como os ofertantes de emprego: autónomos/as, empresas, entidades ou institucións que inicien procesos de selección de persoal.

Este modelo de intermediación laboral supera ás ferramentas habituais de incidencia local nos mercados laborais centrados unicamente na formación ou na difusión de ofertas de traballo do sector privado, sendo posible incorporar o coñecemento xurdido a través da experiencia que, neste caso, ten o Concello de As Pontes a través do traballo do Instituto Pontés de Promoción Económica e dos seus diferentes servizos.

A intermediación laboral debe ser complementada co apoio á xeración de novas iniciativas económicas de proximidade, aspecto no cal o Concello de As Pontes conta coa experiencia derivada do programa As Pontes Emprende. Neste sentido é interesante afondar nas xa mencionadas *coalicións internas* xa que estas ferramentas poden ser obxecto de interese por persoas coas que se

esteas a traballar dende benestar, en tanto que tamén poden ser de interese á hora de xerar iniciativas económicas que respondan ás necesidades de benestar.

De tódolos xeitos, a xeración de novas iniciativas económicas non é o único xeito de promover unha mellor inserción laboral de persoas con determinadas necesidades xa que, por exemplo, os Concellos xestionan o SAF que, como se puido comprobar, conta cun volume e cunha intensidade de recursos humanos que o fan unha oportunidade ó mesmo tempo que se estima a súa expansión, para responder á cal é preciso contar con persoal capacitado.

Recomendación 13. Creación dun sistema de bonificación local ás matrículas das accións formativas relacionadas co SAF.

Tal como se observou con anterioridade, o SAF non só é unha oportunidade laboral actual, senón que se prevé unha expansión do mesmo e, polo tanto, o incremento da demanda de persoal capacitado.

Neste caso, tendo en conta a feminización dos perfís que prestan servizo no SAF e o feito de que é un colectivo de especial atención polas políticas de benestar locais, ademais do efecto multiplicador que pode xerar en termos de fixación de poboación, é preciso fomentar o acceso á capacitación requirida para poder acceder ós procesos de selección dos diferentes prestadores a través dun sistema de bonificación ou bolsas que minore os custos da formación ás persoas en situación de desemprego.

Ademais, a pesar de que ó longo das presentes recomendacións se recolle a presenza de accións formativas territorializadas na Comarca, é preciso ter en conta os custos de desprazamento para o alumnado, de xeito que este concepto complete a mencionada bonificación ou bolsa de apoio ós estudos.

Recomendación 14. Fomento dunha contratación pública socialmente responsable.

A introdución tanto das cláusulas sociais, laborais e medioambientais así como a utilización da reserva de contratos³³ nas licitacións públicas está a converterse nunha ferramenta para que a contratación pública incida na dinamización dos sectores económicos de proximidade e na mellora da inclusión laboral de determinados colectivos con necesidades especiais, sempre dentro do respecto ó principio de seguridade xurídica.

Esta utilización é posible se previamente existe unha extensión das coalicións internas mencionadas con anterioridade entre os departamentos de benestar e promoción económica

³³ Disposición adicional cuarta da Lei 9/2017, do 8 de novembro, de Contratos do Sector Público, pola que se traspoñen ó ordenamento xurídico español as Directivas do Parlamento Europeo e do Consello 2014/23/UE e 2014/24/UE, de 26 de febreiro de 2014.

locais, ós departamentos de carácter xurídico e financeiro, de tal xeito que o Concello utilice un completo abano de alternativas no apoio das políticas de benestar.

A introdución destas ferramentas é posible, e na provincia existen diferentes experiencias de éxito, en licitacións tales como as relacionadas coa recollida e xestión de RSU, por exemplo, de elevada contía económica e de importante intensidade en termos de persoal requirido.

Con todo, na liña do mencionado con anterioridade, o uso das cláusulas sociais e a reserva de contratos por parte das administracións debe atender á normativa vixente, garantindo a seguridade xurídica dos procedementos de contratación.

Recomendación 15. Deseño e implementación dun programa comarcal de prevención de adiccións entre a infancia e mocidade.

Na actualidade estanse a espallar ou repuntar diferentes adiccións entre a mocidade. Algunhas delas, como as relacionadas co consumo de alcohol, contan cun importante asentamento social que, en determinados casos, se agrava a raíz do fenómeno do botellón en lugares localizados. Outro tipo de adiccións son máis novidosas e, polo tanto, máis difíciles de identificar e de traballar con elas. Trátase, por exemplo, das adiccións ás novas tecnoloxías e ós teléfonos móbiles que, na mocidade, poden derivar en diferentes tipos de acoso. Ademais, outra derivada das adiccións de carácter tecnolóxico na mocidade é a relacionada coas apostas e co xogo, tanto nas casas de apostas como a través dos *smartphones*.

Así, se ben se constata a existencia nos centros escolares de actividades de carácter puntual relacionadas coas adiccións mencionadas, estas non son estables nin continuas no tempo como se recoñece por parte dos diferentes equipos técnicos municipais, dificultando a posibilidade de establecer medicións e avaliacións dos seus efectos, así como impedindo o seguimento e garantía de éxito das mesmas.

Deste xeito, considérase necesario o deseño dun programa estable de información e prevención sobre diferentes tipos de adiccións, con especial fincapé nas de carácter tecnolóxico e nas súas derivadas relacionadas co acoso e coa ludomatía. Este programa debería ser complementario coas diferentes accións que se desenvolven, de xeito puntual, por parte dos propios CEIP ou IES, de tal xeito que o deseño territorializado achegará unha maior riqueza e unha maior adaptación ás circunstancias locais aproveitando, neste sentido, a experiencia coa que contan, por exemplo, os Concellos de As Pontes e de Pontedeume a raíz da súa intensa colaboración cos centros educativos.

Este programa, a liderar dende os departamentos de benestar locais, debe contar tanto cos centros educativos como coas ANPAS, considerando fundamental para o seu éxito a implicación das familias, para as que se desenvolverán accións específicas de información e sensibilización.

Ademais, é preciso complementar estes programas con outras accións levadas adiante en relación coa igualdade ou coa sexualidade, completando un abano de actividades de prevención de elevado impacto.

Como se pode comprobar, o traballo conxunto entre as institucións educativas e os departamentos municipais de benestar é básico á hora de establecer estratexias de prevención. A potencialidade desta colaboración tamén abre portas para o desenvolvemento de programas relacionados coa nutrición infantil saudable que poden ser *refocalizados* atendendo á prioridade de loitar contra a exclusión social e a pobreza infantil dende a garantía da equidade.

Recomendación 16. Deseño de programas de nutrición saudable de proximidade en equidade nos CEIP e nos IES da Comarca.

Na actualidade, unha das principais derivadas da desigualdade económica provocada, en grande medida, pola recente crise económica, é a relacionada coa pobreza e o risco de exclusión infantil.

Este risco de exclusión infantil afecta á nutrición dos nenos e nenas, que en vez de caracterizarse polo consumo de alimentos saudables, se centra en consumo de procesados de baixo valor nutricional e baixo custo, afectando polo tanto ó seu desenvolvemento físico e mental, ó mesmo tempo que incide de xeito substancial no seu desenvolvemento académico.

Para paliar este fenómeno é posible o desenvolvemento dun programa de almorzos saudables de proximidade que, co obxectivo explícito de fomentar o consumo de alimentos de proximidade non procesados, tamén conta co obxectivo implícito de garantir o axeitado almorzo de todo o alumnado dos CEIP ou dos IES sen establecer diferenzas entre eles.

Este programa, a liderar dende os departamentos de benestar locais, suporía a posta en contacto de (I) produtores, (II) persoal especializado en nutrición, (III) cocinas e/ou servizos de alimentación dos centros educativos, (IV) profesorado, (V) alumnado, e (VI) ANPAS; para o cal se debe contar co apoio tanto das diferentes concellerías municipais (con especial atención a promoción económica e emprego pola súa relación cos produtores de proximidade), así como da dirección dos centros educativos. Neste sentido, é preciso aproveitar a experiencia coa que contan o Concello de As Pontes a raíz do programa Xantar no Cole, ou o de Cabanas co seu Mencer na Escola.

Recomendación 17. Deseño de programas de fomento do coñecemento da multiculturalidade e inclusión das persoas inmigrantes.

A Comarca do Eume conta, como consecuencia da importancia xeral das súas centralidades industriais, cunha comunidade de persoas inmigrantes coa que é preciso traballar dende diferentes puntos de vista para mellorar a súa inclusión e o seu benestar, contribuíndo así a crear territorios atractivos nos que as persoas residan con calidade de vida.

Neste sentido, na actualidade diferentes Concellos da provincia contan con programas específicos de atención ás persoas inmigrantes, dos que é preciso extraer conclusións e coñecementos para melloralos, amplialos e fortalecelos. Dentro destas experiencias atópase o Concello de As Pontes, que está a prestar servizos de asesoramento xurídico ás persoas inmigrantes.

Con todo, considérase interesante avanzar dende a óptica da atención de carácter individual cara a óptica grupal e comunitaria, deseñando accións que, complementando ás xa presentes nos programas en activo, contribúan tanto á mellor inclusión dos colectivos de inmigrantes na sociedade, como á mellora do coñecemento que a sociedade de acollida ten sobre a realidade sociocultural dos lugares de orixe destes colectivos.

Así, na liña de establecer liñas de colaboración estables con centros educativos e entidades sociais e asociativas, é preciso que dentro desta colaboración se inclúan accións específicas relacionadas co fomento da multiculturalidade (sobre todo nas Escolas Infantís, CEIP e IES, así como nas entidades asociativas sectoriais ou territoriais) e coa difusión e mellora do coñecemento da realidade das persoas inmigrantes, sempre co obxectivo de fomentar a mellora da calidade de vida e a loita contra a exclusión.

Ademais, estas accións deben ser complementarias ás propias de información, asesoramento e orientación de carácter xurídico, así como ó deseño de proxectos individualizados de inserción social, con especial énfase no eido laboral e no coñecemento dos idiomas oficiais de Galicia.

Ó longo das diferentes recomendacións vencelladas coa loita contra as diferentes exclusións é posible incidir na potencialidade coa que contan as actuacións en rede, así como o elevado interese das accións *multipropósito* deseñadas para os CEIP e os IES, de tal xeito que estas accións xeren efectos en diferentes campos estratéxicos para as políticas de benestar locais e que, grazas á xeración da confianza entre os actores, abran posibilidades de novas actuacións posteriores.

D) Os coidados.

Un dos alicerces das políticas de benestar locais é o relacionado cos coidados ás persoas, tendo en conta a necesaria complementariedade entre as diferentes formas de coidados entre as que salientan, pola súa potencialidade, os coidados no fogar prestados a través do SAF; os coidados prestados a través de equipamentos especializados de proximidade como poden ser os Centros de Atención ás Persoas Maiores, as Escolas Infantís ou os Centros de Día e Centros Ocupacionais para persoas con discapacidade ou necesidades especiais; os coidados prestados a través de prazas de carácter residencial; ou os coidados prestados a través das redes familiares.

Neste sentido, é preciso salientar a situación na Comarca das prazas de atención non residencial ás persoas maiores, focalizando a atención nas de carácter público, é dicir, nos Centros de Día que, como equipamentos de proximidade, están a prestar servizo na Comarca. Como se mencionou con anterioridade, existe operativo un Centro de Día de xestión consorciada no Concello de As Pontes. Este Centro conta con 30 prazas autorizadas segundo o RUEPSS, pero os equipos municipais de

benestar salientan que a oferta efectiva de prazas por parte do Centro é de 17, o cal vai en detrimento da capacidade de prestación de servizo ás persoas usuarias, da capacidade en termos de servizo de conciliación para as familias, ou da capacidade de xeración de postos de traballo e, polo tanto, economías de benestar de proximidade.

Ademais, con respecto ás prazas para persoas maiores de carácter non residencial, atópase a recente apertura de dúas Casas do Maior no Concello de Monfero, equipamentos considerados de enorme interese dende os equipos municipais de benestar, sobre todo atendendo á súa focalización en persoas dependentes valoradas con Grao I e II, e á complementariedade con equipamentos como poden ser as Casas Niño.

Con respecto ás prazas de carácter residencial para a atención ás persoas maiores, salienta a oferta de carácter público (Residencia de Persoas Maiores de Laraxe, Concello de Cabanas), aínda que tamén se pode observar unha importante complementariedade entre as titularidades privada e social.

Con todo, obsérvase unha infradotación nestes equipamentos de carácter non residencial, como así se indica no seu apartado correspondente do documento.

Con respecto a outro tipo de equipamentos, obsérvase unha salientable dotación na Comarca de centros de atención a persoas con discapacidade de carácter intelectual xestionada por ASPANAES co cal a Comarca, ó contar con equipamentos de carácter residencial e non residencial, convértese nun punto de referencia para a atención a este colectivo.

De xeito complementario cos equipamentos de atención ás persoas maiores e á discapacidade, sitúanse os centros de atención á primeira infancia, básicos para as medidas de conciliación da vida familiar e laboral e, polo tanto, para a xeración de sinerxias coa dinamización económica de proximidade do territorio. Neste sentido, na actualidade o servizo conta con equipamentos en As Pontes, Pontedeume e Cabanas, ademais de contar cunha Casa Niño no Concello de Monfero e a previsión da apertura doutra Casa Niño en A Capela.

Outra das grandes ferramentas das políticas locais relacionadas cos coidados é o SAF que, tanto na súa modalidade de dependencia como na de libre concorrencia, conta cun salientable impacto na Comarca. Así, no ano 2018 o SAF chega a máis de 530 fogares prestando máis de 160.000 horas de servizo por parte de máis de 200 profesionais auxiliares, o cal amosa non unicamente a intensidade do servizo, senón a elevada capilaridade do mesmo, sobre todo tendo en conta o perfil medio do/a usuario/a (persoas maiores) e a evolución da poboación.

Con todo, un dos elementos que na actualidade está a marcar a actuación do SAF municipal ou libre concorrencia, é a necesidade de cubrir as elevadas esperas derivadas do proceso de tramitación e valoración da dependencia e conseguinte prestación posterior dos seus abanos de servizos. Así, esta realidade seguida en boa parte dos Concellos supón que o SAF básico non sexa utilizada con criterios proactivos, senón como recurso previo á dependencia para persoas *de facto* dependentes pero que se atopan inmersas no proceso administrativo de valoración e tramitación de servizos.

Neste sentido, e co obxectivo de mellorar na prestación do SAF tendo en conta a previsión de expansión atendendo ás necesidades da poboación, considérase preciso acometer diferentes medidas.

Recomendación 18. Posta a disposición dos Concellos da Comarca de ferramentas para a mellora do SAF.

Tal como se mencionaba nas conclusións, o SAF é unha das principais ferramentas coas que contan os Concellos da Comarca para traballar nos cuidados das persoas, sobre todo tendo en conta a situación de infradotación na Comarca de prazas non residenciais de atención ás persoas maiores, polo que é preciso focalizar a atención nas necesidades do servizo, que van alén da expansión cuantitativa do mesmo.

Así, os Concellos están a xestionar o servizo utilizando os sistemas directo, mixto e indirecto, a pesar de que é usual que a modalidade de Libre Concorrenza se preste por parte de equipos propios (con apoio de prestadores externos para a cobertura de vacacións, por exemplo) e a modalidade de dependencia sexa prestada por equipos externos.

Neste sentido, aínda que tódolos Concellos contan con persoal auxiliar propio, ningún Concello conta con sistemas de xestión do SAF, sendo este un elemento importante á hora de mellorar a eficacia/eficiencia do servizo sobre todo en casos dun cadro de auxiliares salientable, situación na que por exemplo se atopan os Concellos de As Pontes (o equipo propio é de 9 auxiliares) ou de Monfero, cuxo equipo está conformado por 13 auxiliares.

Ademais, outro elemento a ter en conta é a elevada tensión operativa que está a supoñer o SAF para os equipos técnicos municipais. Esta tensión supón que, sobre todo se plasma nos Concellos que teñen xestión directa, a coordinación do SAF supoña unha elevada carga chegando a un tope operativo nas posibilidades de prestación de horas do propio servizo.

Deste xeito, a introdución de ferramentas para a mellora da xestión do SAF permitirá unha maior organización e capacidade por parte dos equipos técnicos. Ó mesmo tempo, no caso dos Concellos que optan pola externalización de todo ou parte do servizo, é preciso avanzar na mellora do asesoramento xurídico para o deseño das licitacións, así como do proceso de seguimento posterior da actividade do prestador externo.

Neste mesmo sentido, a presenza dunha asesoría xurídica especializada en benestar a nivel supralocal, ademais de apoiar nas funcións indicadas, tamén colaborará no deseño de bolsas de traballo para o SAF local, ferramenta coa que non tódolos Concellos contan na actualidade, servindo estas para axilizar o proceso de cobertura de baixas e vacacións do persoal propio. Ademais, o necesario apoio xurídico especializado en benestar redundaría nunha mellor e utilización destas ferramentas, achegando seguridade xurídica no caso de se daren discrepancias de interpretación da normativa vixente.

Como se pode observar, a recomendación céntrase no fortalecemento das capacidades dos equipos técnicos municipais para o deseño, planificación, control e avaliación do SAF, co obxectivo de avanzar na mellora do servizo como parte fundamental da política de benestar local.

Recomendación 19. Deseño dun Plan de Formación territorializado con especificidade para o SAF.

A elevada intensidade do SAF en recursos humanos, así como a variación dos casos individuais ós que se enfrontan no seu traballo diario tanto os equipos técnicos como as profesionais auxiliares, fan preciso o deseño de accións formativas específicas que permitan a actualización constante das persoas ás esixencias do traballo.

Ademais, é preciso ter en conta un elemento que, en numerosas ocasións non é ponderado con suficiencia. Trátase da elevada esixencia emocional á que se enfrontan as persoas profesionais dos equipos de benestar e que, con respecto ás auxiliares do SAF, viven en primeira persoa situacións de elevada tensión. Este elemento é preciso afrontalo a través de técnicas psicolóxicas co obxectivo de mellorar a saúde laboral e diminuír o risco do *profesional queimado/a*.

Finalmente, as accións formativas comarcais presenciais para as profesionais do SAF levan implícito o establecemento de relacións entre estas profesionais, co cal se xeran dinámicas positivas de valor para o desempeño do servizo.

Recomendación 20. Deseño de protocolos de actuación para intervencións derivadas do SAF.

O SAF é un servizo que na Comarca está a chegar a máis de 500 fogares no ano 2018, polo que a súa elevada capilaridade convérteo nunha fonte de información dun enorme valor para os departamentos locais de benestar. Neste sentido, é preciso aproveitar este caudal para xerar novas intervencións que superen a atención directa ó/á usuario/a e que se focalicen, entre outras, na valoración da (I) necesidade de realizar obras de rehabilitación, accesibilidade ou mellora da habitabilidade das vivendas; e (II) a necesidade de realizar intervencións coas familias e coas persoas cuidadoras principais en materia de formación, respiro ou apoio psicolóxico a nivel individual e grupal.

A actuación dos departamentos de benestar municipais nestes aspectos é fragmentada, polo que é preciso crear procedementos para a intervención e homoxeneizala, sobre todo tendo en conta a importancia das devanditas actuacións.

Así, recoméndase o deseño de protocolos internos de actuación dos diferentes departamentos municipais (SAF, equipo técnico de benestar, urbanismo...) en relación á redacción (de ser preciso) de proxectos de obras de mellora da habitabilidade dos fogares e de solicitude de apoio económico (de ser o caso); en tanto que tamén se recomenda tal, como se menciona con

anterioridade, a expansión dos programas de atención ás persoas coidadoras ou de intermediación en conflitos familiares, de acontecer.

Neste sentido, é importante salientar que na Comarca é preciso avanzar na mellora da habitabilidade das vivendas e da adaptación das súas estruturas e servizos, así como da súa accesibilidade, atendendo sobre todo ás necesidades das persoas maiores. Esta liña de actuación, que ten no SAF unha fonte de información básica, segue o traballo do Proxecto RedMay (programa europeo Interreg V A España-Portugal encabezado pola Consellería de Política Social, a Universidade de Vigo e a Cámara municipal de Braga) e das súas intervencións relacionadas coa creación de contornas amigables – housing para as persoas maiores.

Recomendación 21. Deseño dun proxecto piloto para a mellora do SAF a través da Terapia Ocupacional.

Como se vén comentando, o SAF é un servizo que na actualidade está a ocupar un volume importante de recursos municipais, chegando a numerosos fogares da Comarca e amosando a posibilidade de xerar novas intervencións con maior profundidade, sobre todo tendo en conta o profundo proceso de avellentamento do territorio.

Este é o obxecto do proxecto piloto que se recomenda acometer na Comarca, dotando ós equipos SAF do/a profesional da Terapia Ocupacional que, para cada fogar, elabore un estudo de adaptación funcional e prevención de caídas. Estas funcións serán complementadas con obradoiros de memoria descentralizados onde o/a profesional da Terapia Ocupacional, en coordinación co resto do equipo de benestar, realizará actividades de reactivación e de prevención.

Este tipo de obradoiros terá dúas modalidades básicas. Os realizados en lugares públicos (centros sociais ou sociocomunitarios, por exemplo) ós que acudirán as persoas que non teñan dificultades de mobilidade ou que contén con posibilidade de transporte. Por outra parte, deseñárase unha metodoloxía específica para realizar estes obradoiros en fogares de persoas con dificultades de mobilidade, xuntando en función das posibilidades, a veciños do núcleo favorecendo a socialización e o contacto.

Ademais, os/as profesionais da Terapia Ocupacional formarán ás persoas integrantes do SAF da Comarca para mellorar as súas habilidades e coñecemento, así como asesorarán ás persoas usuarias na adquisición de axudas técnicas.

E) Os equipos e a continuidade das políticas de benestar.

Un dos aspectos fundamentais nas políticas de benestar locais é o relacionado coa súa continuidade no tempo e, polo tanto, a súa estabilidade. Esta continuidade das actuacións, que é a fonte dos

efectos que se procuran, non se acada sen contar coa continuidade dos equipos que as xestionan e implementan.

Como se puido comprobar, unha parte salientable dos recursos que os Concellos da Comarca menores de 20.000 habitantes utilizan para financiar as políticas de benestar procede da Deputación da Coruña que, a través da convocatoria anual, achega recursos ós Concellos para financiar parte dos equipos e parte do custo do SAF libre concorrência. Con todo, este sistema de financiamento, alén de evolucionar de xeito substancial ó longo dos últimos anos, segue a ser de carácter anual, aspecto este que pode limitar a continuidade procurada nas políticas de benestar locais a través da introdución de elementos de discontinuidade nos equipos.

Neste sentido, un dos aspectos que inflúen, a nivel xeral, na presenza de retencias locais á hora de realizar a contratación efectiva de profesionais unha vez garantida o financiamento anual, é precisamente esta temporalidade, de tal xeito que avanzar na superación do marco temporal supón avanzar na cobertura definitiva dos equipos.

Ademais, na análise da situación dos equipos municipais salienta a presenza de persoal técnico complementario ó do/a Traballador/a Social. Neste sentido, a posta a disposición por parte da Deputación da Coruña de financiamento para cubrir estes perfís está a ser axeitado ó contribuír á multidisciplinabilidade dos equipos e, polo tanto, á xeración de novas intervencións en campos de actuación de interese como é o relacionado cos centros educativos, por exemplo. Con todo, ó mesmo tempo, nos Concellos de menor volume verificase a necesidade de reforzar a oferta de financiamento relacionado co persoal técnico complementario (xa que en Monfero e en A Capela non se está contando con este apoio), en tanto que en termos xerais é preciso o establecemento de sistemas de apoio técnico de carácter supralocal que, sobre todo, dean resposta ás necesidades dos Concellos de menor volume e que suporán unha expansión do abano de actividades de benestar e unha maior profundidade nas actualmente desenvolvidas.

Con respecto ó persoal de apoio administrativo, a súa presenza tamén se atopa estendida nos Concellos de maior capacidade, considerándose indispensable este apoio ós equipos técnicos para unha correcta prestación dos servizos. Con todo, ó igual có mencionado con anterioridade, este apoio administrativo tampouco se atopa presente nos casos de Monfero e A Capela a pesar do recoñecemento da súa necesidade.

Así, dentro dun marco xeral de avance na estabilidade do apoio técnico e financeiro que a Deputación da Coruña presta ós Concellos e ás entidades da Comarca, é preciso incidir nas seguintes recomendacións.

Recomendación 21. Reforzo da posta a disposición dos Concellos da posibilidade de contar con perfís complementarios.

Na actualidade, os Concellos da Comarca menores de 20.000 habitantes aproveitan o financiamento da Deputación para a integración de persoal técnico complementario ó do/a

Traballador/a Social. Así, na maioría dos Concellos da Comarca financiados polo FOPPSS atópase presente persoal técnico e administrativo financiado pola Deputación da Coruña a pesar de que se verifican dificultades relacionadas coa anualidade do modelo.

Debido a estas dificultades, considérase que este apoio financeiro debe superar o horizonte temporal anual, camiñando na liña da estabilidade plurianual, co obxectivo non unicamente de reforzar a continuidade dos programas, senón de garantir a seguridade no fluxo financeiro para os Concellos, evitando así posibles dúbidas ou reticencias xurdidas dos departamentos municipais xurídicos ou económicos.

Ademais, é preciso mencionar que este novo modelo de financiamento debe ir en apoio do incremento da multidisciplinabilidade nos equipos de benestar locais, se ben na Comarca esta multidisciplinabilidade xa se atopa presente en Concellos como As Pontes ou Pontedeume onde as figuras dos profesionais da psicoloxía ou da pedagogía se atopan integradas nos equipos.

De xeito complementario a estes perfís, a Comarca conta con experiencias de incorporación ás actividades de benestar de perfís de animadores sociocomunitarios ou socioculturais nos Concellos de Pontedeume e Monfero. Esta incorporación considérase de valor xa que abre un novo campo de actuación para o benestar a través do traballo directo con entidades asociativas, mellorando a capilarización destas actividades e, polo tanto, incrementando o seu impacto ó tempo que se mellora a captación de información.

De tódolos xeitos, alén da mellora do sistema de financiamento actual dende a óptica da estabilidade plurianual, considérase preciso mellorar a coordinación comarcal e provincial da actuación dos perfís financiados, o cal redundará nun maior rendemento institucional e nunha maior integración das actividades.

Recomendación 22. Financiamento das actividades de benestar.

Como se pode comprobar, na actualidade o modelo de apoio financeiro da Deputación ós Concellos específico para as políticas de benestar locais céntrase no equipo e na actuación do SAF de libre concorrência. Por outra banda, dentro do POS+ inclúese o financiamento que en modelos de colaboración previos se destinaba a actividades relacionadas, por exemplo, co avellentamento activo.

Con todo, estes dous sistemas de financiamento (o POS+ e o Programa anual para o Financiamento dos Servizos Comunitarios Municipais – FOPPSS-), aínda que complementarios, xeran lóxicas de actuación diferenciadas relacionadas coa súa condicionalidade. Así, en tanto o POS+ reforza a autonomía local outorgándolle á axenda municipal unha elevada capacidade de distribución dos fondos, o FOPPSS é un programa condicional de carácter sectorial. É dicir, é o maior ou menor peso da axenda local de benestar a que incide na asignación definitiva dos fondos do POS+ ás políticas de benestar, en tanto que a propia natureza do FOPPSS garante a súa finalidade.

Neste sentido, no marco do avance na estabilidade e plurianualidade do actual modelo de colaboración entre a Área de Benestar da Deputación da Coruña e os Concellos proposta, é preciso incrementar esta colaboración a través da inclusión do financiamento de actividades de benestar que vaian alén das xa recoñecidas no POS+ ou das que se poidan implementar de xeito directo por parte da Deputación.

Así, recoméndase incluír no novo modelo financiamento actividades que sexan de especial interese na Comarca do Eume como son as relacionadas coa xeración de sinerxias entre benestar e promoción económica e emprego, co deseño de actividades encamiñadas á mocidade e á prevención de adiccións, na expansión dos programas para o traballo con persoas coidadoras, na análise das posibilidades de implantar e coordinar os sistemas locais de transporte público, ou na mellora das actividades desenvolvidas en relación co tecido asociativo local, aspectos estes nos que se recoñecen salientables baleiros na actualidade e que de seren potenciados xerarán efectos multiplicadores das actividades de benestar mellorando a calidade de vida da poboación dende un punto de vista integral.

Recomendación 23. Programa de formación de benestar.

Dentro do Plan de Acción de Servizos Sociais contemplarase a necesaria elaboración dun Programa de Formación específico en materia de benestar de carácter territorializado que dea resposta ás necesidades de actualización dos equipos dos departamentos, e dentro do cal se insira de xeito específico a realidade do SAF como programa central cunha especial atención, como se menciona con anterioridade, ó traballo das profesionais auxiliares.

Este Programa de Formación en benestar terá como principal obxectivo a actualización das ferramentas e metodoloxías coas que actúan os equipos, favorecendo a interdisciplinariedade, e poñendo especial atención a aspectos como a xestión do SAF, o avellentamento, o enfoque sociosanitario ou que incidan en ocos recoñecidos como son os relacionados, por exemplo, co traballo coa mocidade, coa inmigración ou coas persoas coidadoras, aspectos que están a marcar o presente das políticas de benestar nos Concellos do Eume.

O Programa de Formación en Benestar será complementado coa dotación, a nivel central, dun centro de recursos metodolóxicos e experiencias comparadas, completando así á formación presencial tradicional e poñendo a disposición dos equipos técnicos un abano de medios para a actualización e adaptación dos sistemas de traballo.

4.3 CONSIDERACIÓNS FINAIS.

O conxunto de recomendacións deseñadas para a mellora das políticas de benestar locais dos Concellos da Comarca do Eume insírense nun abano máis amplo recollido no Plan de Acción de Servizos Sociais da Deputación da Coruña.

Este Plan de Acción, na liña de mellorar na estabilidade e de incrementar o apoio da Deputación ós Concellos, asume unha actuación de carácter integral que pretende mellorar a autonomía local, mellorar e incrementar os programas de actuación locais e o seu alcance dentro dunha estratexia de actuación a medio prazo que incida, dende unha lóxica integrada e común, en diferentes grandes realidades sociais que están a determinar a actuación dos servizos locais.

Así, o Plan de Acción diseña actuacións a desenvolver a nivel central, empezando pola consolidación e avance do modelo de relación multinivel dende a óptica da estabilidade e da plurianualidade, e a nivel local en estreita coordinación cos equipos locais, para cuxo reforzo e apoio tamén se deseñan medidas específicas.

Neste sentido, a través destas medidas, así como dende un punto de vista multidisciplinar e de rede, preténdese incidir en grandes aspectos como o devalo demográfico, o avellentamento ou a soidade que, se ben son unha realidade, medrarán en incidencia nos anos vindeiros.

Ademais, préstase especial atención ás ferramentas de intervención dos equipos locais que, comezando polo Servizo de Axuda no Fogar e continuando pola introdución da perspectiva comarcal na dotación de equipos de apoio complementarios, serán potenciadas na liña de contribuír de xeito integral na mellora do benestar e da calidade de vida da poboación, así como a xerar territorios atractivos.

OS SERVIZOS SOCIAIS NA COMARCA DO EUME

Plan de Acción de Servizos Sociais

